

Bolesno

282

PMK I.

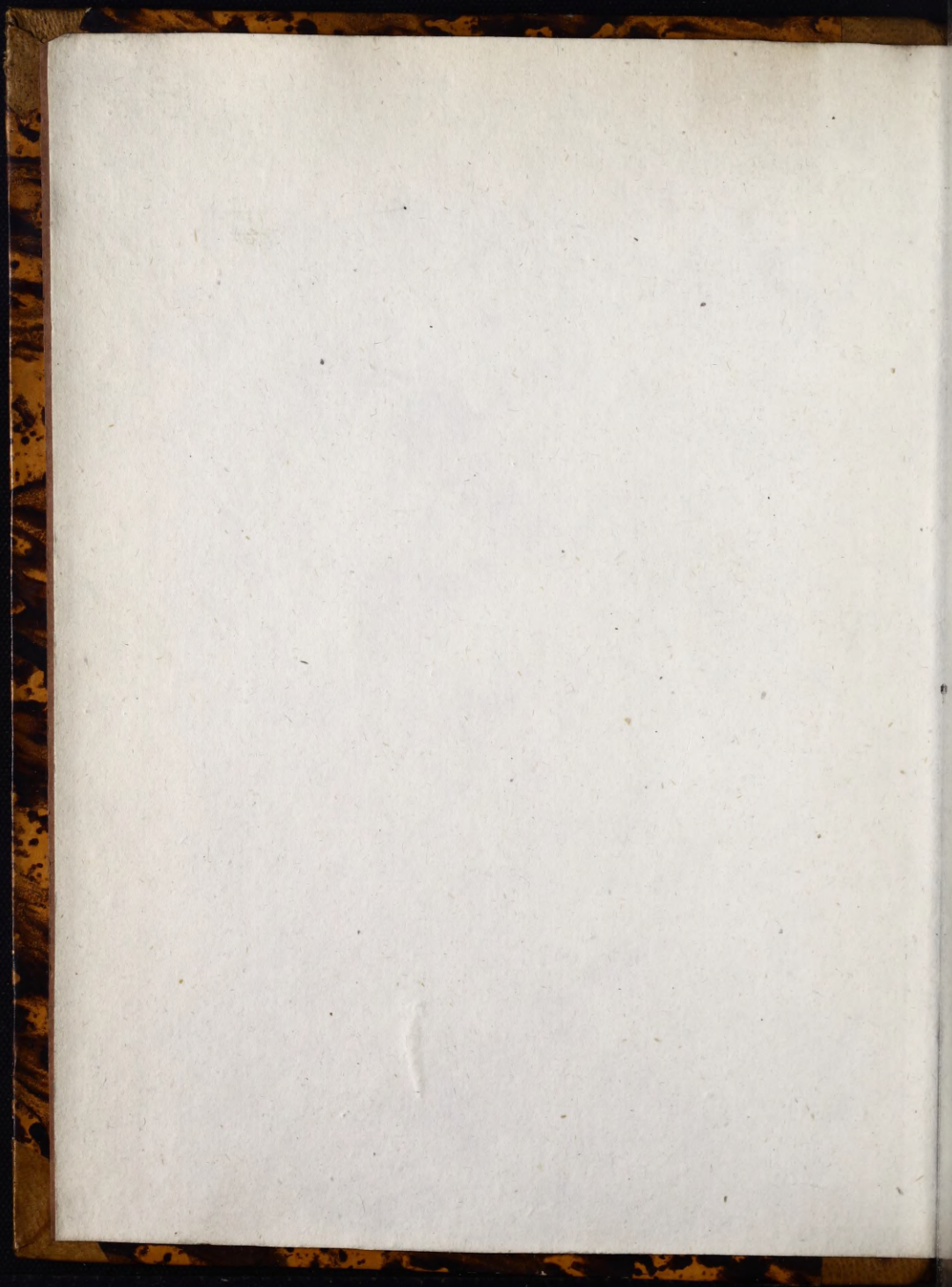
1554.

2. peld.

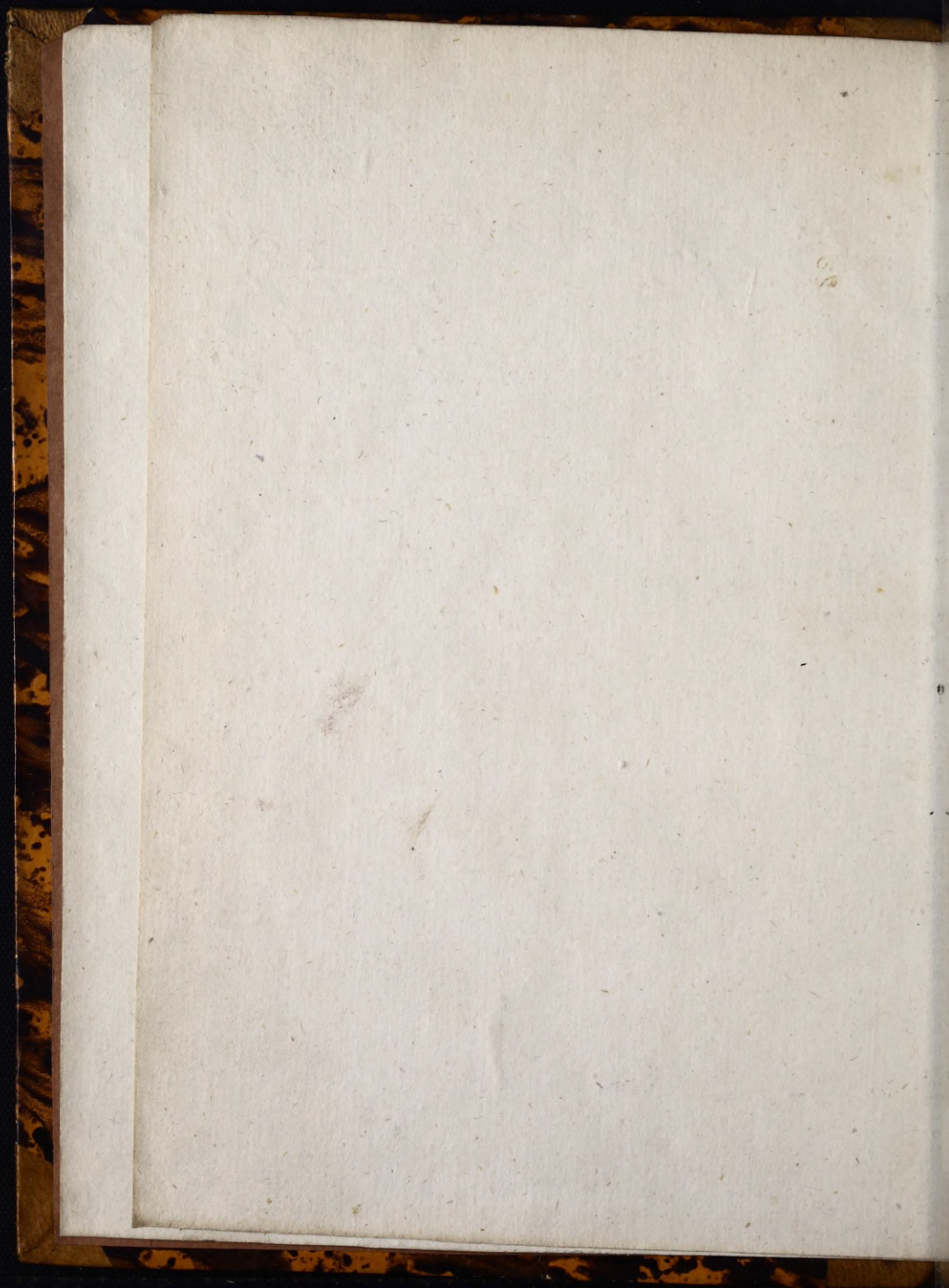
At Ei-2 lev.
libadan of E3-4 utka
van Kötrel, ugranda c Pi-2
a P3-4 utka! —

Telje

1557

APOLOGIA Eratrum UNITARIORUM.

az, az,

Az Unitárius Atyafiaknak Mencségére

és egyszersmind Keresztényi Értelmeknek
meg-világosítására rendeltetett Írás.

Mellyben meg-mutattatik hogy azok a' dol-
gok mellyekkel azó Religiojok, értelmek és vallások ter-
helytetik, és e' Világ előtt gyűlöletessé, tétetik,
méltatlanul hirdettettek; a' minéműek ezek.

- I. Hogy az Unitáriusok, az ő Hűtőknek fundamen-
tümául az Emberi Értelmet, Jozson okosságot és
nem az Isteni jelentést tartják.
- II. Hogy az Atya, Fiu, és Szent Lélek felől Szent iras
kívül és ellen tanítanak.
- III. Hogy Christus tagadok.
- IV. Hogy két Istenűek, Bálványozok, Atkozottak az-
ért hogy az Ember Jესusban bízának.

KOLOS V A R A T T.

Az Unitária Ecclesia Typussíval 1700-Eszteendőben.

Apost: Tselek. XVII.

Ezek pedig nemesseb elméjüvek valának a' Thes-
sionicabéli Sidoknál, úgy mint a' kik nagy ki-
vánsággal bé-vövék az Istennek beszédét, min-
den napon vizsgálván az irásokat, hogy ha us-
vólnánaké azok a' dolgok.

Jelen: XXII.

Ezt mondván a' ki ezekről bizonyoságot tértén:
Bizony hamar el-jövök, Jövel URAM JESUS.

A' mi URUNK JESUS CHRISTUSNAK kegyelme
légyen mindnyájan ti veletek. Amen.

Az Unitárius Atyafiak
MENTSEGENEK

Készületi,

I.

Agyon e' Világon lévő Keresztényeknek tárfa-
 ságában, avagy közönséges gyülekezetet tartó, avagy im-
 it-amot a' Illyes Propheta idejébéli példa szerént el-öszlöt
 embereknek neme, a' kik, noha a' Christusnak nevérol való Vallás-
 tételekre nézve *Christianusok*nak, az az, Keresztényeknek méltán
 mondathatnak; *Izsl: 11, v 26.* Mind azáltal a' több azokkal ellen-
 kezdő értelmű Keresztényekről, külömb külömb-féle nevezetekkel
 illetetnek, melly nevezetek között némellyiknek rész szerént bi-
 zonyos oka találtatik, de némellyiké vagy tudatlanságból, vagy
 nyilván való patvarból származott,

II. Mondatnak itt Erdélyben, sőt önnön magok-is akarnak hi-
 vatatni, egyéb Vallásbéli Emberektől való meg-külobbőztetésre
 nézve *Unitariusoknak*; melly nevezet vött eredetet ilyen dologból.
 Mint hogy a' több Keresztények úgy tartják, hogy az Isten állattya-
 ban egy, személyében három, mellyből származot a' Keresztény-
 eknék imez nevezeti; *Trinitarii.* Ennek ellenében az Unitáriusok
 úgy hívén, hogy az Isten, mind állattyaiban 's mind Személyében
 csak egy, mellyet Deák nyelven a' szent Irással edgyűt így mon-
 dunk ki: *Unus*, az az, *Egy.* Immár az Unitáriusok, az Isten
 égyeségének nevezetiről mondatnak *Unitariusoknak*, Melly neve-
 zetet Magyar nyelven külömben ki nem mondhatunk, hanem
Egy Isten hívőknek.

III. Ez ilyen Unitárius emberek, kiváltképpen az Ariánusá nevezetre nézve mindenütt, itt pedig Erdélyben, az igen méltatlanul rájuk ragasztatot Christus tagadói nevezetre nézve, az emberek között közönségesen nagy gyűlötségben vannak, mellynek oka nem egyéb, hanem az, hogy az ő hűtőket és vallásokat, itt Erdélyben is, az Emberek, annál inkább Magyar és a körül való Országokban, úgy a mint vagyon nem tudták, sőt ma sem tudják; mivel az Unitáriusoknak az ő hűtőknek minden ágazatit ki-nyomtatni, és mindenütt való szabados hirdetés által ki-terjesztetni meg nem engedtetet. *Tielek: 4. v. 16. 17.* Az ő Vallások ellen való vádok pedig, és az ő kárhoztatások, az ő gyűlöltetéseknek uttyai, mind közönséges gyűlekezetekben szabadoson hirdettetvén, 's mind pedig könyvekben ki-botsátatván midőn a' nép nem halhatta az Unitáriusoknak azok ellé való magok mentességét, ő magok is pedig a' szoros fenyték miat, az ő értelmeknek világosságát minden részeiben ki nem adhatták; könnyű volt a' népnek úgy itélni, hogy az Unitáriusok valósággal olyanok, a' mitsodásoknak lenni őket hirdetik az ellenkezők. Melly dologból származot ez az ő igen nagy gyűlöletes voltok, és az embereknek, az ő értelmektől való irtozások.

I V. Mostan azért mi Unitáriusok, Isten segedelmeből, ez irásunk által, nap-fényre hozzuk, és ki-terjesztjük világosan, miben álljon a' mi hitünk és vallásunk; és meg-mutattjuk, hogy annak minden része Sz: Irás szerént való, és azért az ellenvaló vádok felette igen méltatlanul vannak, és csak szintén azért hirdettetnek, hogy azok által az Unitáriusok hűti 's vallása mentől gyűlöletebbé tételhesék.

V. Ez egész munkában pedig, mi nem disputálunk semmi mérges szokot itt senki nem talál, senkinek a' Keresztények között ellenkező értelműt, hűtit, vallását, nem kárhoztattuk, sőt elő sem hozzuk különben, hanem ha hol mindenik értelmének világosítása

tása kívánnia, úgy hogy, a' mi értelmünket egybe vetvén a' más értelemekkel, tehesen ítéletet az olvasó mindenik felől, és mindeniknek vizsgálhassa fundamentumát, mivel hogy a' Böltsék mondanása szerint: *Az egymással ellenkező dolgoknak mi voltok egymásnak ellenében tétetvén, inkább ki mutattatnak.*

VI. Ekesen szollással való folyását-is ez írásnak nem látod, olyant itt ne-is keres, mert azt mi szányszándékkal el-akartuk kerülni, tudván hogy az igazságnak ki-mondása edgyűgyű beszédet kíván, mint hogy az igazságnak mestere-is, az üdvezítő Ur Christus, edgyűgyű beszéddel élt, az igazságot nem annyéra hirdetvén bölts, eszes, és okos *Philosophus*oknak, mint edgyűgyű községnek. Az ékesen szollás helyet arra vigyáztunk inkább, hogy a' mit mi, a' mi hitünk és valásunk szerént az Isten és a' Christus felől, és a' mi örök életünk meg-nyerésénk és keresésének uttya 's modgya felől, ez írásunknak rendiben álitunk, annak meg-bizonyítására, mindgyárt utánna tégyük a' Szent Írásnak szavait, vagy pedig *Locuss*át meg-jegyezzük. Te-is azért keresztény olvasó erre igen szorgalmaztósón vigyáz, és nézd meg jól, ha azon Szent Írásban, a' mi mondásunkat meg-találodé vagy szoról szora, vagy pediglen ellene mondhatatlan kőverkezés szerént. Ha ezt tselekedsz, meg-mutatod magadat nem leha, hanem Istenes szorgalmazatóságu embernek lenni, és minden bizannyal el-éred velünk edgyűt azt a' véget, a' mellyet mi-is ez írásunk ki-botsáttatásában fel-töttünk: Melly ez, *Elsőben*, hogy midőn vallásunk szerént való minden mondásunkat a' mi Hűtünknek minden ágazatit a' Szent Írásban szoról szora ki-tétettetnek meg-látod, a' mint hogy itt meg-is látod, bé-dugatik azoknak szájok, a' kik az Unitáriusoknak vallását kárhoztattyák, és egyebeket attol annyéra irtoztatnak. *Másodszor*, meg látod azt-is hogy valamit az Unitáriusok értelme tart és vall, semmit abban képtelen dolognak ember nem tarthat, úgy mint a' melly nem édgyczne az Istenes és jozan értelem.

telemmel. *Harmadszor* azt, hogy az Unitáriusoknak minden értelmek, minden Tudományok hathatosok arra, hogy embernek elméjét az Istennek szeretetre, és szeretetből való félelmére felindítsák, melyre nézet egyedül az Isten-is minden ő munkájában. De ezt-is *Negyedszer* meglátod, hogy valahol az Istennek velünk közlő dolgairól beszélgetünk, kiváltképpen mindenűt Sz: Irás szavaival élünk és azzal bizonyítunk. Ha pedig az elévé bevőrt értelmeknek szorossan kedvezvén (a' mellynél égy nagyobb oka a' tévelygéseknek nintsen) tsak az emlékeztetire nézve-is az Unitáriusi névnek (a' melly indulat-is nagy fokokban ez ideig uralkodik) meg-veted ennek olvasását, úgy jársz mint az Gergesenusok, a' kik látván Christus Urunknak nállok lőtt tselekedet első tsudáját nem szenvedhetéktováb magok Tartományában, hanem ki tudták magok között meg-betsúlhetetlen károokra. Mert így te-is két kárt vallasz: Edgyiket azt, hogy olyan dolgot kárhoztatsz, a' melyet nem tudod miért kárhoztatod. *Judás Apostollal* v 10. és ha tudnád, né talám nem kárhoztatnád. Másikat azt, hogy ha meg vizsgálva ugyan rosznak tálálnád, sokkal inkább meg-erősödnél a' magad Tudományodban, amaz mondas szerént: *Contraria juxta se posita magis elucescunt.* Olvasd azért Keresztény ember ezt-is, ha egyébert nem bár tsak ez okra nézve,

VII. Ezekkel a' dolgokkal mint elől-járó beszédinkkel el-készítvén a' kegyes olvasónak elméjét, lépünk immár a' dologra, és elsőben-is arra, a' mellyről szoll az első Rész,

ELSŐ RÉSZ.

Mellyben meg-mutattatik hogy az Unitáriusok,
a' Hűtnék és Isteni tiszteletnek dolgában helye-
sen élnek a' Józan okossággal, és emberi értelemmel,
és hogy nem csak azt tartják Hűtők
Fundamentumának.

I.

HOGY e' dologban-való helyyes értel-
münket meg-mutathassuk, sükség leg-elsőben-is
azt Fundamentumul fel-tennünk, hogy mikor
Isten az embert teremte, értelemmel és okossá-
gal ruházá-fel, melly által mindennemű dolgoknak, vala-
melyek az embernek elméjében látás, hallás, tapásta-
lás, és egyéb külső érzékségek által adáthatnak, helyyes és hely-
telen, jó vagy rossz, igaz vagy hamis volta felől ítéletet tud-
gyon tenni, és meg-tudgya különböztetni azokat, a' mellye-
ket néki, mint jó és hasznos dolgokat követni kell; azoktól
a' mellyeket mint rosszakat és ártalmasokat el-kellesék tá-
voztatni, és meg-kellesék vetni.

II. Ezt a' tehetséget a' Déák nyelven közönségesen sok-
tuk mondani: *Rationak*, *Okosságnak*, vagy *Ertelemnek*, *Okos-
kodási-a-való tehetségnek*, az az: Az elmének olyan munkájá-
nak, melly által ember az ő dolgai és tselekedeti között íté-
tet téssen, kit, mint, mi végre, és mitsoda illendőséggel kel-
lesék tselekedni. A' melly tehetségre nézve, mondatik már
az ember, minden egyéb állatok között és azokfelett; *Okos
állatnak*, mint hogy az oktan állatokban ilyen tehetség
nincsen.

III.

ugyan meg-rögzik; a' melly megrögzött Bokást, Boktuk mondanani második természetnek. *Másodszor*: Midőn az ilyen dolgok által alatsontompaságra, Boktatván elméjét, úgyítél maga felől, hogy az ő elméje nem alkalmas valami mélységes dolgoknak megvizsgálására, hanem valamit mástól hall, a' kit ő magánál vagy értelmesebbnek, vagy tudosabbnak, vagy údósebbnek tart, tehát csak annak Savát kell ő néki elhinni, és arra ugyan meg-is kötelezi elméjét, hogy azt higgye, és a' felől semmit ne-is vizsgálodgyék.

V. Azt mondjuk azért hogy, minden ember valakit Isten ép elmével ad e' világra, és az ő szabados Uraságának megmutatására, hibás, és fogyatkozot elmével nem hágy sületetni; helyesen, jól és világosan tud okoskodni, az ő okoskodása által, sok mélységes dolgokat ki tud találni, ártalmas dolgokat el tud távoztatni, egy dologból mást ki tud hozni, minden látot hallott dolgokat helyesen meg tud különböztetni, hogy ha azzal az ő tehetséggel jozanon, és helyesen él; ezért-is Boktuk mondani est a' tehetséget, jozan okosságnak. Est pedig nem csak e' világi dolgokban követetheti, s követi, hanem azokban-is a' mellyek az Istennek ísméretire, tisztetire, és az embernek lelki javára néznek. Melly értelmünket vöttük mi ilyen dolgokból.

VI. *Elsőben*: Abból, hogy az egész keresztényi nemzet ez ideig az elmének két rendbéli világát, vagy világosságát tartja; tudniillik a' természetnek világát, és a' kegyelemnek világát; értvén a' természetnek világán est az okoskodásra való tehetséget; a' kegyelem világán pedig, az Istennek hozzánk való kegyelmességének, szeretetének, és akarattyának az ő igéje által való ki-jelentését.

VII. *Másodszor*: A' Bent Írásban sohult nem olvassuk, hogy az embert Isten az ő okoskodásától vagy egészben, vagy rész berént meg-fosztotta volna; és hogy ha azt tselekedte volna Isten, az ember első bűnének büntetésének kellett volna annak lenni: Tudgyuk pedig hogy Isten az embert nem
B egyéb-

egyébbel büntette- meg az ő első engedetlenségéért, és az Isten porontsolattyának általhágásáért, hanem azzal a' mivel tenyegette vala, tudniillik halállal. 1 Mos. 2. § 17.

VIII. *Harmadszor*: Az emberi álatnak a' barmokkal való egyben vetéséből: Mert most-is abban különbözik az ember az oktalan álattól, hogy az ember okoskodó álat, a' barom pedig okosfágnélkül való, oktalan. Innen vagy on, hogy, midőn a' barmok az emberi álatnak, és az oktalan álatoknak mivoltáról vizsgálódnak, nem az ő külső formájokban, testek állásában tartják és helyhezteszik azoknak az ő állati valóságoknak egymástól való megkülömböztetését, az, az: hogy az ember ember legyen, az okor okor, a' ló ló, nem az ő külső testi formájok teszt, hanem, az hogy az emberben okoskodásra való tehetség vagy on, amazokban pedig nintsen, azért mondják hogy az ember *animal rationale*, az, az: okosfággal bíró álat.

IX. *Negyedszor*: Meg-tetzi ez, a' *Salamon* példa beszédes könyvének első részének hat első verseiből; melyekben *Salamon* meg-jelenti végét az ő példa beszédeinek, azt mondván hogy azok arra valók, hogy azokból böltsétséget, és eszes értelmes beszédekkel tanoljanak az emberek, hogy azokból minden értelmes, igazságos ítélettel és egyenefséggel teljes dolgokat eszekben vegyenek; hogy a' bolondok eszefekké tétessenek, a' böltsékeknek értelme azokból őregbitésük és azzal tanítassanak. Ihol, az okosfágnak, okoskodásnak és böltselkedésnek tehetsége az eset után. Mert az ilyen állapotra az ember semmi képpen nem juthat az értelmes okoskodásra való tehetség nélkül, a' melyet forgatunk.

X. De mint hogy az ilyen nyilván való dolgot nem lehet tagadni, azt tartják 's mondják az emberek, a' mint fellyeb-is említők, hogy az emberben vagy on helye ennek a' *Ration*nak, az, az, okoskodásnak e' világi dolgokban; de az Istenre néző dolgokban nintsen, hanem azokban az embernek csak vaknak kell lenni, mindennemű okoskodását, ha mi
vagy on-

vagyon-is meg kell fogni. Ezt-is mi tagadgyuk, és azt mondgyuk, hogy az Istennek ismételre, tisztelre néző dolgokban-is, szintén úgy mint e' Világi dologban helye vagyon annak, és szükség; sőt annyival-is inkább, mennyivel az Istennek dolgai tisztábbak, felségessebbek, és lelkiek e' világi dolgoknál. Ennek pedig hogy így tartjuk és hiszünk ilyen okait adgyuk.

XI. Az emberi állatot Isten két kiváltképpen való végre teremtette; Edgyik's első a', hogy itt e' világon, másik az, hogy jövendőben az Isten Országában éllyen. E' világon való életében két el-kerülhetetlen dolog forog az emberen, mellyek életének vagy meg-tartására, vagy el-rontására szolgál, jó tudni illik és rosz. Mellyek közzül minek előtte ember valamellyiket el-választaná, meg-kezelni tudni mi legyen a' jó, és mi legyen a' rosz, vagy gonosz; és a' kettő között különbséget kell tenni, és midőn különbséget tében azt követi a' mellyiket el-választ, vagy jót vagy rossz: A' jónak és rosznak meg-tudására, meg-különböztetésére, és meg-tselekedésére bizonyos utokat, modokat és eszközöket adott Isten az emberben, úgy mint fület a' hallásra, szemet a' látásra, lábat a' járásra, kezét a' munkára, száját és nyelvet a' szólásra, és a' többi. Ezek által az eszközök által adatnak mindennemű világi dolgok embernek lelkében, vagy elméjében, a' mellyben tudni illik vagyon féske a' meg-különböztetésnek. Mikor azért az elme az ő testi eszközei által bé-vezi a' dolgokat, következik mindgyárt azoknak meg-különböztetésére való munkája, a' mellyre-is az elmének eszközeinek kell lenni, szintén úgy mint azoknak bé-vételére, a' pedig nem egyéb, hanem ez a' *Ratio*, okosság a' mellyről állunk. Ez az elmének eszköze a' melly által ő különbséget tében és ítéletet e' világi dolgoknak jó vagy rosz, igaz vagy hamis, lehető vagy lehetetlen volta között, minek utánna a' testnek eszközei által az elmében adatnak a' dolgok, és azután vagy jóvára vagy veszedelmére követi azokat.

XII. Forditsuk már ezeket az embernek lelki, és jöven-

dő örök életire néző dolgaira. Szintén így vagy on embernek dolga az ő örök életének keresésében és el-vestésében is; mert azt is vagy jól keresi, vagy rosszúl. Előben azért meg kell tudni itt is mik legyenek azok a' mellyek az ő örök életének meg-berzésére szolgálnak, meg tudván és elméjében vévén külömbséget kell tenni azokban, mert külömben nem tehet választást, a' jó és rossz között, élet és halál között s *Mos. 30. v. 19.* és így baromi módon vitetik valamellyikre.

XIII. Ezeknek is meg-tudására az embernek nintsenek egyéb uttya modgya, egyéb eszközei, hanem csak azok a' mellyekkel e' világra néző dolgait meg-tudgya. Mert ezeket is úgy mint az ő lelki jóvára néző dolgait nem tudhatya meg-külföldben, hanem vagy hallya, vagy láttya, a' vagy pedig olvasja az ember. Mellyről Pál Apostolnak igen jeles savaít olvasuk *Rom. 10, 13, 14, 15.* az holot így szól: *Miképpen bíják segítségül azt a' kiben nem hírtének, miképpen bísjnek pedig abban a' ki felől nem hallottak miképpen hallanának pedig Prædikállonélkül; miképpen prædikállanak pedig ha el nem küldetnek; Melly savaiból az Apostolnak sépen ki jó, hogy az embernek az Isteni dolgokat is hallani kell, azoknak prædikáltatni kel, annak hirdetőjét látni kel; mert külömben nem halhattya; avagy olvasni kel azokat, mert külömben az ő elméjében bé nem veheti; a' prædikállonak is jární menni kel annak hirdetésének helyén: a' ki hallani akarja, annak is menni kel oda a' hol prædikáltatik.*

Látjuk azért hogy az Isteni dolgoknak meg-tudásának is uttya modgya ugyan az, a' melly e' világi dolgoknak, úgy mint a' látás, szollás, hallás, járás, kelés. Ugy de mitsodák ezeknek eszközei? Nem találunk egyebeket, hanem ugyan csak azokat a' mellyekkel e' világi dolgainkat meg-tudgyuk, és véghez vísszük. E' világi dolgokat az ember fülivel hallya, bizony az Isteni dolgoknak hirdetését is, azzal kel hallani, szemével láttya nézi e' világra néző dolgait, bizony az Isten dolgainak hirdetőjét is azzal kel látni; szemével olvasja e' világ-

e' világra néző iráfokat, az Isten beszédét-is azzal kel-olvas-ni; Lábain mégyen vagy az Udvarban, vagy a' Tanátsház-ban, vagy a' piáztza, mezőben, földben, a' Templomban-is azon kell menni; Sajunkkal nyelvünket beszélgetünk e' vi-lági dolgokrol, az Isteni dolgokrol-is, azzal kell bollandunk.

XIV. Ezeket nem tagadhatni, mert Pál Apostolnak fel-lyeb emlitet Savai mellyet Jakab Apostol-is világoson meg-jelent. *Cap. 3. v 9, 10.* mikor így bol: *A' nyelv által adgyuk az Istent, és az Atyát, az által mondunk gonoszt az emberek-nek-is.* Ezek így lévén, mi vagyon hátra, hanem csak a', hogy a' mit a' lelki és Isteni dolgokban-is ilyen képpen lát, hal, a' test, és az által bé-véfen az elme, tégyen ítéletet felölle, vis-gállya és különböztetse meg, ha jó léfzené a', az örök élet-nek meg-találására avagy nem, valamint e' világi dolgok kő-ről szokot tselekedni.

XV. Azt kerdyük azért hogy mivel tében azokról ítéle-tet az elme, mivel különbözteti-meg, ha azzal az eszközzel nem a' mellyel e' világra néző dolgokat itéli és visgállya? Nintsen egyéb eszköze a' mi tuttunkra az elmének hanem ez a' *Ratio*, az Okosság és okoskodásra valo rehettség, a' mellyel e' vi-lági dolgoknak meg-visgálásában él: Hanem ha azt mondog, (a' mint elsőben-is fel-tóttuk vala,) hogy nintsen helyye a' visgálásnak és ítélet tételnek az Isteni dolgokban, 's nem-is szükséges; De ezt nem mondhatott, mert annak helyyes és szükséges volta olyan világos dolog, hogy ha szintén azt hely-ben hadnok-is, hogy az Isten lelkének titkos munkálodása és belső sugallása által öntetnek az Istennek isméretire és tiste-letire néző dolgok az embernek szívében és elméjében; de az olyan Isteni belső sugallásokat-is meg kell próbálnunk, ha Istentől vannaké vagy nem, mint tanit Szent János Apostol. *1 Joh: 4. v 1.* de ide aláb bőveb szóval szollunk ezen dol-gokrol. Azt pedig meg nem próbálok, sem pedig meg nem tudok különbben, hanem ha azt visgálok-meg, hogy ha azok a' dolgok a' mellyeket az a' lélek a' te elmédben sugall ille-neké az Istennek jóságához, igazságához. ki-jelentetet akar-

XVII. Itt immár nem foghatunk az Isteni jelentéseknek világára, és nem mondhattuk azt, hogy valami ilyen mondasokkal ellenkező dolgot jelentet, vagy fugallat volna Isten az embernek elméjében; mert úgy az Isten önnön maga a' dolgoknak természet szerént való folyásában egymást el-ronto 's a' rendet meg-bonto ellenkezést szerzet volna; Nem azért adta pedig Isten a' természet világa melle, a' jelentésnek világát, hogy azzal el-rontsa és el-oltsa a' másikat, hanem azért hogy világosítsa és tellyesítse, a' mint hogy ezt nem tagadhatni. Ezért-is tartják a' mint meg-jelentők minden börtsek a' két világosságot, hogy a' mit az elsőnek ereje által ki nem tanulhatnak; a' második által abban meg-világosításának.

XVIII. Ha az igaz Istennek ismérteiben, tudásában, és tiszteletiben soha Világ kezdetitől fogva, nem volt volna semmi különbözés és változás, hanem mindenkor azon egy formában ismerték és tisztelték volna az Istent az emberek, és ha a' mostani Keresztények-is nem különböznének annyira abban; ha az Isten ismérteinek, tiszteletinek, és az üdvesség keresésének ennyi fok különböző és egymással ellenkező uttyát modgyát nem hirdetnék a' Tanítók; hanem minnyájon egyenlőképpen tanítanak; a' Sz: Írásnak szavait ennyi féle képpen és egymással tellyességgel ellenkező formában nem magyaráznak, és abból ennyi különb különb értelmeket nem adnának halgatójok eleiben, 's még pedig lelkeknek veszedelme alat; nem kívántatnék embernek annyira vigyázni hogy meg ne tsalatafssék. De holott eleitől fogván a' Bálványok és az élő igaz Isten között különbözést kellett tenni, mellyre példa Daniel Prophéta tselekedete. Dan. 14. & 6. Mostani időben-is a' mint edgyik rendbéli Keresztények az Istent isméri, azt a' más rendbéli Keresztények kárhozatra való utnak tartják; a' mennyi féle-képpen magyarázzák az Isten beszédét, abból mennyi egymást tövel hegygyel fel-forgató értelmeket hoznak-ki, mit tucz ember tenni, holot mindenik fél azt mondgya a' maga tetzése felől,

lól, hogy az az üdvésre való út, azokat pedig egymással ellenkezni látod: Mit tudcz mondom tenni, ha valami modot nem keresz, melly által meg-visgálhasd, meg-külömböztethetséd mellyik út légyen igaz, 's mellyik nem: különben tellyes életedben bizontalanul haboz elméd, nem tud mit választani, hanem vagy tsak vakjában meg-kötöd magadat edgyen az Apostolnak im e' szavai ellen: *Mindeneket meg-probálljatok, és a' mi jób, azt kövessétek. 1. Thess. 5. v 21.* Avagy pedig ugy jársz, mint azok a' kik felől mondgya ugyan azon Apostol, *hogy mindenkor tanulnak, de soha tudományra nem juthatnak. 2. Tim: 3.7.* Avagy pedig mint Plato, a' ki azt mondgya volt maga-felől, hogy ő terhes szorgalmatossággal, búsongással élt, és kételkedve hal-meg. Ha pedig ugy nem arkarz járni, valami utat modot kell kerefned, melly által elméd külömbséget tudgyon tenni, ennyi sok ellenkező dolgok közöt; Mellyre ha e' világi dolgokra néző jozan értelmet 's okoskodást nem veszed elé, és azzal nem élsz a' te lelki dolgaid vizsgálásában-is, látsád, de mi annál egyebet nem találunk 's nem-is keresünk, hanem azzal élünk, abban-is követvén a' Szent Írásnak ide aláb megirando mondását, és abban lévő példakat, 's leg-közefeb a' fellyeb emlitet Daniel Prophétát. Azt ugyan nem mondgyuk, hogy a' mi okoskodásunk által minden botlás-nélkül járhatunk az Isteni dolgokban; mert mi-is a' műgyarlóságunkat jól tudgyuk és érezzük; de azt-is tudgyuk, és abban bizunk hogy az Istena' mi elméinknek e' dologban való gyarlóságát, és fogyatkozását, az ő beszéde és szent lelke által segiti és világosittya. Es ebben tartjuk állani az Isteni dolgokban való második világosságot, mellyet oda fellyeb is említünk, a' melly mondatik *jelentésnek*, vagy *hegyelemnek világosságának*; mellyet Isten adott a' végre, hogy a' mit ember a' természet világa által (mellynek vezére az az jozan okosság) fel nem találhatot, avagy abban hibázni talált; rehat az *jelentésnek világossága* által abban meg-világosításék. Mellyből az-is ki-jő, hogy ez a' *hegyelemnek világossága*,
nem

Nem kel-
szak az
emberi
okosko-
dásban
bizni.

nem rontya-el a' másikat, és nem-is elenkezik azzal, hanem azt segítli, és világosítja, a' mint elébb-is meg-mondok.

XIX. Ugyan-is, midőn Isten az emberben ezt az természetit okos értelemnek világát bé-oltotta; ki hinné azt el hogy annakutánna más olyan világosságot támasztot volna, melly amaz elsőt el-rontsa és oltsa; és attol az embert, az ő réa néző dolgokban meg-foszsa: holot az első világbéliekkel ez által a' természet világossága által akarta Isten nagyobbára ő magát meg ismértetni, (a' mint ezenről meg-halljuk) Mellyet midőn az emberek meg-vesztegettek, el-fordítottak és azzal gonoszul éltek 1 *Mosis* 6. v. 3, 5. *Rom*: 1. v. 19, 20, 21, 22, 23. ugy tőtt Isten jelentétt az emberek között; ő maga felől, vagy szózat által, vagy álombéli látás által, annakutánna az ő törvénye, leg-utolszor pedig az ő Fia által *Sidokhoz irt levélnek első Réssében* v. 1.

XX. De tégyük férre az ilyen okoskodásokat, holot szintén e' forog kérdésben, és ez az Unitáriusok ellenvaló vád; hogy ők minden Isteni dolgokat ilyen okoskodással folytatnak: Tekéntsük-meg azért az Istennek beszédét, és lássuk meg, ha abban találunké bizonytságot arra, hogy az Isteni dolgokban legyen helye a' Jozan okoságnak, sőt hogy szükséges-is legyen.

XXI. Elsőben ezt meg-mutattya, Istennek ő magának Kainhoz lőtt szava, mikor a' Kain áldozattyára nem tekintet vala, és így szolla ő néki. 1 *Mos*: 4. v. 6, 7. *Miért gerjedet fel a' te haragod? Nem de nem léssé kedves ha jól tselekedel; ha pedig nem tselekedel jól, a' te bűnöd az ajtod előt vágyn.* Ezek Istennek szavai, mellyeket mihellyen ember az ő fülével hall, és az által elméében bé-veszi; Isten előt való kedves vagy kedvetlen voltának állapottyáról ottan mindgyárt az ő elméjében ilyen okoskodást formál: Ugy látom, 's hallom, hogy a' ki Isten előt kedves akar lenni, jot kell annak tselekedni, és így tudom hogy Isten előtt kedves léfzek: El enben; a' ki jot nem tselekedik, bűnőse téfzi Isten előtt magát. En azért hogy ezt el-kerülhessem jot tseleke-

A' Jozan
okoskodást
a' Sz: irás
mutattya.

Kain dol-
ga muta-
toja az o-
koskodás-
nak.

dem: Látod hol a' Rationnak és okoskodásnak üttya az Isteni dolgokban. De ezt talám erőtlen következésnek mondod; azért ennél világossabbat-is találunk.

XXII. Pál Apostol *Rom: 1. v. 19.* a' Bálvány imáoló népekről szólván azt mondgya, hogy a' mit az emberek Isten felől meg-tudhatnak, azokat Isten ő nekik meg-jelentette: Mi által? Nem belső lelki sugallás által, hanem a' mint az alább való versben olvassuk, e' világ alkotmányából, azok által a' mellyek teremtettenek, meg-értetvén, meg-látatnak. Azt-is meg-jelenti azon versben, mik légyenek azok a' mellyeket e' világnak alkotmányából, és a' teremtet dolgokból, meg-jelentet Isten az embereknek; tudni illik: az ő Istensége, és örökké való hatalmossága. Vallyon miképpen lőtt az? Erre meg tanít a' tizenkilencedig Soltárnak első része, a' hol ezt olvassuk: Az Egek ki-hirdetik az Istennek dűtsőségét, edgyik érzake a' másíknak ki-beszéli az Istennek böltsességét. Ezekből ki-tetzik hogy nem külömben jutottak az emberek az Istennek ismértire, hanem látván az Istennek ilyen tsudálatos, szép, ékes és az ő hatalmát ki jelentő munkáit, abból úgy okoskottanak hogy a' ki ennek a' világnak 's abban való számtalan külömb-külob-m-féle dolgoknak lételt adott, lételi valóságának kell annak lenni, hatalmasnak, böltsnek, és igen jónak kellett annak lenni: A' ki mind ezeket a' világi dolgokat az embernek jóvára ő neki engedte, és attá; méltó dolog, hogy azért az emberektől tisztetletet és hálaadást végyen.

XXIII. De vallyon az ilyen okoskodásnak fundamentumát honnét vötték? A' természetnek világából; merta' mint oda fellyeb említők, az értelemnek rámai közzül származott a' böltsnek között im e' mondás: *Non entis nulla sunt effectiones*, az, az: a' mi nintsen annak semmi munkája nem lehet. Ezen az egy *Regulán*, köz-mondáson, mint valami Rámán fundáztatot, az első világhéli embereknek-is az ő okoskodások; és az által támadot Istennek tudása és ismérti. Ezt nem tagadhatni; mert enek az okoskodásnak rendítláttjuk a' kilentz-

ven-

ven negyedik Soltárban-is, a' holott a' Soltár író így okoskodik a' kevélyek és fel-fuvalkottak ellen: *A' ki a' fület alkotta, hogy nem hallana? A' ki a' szemet fundálta, hogy nem látna? A' ki az Pogányokat meg-bünteti, egyebeket hogy ne büntetné? A' ki mást tud tanítani, hogy ne volna a' tudos? Illyen fundamentumokból hozza ki azért a' Soltár író azt: Hogy az Isten minden titkos gondolatokat tud, lát, ért, hall, és a' bűnöktől meg-bünteti. Ezekhez hasonló okoskodás ez is; A' ki e' világnak lételt adott. lételei valóságának kell annak lenni: Miért? Mert azt mondgya a' természetből származot Regula Ráma: *A' minek lételei valósága nintsen, attól semmi nem származhatik; Illyen okoskodással jutott ember az Apostol mondása szerént, az Isten lételének, hatalmaságának, és Istenségének meg-tudására és el-hitelére, a' melly első grádussa, az Isten ismérétének, és ő hozzá-való folyamodásnak, a' mint a' Sidokhoz írt levélben olvassuk. Cap: 10. § 6.**

XXIV. Ki-tetzik ez a' régi Pogány böltseknek-is állapot-tyokból, a' kiknek noha nem volt adva a' jelentésnek világozsága; mind azonáltal az ő vizsgálódások és okoskodások által el-mentenek annyéra az Istennek ismérétében, hogy e' világnak és abban lévő minden dolgoknak, egy felső okát, szerzőjét tartottak; a' ki mindeneknél fellyeb való volna, és annak senkitől mástól eredeti nem volna; a' ki az emberek kívülről való volna. Dan: 2. § 11. *A' ki halhatatlan, a' kinek e' világon hatalma volna, a' ki méltó arra, hogy az emberek ő neki tiszteletet tégyenek, és hogy ő előtte az emberek itt az életben tisztességes jó, jámbor erköltsű életet éljenek. De mivel hogy ők azt nem láthatták; úgy okoskodtanak hogy külömben nem tehetnek annak tiszteletet, hanem ha ő magok társaságokban, magok között készítenek valami olyan képet, a' melly előt végben vigyék azt a' tisztelet tételt, a' mellyet annak a' mindenek felet való oknak kellene tenni; és a' lenne az előt kedves dolog. Es így annak az ő hasonlatosságára, ki egy, ki más teremtet állatnak formáját vőtte-fel; a'*

Régi po-
gányoko-
skodás
az Istenek
ismérété-
ben.

melly dologból jött osztán bé, a' fok Istenek felől - való, vélekedés. Ez immár az, a' mit az Apostol mond a' fellyeb említet *locusban*, hogy azok az ő okoskodásokban héjában valóka lóttének.

Okoskodásra néző példák az íráásokban.

XXV. Mind ezekből azért ki-tetzi hogy az eset után-is meg volt az emberekben az a' tehetség, melly által az Istennek ísméreire néző dolgokban okoskodtanak, és az által találták-ki, és tudták-meg, az Isten felől tudni sűkséges dolgokat; a' jelentés világának előtte. De ha valaki ezekkel-is meg nem elégszik, többet-is adunk elé, ennek, a' mit erősitünk meg-bizonyítására.

1. Udvezítőnk az ő híveit arra taníttya hogy *edgyűgyűvek legyenek mint a' Galambok, de okosok mint a' Kigyok. Azatt: 10. & 16.* Azt pedig nem mondhattuk hogy tsak e' világi dolgokban való okoskodásra intette volna.

2. Ísmét másut ezt mondgya udvezítőnk hogy az *íráásokat vizsgáljunk. Joh: 5. & 39.* Az olyan vizsgálódás pedig nem lehet nélkül a' jozan okoskodás és értelem nélkül.

3. Pál Apostol a' Romaikat így inti: *Kérlek Atyámfiai ríteteket, az Istennek irgalmaságira hogy állítsátok a' ti testeiteket élő, sent, és Istennek kedves áldozatúl, ama ti okos tiszteleteteket. Rom: 12. & 1.*

4. Péter Apostol-is az Evangeliumi tudománt, mellyben vagyón bé foglalva ez a' Pál Apostol említet okos Isteni tiszteleti; *Okos téjnek nevezeti alat fejezi-ki. 1 Pét: 11. & 2.*

5. Az Apostolok idejébéli híveknek példáját-is taláallyuk arra, hogy az Apostoloknak prädicállását forgalmatoson vizsgálták, *ha ugy volnának azok a' mint ők hirdettek volna, Apostol Tselek. 17. & 11.* Melly vizsgálódást-is nem tselekedhetek jozan okoskodásnélkül.

6. Vannak porontsolatok-is, a' mellyeket ha ember véghez akar vinni, okoskodásnélkül véghez nem vihet, mintim ez: *Mindeneket meg-probályátok, és a' mi jób meg-tartjátok, 1 Theff: 5. & 21.* Probályátok meg magatokat, ha vartoké a' hitben. 2 Cor: 13. & 5.

7. Dávid Király kérve kéri az Istent arra hogy *adgyon ő nekiie értelmet Solt: 119. v 34.*

8. A' Mozes törvényében, amaz Urim Tummim tábláját, a' hétven fordítok, olyan Görög szóval fejezték ki, a' mely okoságnak nevezetiből vött eredetet; (*Rationale*) mely a' Déák nevű szerint (*Pectorale Judicii*) *ítéletnek mely táblájának mondatik az Irás magyarázoktól.* Mellyet a' Fő-Papnak a' melyén vagy sűvén kellet hordozni, a' hol tudni-illik az okoságnak, itélet tételének helye vagyon. *2 Mos: 28, 29.* Mellyel a' Fő Pap arra intetik vala, hogy minden ő hivatalyában, okosággal, értelemmel, helyes itélettel járjon és forgodgyék. Mind ezek világosan meg mutatták, hogy az üdvességre néző dolgokban-is, igen meg-kévántatik a' jozan okosság és értelem. Nem-is kell az Isten ismértire néző dolgokban, olyan dolgokat tartani, erősíteni, és binni, a' mellyek minden képtelenséggel tellyesek, és egymással úgy ellenkeznek mint a' tűz a' vízzel; és vala mihelt ember eszében véski, hogy olyan tudomány adatik, ő neki eleiben, a' mely a' jozan értelmén, és okoskodáson fundátatot rendel és dolgokkal ellenkezik; ne tartsa azokat Pál Apostoltól kimutatot okos Isteni tisztelethez tartozó tudománynak; és Péter Apostoltól neveztetet okos téjnek, hanem tégye férre, és hadgyon békét neki.

9. De leg utollyára, miért kell minékünk arra bizonyságokat keressünk, hogy az üdvességre néző dolgokban sűkséges a' *Ratio*, az okoskodás, a' dolgoknak el-hitetésére, vagy az ellenkező értelemnek meg-czáfolására. Hová lehet világossab dolog, mint e' hogy ő maga áldot üdvezitőnk, neha Istennek sava vala nálla, (sőt mondgyuk a' Sz: Irással edgyűt hogy Isten vala) és azzal hirdeti valá a' fel-támadást, és az örök életet; de még sem lón azoknak annyi erejek a' Sadduceusok előtt, hogy meg-győzetteffenek; hanem leg utollyára *disputatióban* sálván üdvezitőnkkel, *Ratio*val, okoskodással, *Syllogismussal* éle ellenek, és azzal dugá be-sájokat: *Matt. 22. v 31, 32, 33.* Hasonloképpen okoskodással bizonyítja

*Nota
habemus
firmior
prophetiam
sermonem.*

NB.

nyitja meg a' Sidok ellen, hogy ő méltán mondja magát Istennek Fiának: *Joh: 10. v 36.* Hát Pál Apostol mit tselekedik *Korintusiakhoz* először írt levelének tizen ötödik rébében? Azt az egész részt okoskodásból vött erősségekkel töltötte-bé, annak meg-bizonyítására, hogy meg legyen a' fel-támadás. *1 Cor: 15.* Nem kel tehát ezeknél töb bizonyosság arra, hogy az Isteni dolgokban sükséges legyen az okoskodás.

Ellen ve-
és el-bon-
tatják.

XXVI. Mind ezek ellen még-is az emberek szokták előhozni Sz: Pál Apostol *Savait*, melyek vannak le-téve. *2 Cor: 10. v 5.* a' holigy *Sol* az Apostol: *Es rabúl vivén minden értelmet, a' Christusnak engedelme.* Ebből az Apostol mondásából tartják a' Keresztények, a' az értelmet, hogy az ember elméjében nintsen helye az értelemnek és okoságnak, az Evangeliumi tudományban való dolgoknak vizsgálásában, és nem kell embernek azzal élni, nem kell vizsgálni semmit az Isteni dolgok körül; hanem, ha azzal ellenkezni láttatik, csak meg kell embernek az ő értelmét fogni.

XXVII. Erre mi ezt felellyük, hogy az egész Sz: Írásban ki-tétetet ennyi számú világos mondásoknak a' melyek abban meg-találtatnak, nem kell ellenében tenni ezt az egy néhány *Sot*; és azoknak ereje által, azt a' világos dolgot, a' melyet a' töb *Sok* számú *Sók* erősítenek tagadni; és azon igyekezni, hogy az ember az Isteni dolgoknak mivolta felől ne vizsgálodgyék; mert ennél, a' tévelygésnek gyarapodására soha általlyab ut nintsen, mint ez, hogy ha azokat ember meg nem hánnya, veti, vizsgálja, hanem csak el-hísen akár-mit Isten *Saván* kívúl-is. Inkáb ellenben, ennek a' néhány igéknek értelmét, a' *Sok* világos értelmű *Sok*nak értelmekhez kell alkalmaztatni, és úgy kel ki fejtegetni, hogy azokkal sépen meg-egyeztethesük. Ugy hißük azért hogy valaki figyelmetesen meg-olvassa azt a' részt, a' harmadik versétől fogván a' hetedik versig, világosan által láttja, hogy az Apostol nem áll a' mi magunk értelmünknek és okoskodásunknak meg-fogása felől; azaz, nem arról, hogy midőn, a' Taní-

2. *chp* n. 30.

a' Tanítók minékünk előnkben adgyák, vagy ha bintén a' belső titkos sugallások öntik-is szívünkben a' hűtnék dólgaít, a' mellyek állanak az Istennek ismérteiben és tiszteletiben, tehát mi a' mi értelmünket fogjuk-el azoknak vizsgálásától, és semmit ne elmélkedgyünk azoknak helyyes, vagy helytelen, képes vagy képtelen, lehetséges vagy lehetetlen mivólta felől; és ha edgyeznek-é az Istennek világos beszédével nem-é; hanem az olyan értelemnek vagy okoskodásnak meg-fogásáról áll, a' mellyekkel soktak vala élni némelly emberek akkor az Apostoloktól hirdetett Evangeliumi tudományban befoglaltatott külömb-külob-m-féle dolgok ellen, 's kiváltképpen az Istennek és a' Christusnak azokban foglaltatott ismérte ellen.

XXVIII. Ki tetzik ez *Elsőben* abóól, midőn az Apostol azt mondgya; hogy az ő vitézkedéseknek fegyverei arra valók; hogy azok által le-rontsanak minden erősséget, a' melly fel-emelkedik az Istennek tudománya és ismérte ellen. *Másodszor* midőn a' hatodik versben is azt mondgya, hogy ők kések boóssút állani minden vakmerőségen, a' melly tudni illik vakmerőképpen ellene áll, az Evangeliumi tudomány hirdetésének; a' minémű vala azoknak okoskodása a' kik felől ezen Apostol oda fellyeb az ő *első levelének első részében* áll, a' kik a' Christusnak kereszttit boldonságnak tartják vala; Midőn tudni illik azt hallanák hirdetetni az Apostoloktól, hogy olyanban kell nékiek híníek, olyantól kell üdvességeket várniok, a' kit fel-fesítetennek keresztfara; és a' Christusnak alaton állapottyából véőnek vala erősséget arra, hogy az ő tudománya nem volna bé-vételre méltó a' Pogányoktól. Illyenek valának azok-is a' kikről ugyan Pál Apostol áll, *Gal. 6 v. 12.* A' kik tudni-illik az Evangeliumi tudományról a' Moses törvényének követésére akarják vala visősa vonni a' hiveket, kiknek az Apostol el-töröltetéseket kívánna vala. *Cap. 5. v. 12.* Illyenek valának azok-is a' kik az hiveknek fel-támadások felől való ramenségeket, és hűteket, azzal akarják vala fel-fordítani; sőt fel-is fordították vala némellyek-

B.

lyekben, hogy a' fel-támadás régen meg-lőtt, a' kikiről áll ugyan ezen Apostol 2 *Tim*: 2. § 18. Ezekhez számálhattuk azt-is a' mit emleget az Apostol. 2 *Thess*: 2. § 2, 3. Meremind ezek közönségesen azon munkálkodnak vala külömb külömbféle okokkal, erősségekkel, hogy a' híveket el-vohassák a' Christusban való hűttől.

XXIX. *Harmadszor*: Ki tetzik ez, ezen Pál Apostolnak másut való savaiból: Midőn tudni illik azt kívánnia, hogy adgyon az Ur *Timotheus*nak értelmet azoknak meg-értésére, a' mellyekre Pál Apostol őket tanította vala. 2 *Tim*: 2. § 7, 8. A' hol nem itilhettyük azt hogy Pál Apostol azt az emberben lévő tehetséget kívánta volna *Timotheus*nak adadni, melly által ember az látott, hallot dolgokat elméjében vésti; mert ez, olyan természet szerint való tehetsége az embernek, hogy a' nélkül az ember, nem ember; és a' kinek ilyen tehetsége nintsen, bolond az; és nem alkalmas arra, hogy az Istennek ísméretiben része lehessen; a' mint fellyeb-is említők az Ur Christus savaiból. *Matt*: 10. § 16. Hát mitsoda értelmet kívánt? Ezt a' mellyet forgatunk, mellyel tudni illik a' látás, hallás által elméjében adatot dolgok felől itilletet tesse; melly a' vala, a' mint ugyan ott mondgya, hogy *meg-emlékezzél Timotheus* arról, hogy az Ur *Jesus Christus* fel-támadot halottaiból, a' kit az ő Evangeliuma szerint ő Dávid magvából valonak monda. Ez a' dolog az, a' mellyet másut is mond, hogy ha valaki külömb Evangeliumot hirdetne attól, a' mellyet ő hirdetet, és a' mellyet azok be-vődték, átok legyen. *Gal*: 1. § 8. 9. Eo pedig a' meg-fesítetet *Jesus* felől. 1 *Cor*: 2. § 2. Es a' mint itt mondgya, a' Dávid magvából fel-támadot Christus felől való Evangeliumot hirdeti vala. Arra való értelmet kíván vala azért *Timotheus*nak-is, hogy tesse i-tilletet annak a' Christusnak állapotgya felől, és mivolta között, a' kit Pál Apostol hirdet vala; és annak a' kit az ellen egyebek hirdetnek vala (mind Ebion es Cerinthus.) Ha azért ezt, és erre való értelmét kívánt *Timotheus*nak, a' mint hogy világoson ki-teczik; nem-kívánhatta másut azt, hogy

meg-fogja *Timotheus*, vagy más valaki az ilyen Isteni és keresztényi hűtre néző dolgok vizsgálatától az ő értelmét és elméjét.

XXX. No azért, nem a' mi magunk értelmünket kell megfognunk, melly által az eléb említet Sz: Írásoknak és azokban való példáknak uttya szerént, meg kell nekünk vizsgálnunk a' Tanitoktól minékünk előnkben adatot Isteni dolgoknak mivoltát; azoknak, az Isten ki-jelentetet beszédével edgyező vagy különböző értelmét; Sőt nem csak azokat, hanem ha mi belső lelki sugallások volnának-is, azokat-is, a' mint fellyeb említettük vala. Nem magunk értelmünket kell mondok meg-fognunk; Sz: Pál Apostol sem azt mondgya, a' feljedzet helyen, hanem egyebeknek okoskodását, és azokból vótt erősségeket kell el-oslatnunk, avagy rabúl vínünk a' mi okos tisteletünknek mivoltából vótt hathatos fegyverekkel, a' mellyeket egyebek támasztanak, és emelnek fel, mint valamelly fel-emelt erősségeket az Isten beszédéből vótt, és azzal erősítetet tudományunk ellen. Ez ilyen erősségek ellen mondgya azt az Apostol, hogy vitézkednek ők, az ő Isten szerént való hathatós fegyverekkel, a' mellyek, mint hogy az embernek értelmekben, és okoskodásokban vannak helyhez-tetve, azért mondgya hogy Rabúl, vagy fogva visznek minden értelmet.

XXXI. De talám távul megyünk az itt való fel-tótt cze-lunktól: Azért minek utánna az emberek elméjében Isten-tőloltatot okoskodásnak állapottyát eképpen meg-világosítók; térjünk a' mi értelmünknek vádoltatására. Melly az; hogy ezt az okoskodást, *Ratiót* vettyük a' *Hűtnek* fundamentumául, és hogy semmit nem akarunk el-hinni a' mi azzal meg-nem edgyez.

XXXII. Innék előtte való beszédinkből ki-tetzi, hogy mi az elmére nézve, két világosságot tartunk; mellyek által, minden némű dolgoknak igazságának vagy azzal ellenkező voltának végére mehetünk, mellyeket az Isten önnön maga támaszt az embereknek elméjekben; a' természetnek világossá-

Unitári-
usok értel-
mének vá-
doltatása.

gosságát tudni-illik, a' melly áll, a' jozan okoskodásnak és értelemnek rendiben. Másodikat *a' jelentésnek vagy kegyelemnek világosságát*; melly áll az kezünk között forgo Isten beszédének tellyeségében. Ezek között első, de azért, nem méltosággal, hanem tsak rendel, a' *Természetnek világa*; a' mint ezeket meg-világosítottuk: itt pediglen uyabban Pál Apostol savaival-is meg-erősittyük; midőn ő maga-is némelly dolognak rendesen folytatásában a' természet tanítására vigyázot. I Cor: 11, 13, 14, 15, 16.

XXXIII. Ezek így lévén úgygondolkodunk immár: hogy semmit abban nem vétkezünk ha mi-is a' mi üdvességünkre néző dolgok körül ezt az utat követtük, és azokat ezen a' két fundamentumokon forgattuk, sőt ha sőtén leg-elsőben-is, a' természetnek utyára, és rámajára vetnök-is azokat, nem vétkeznénk; mert az Isten-is azt adta vólt elsőben az embereknek elméjekben az ő meg-ismerésére: a' mint Sz: Pál Apostol savaiból meg-világosítottuk *Rom: 1. 19. 20. Cap. 2. 14.* De mint hogy immár az Istennek kegyelméből, mi-is az Isten beszédének vizsgálásában gyakorólván magunkat, ahoz soktunk inkább, a' természet világából ki-folyó dolgokat-is, az Isten beszédével ellenkezni nem láttuk. A' hól látnának-is ellenkezni, sőpen megtudjuk edgyeztetni a' józanértelemmel. Ez okon nagyobb betsületben tartjuk az Istennek beszédéből vótt jelentéseket, és ennyiben nem *mondjuk helyesnek az ellenünk való vádot.* Mert mi a' természetnek, vagy emberi józan értelemnek, és okosságnak világát, nem tartjuk magánoson a' mi hűtünk fundamentumának, 's nem-is a' mi hűtünk ágozatinak bizonyítására élünk azzal ugy; mert azok sőről sőra meg-vannak az Isten beszédében: mint, az ellenkező értelmeknek meg czáfolására, a' mellyek mint hogy a' Sz: Irásban is nintsenek, tehát a' természetnek rendi sem engedi hogy meg-álhassanak: Nem tartjuk, mondók, a' természetnek rendit, hűtünk fundamentumának magánoson; hanem edgyütt a' Sz: Irással, vagy az Isteni jelentésnek világával. Azt pedig *Elsőben* azért tselekezzük, a' mint fellyeb-is említők,

Isteni jelentésnek méltoságosabbak az természet dol-gánál.

lító, hogy ez két világosság edgy mást el nem bontya: ki-is hinné azt-el, hogy az Isten a' természet világát, és az okos értelmet, a' maga jelentésével el-bontotta volna; holot azt-is ő maga gyujtotta az embernek elméjében, és a' nélkül az ember semmi dolgot meg nem érthet mint a' Barom. Példa erre Nabukodonozor a' kinek értelme el-vétetvén, barmok közzé üzeték. *Másodszor*: azért foglallyuk egyben a' természetnek világát, a' jelentésnek világával; mert a' szent írásnak ennyi vizsgálása után, nem láttuk hogy az Isten az ő bevérdében olyan dolgokat jelentett volna ki, a' melyekben lehetetlenség, (képtelenség, *absurditas*) és a' józan okosság-nak uttyán való meg-edgyeztetésében ellenkezés volna.

XXXIV. Mikor azért az írásban olyan dolgokat hallunk és olvasunk, melyek a' természettel ellenkezni látnának, azon igyekezzünk hogy a' józan okosság által meg-edgyeztethessük e' meg-edgyeztetvén el-is hisszük. Mikor ismét olyant hallunk, a' melynek uttyát, módgyát, elménk fel nem éri, csak el-hiszzük minden tovább-való vizsgálódás nélkül; mivelhogy az Isten bevérdé mondgya. *Az elsőre* Példa ez: A' természetnek ren liból, az okos értelem azt mutattya, 's úgy itél, hogy a' szűz, ne n szülhet Férfiú nélkül. Az Isteni jelentés pedig azt mutattya, hogy szülhet a' nélkül-is. E' két mondás tellyességgel ellenkezik egymással, de még-is nem bontya-el az utolsó az első, hanem az okoskodó elme úgy edgyeztetimég a' két dolgot, hogy nem lehetne ugyan a' természet szerint, és ereje által; de ha az Isteni erő, a' ki Ur a' természetnek ahöz járúl, véghez viheti azt, hogy a' szűz szülhesen Férfiú nélkül-is: mert a' ki semmiből lételet adott e' világ-nak; inkább véghez viheti az ő ereje által azt, hogy a' szűz-nak méhében mag fogantassék.

XXXV. Annak a' dolognak el-hitelére pedig a' melyet Isten bevérdé mond, de mi annak uttyát módgyát mingyárt fel nem talállyuk, példa ez: midőn azt hisszük hogy az emberek fel-támadnak az utolsó napon, melly fel-támadásnak módgyát miképpen lehessen, hogy vagy ezen testben támad-

Két e-
kező dol-
gok n a k
meg-e d-
gyeztetése,

113.

*Isteni je-
lentések -
nek ter-
mészet fe-
let - való
ereje.*

hassunk-fel; holott gyakorta a' fél-fujja azt el, vagy a' víz, tűz, vadak eméltik-meg, vagy pedig ha más testünk adatik, ezen embereknek módásunk, noha nehezen, vagy talán nem-is foghattuk-meg ezt elménkkel; de mint hogy az Isten bizonyoson meg-jelentette az ő beszédében hogy fel-támadunk, csak el-híbbük, és a' természeti dolgoknak el-lenében nem tébbük.

XXXVI. Tegyük fel-immár azt hogy midőn a' Keresztény Tanítók; vagy akár kik olyan dolgokat, avagy pedig a' Szent Írás Savait olyan értelemmel adgyák előnkben lelkünk veszedelme alatt, hogy azt lehetetlenség ilyenképpen meg egyeztetni, avagy ha a' Sz: Írás-is világoson ellene mond, hogy hogy kel el-hinnünk? Mert ha egyet olyant el-híbbük, nem lehet olyan képtelen dolog, olyan balgatagság, olyan babona, a' mellynek azon az uton helyet nem kellene adnunk, mindenik felől csak azt mondhatná az, a' ki olyan képtelen dolgokat erősítene, hogy mivel hűtre néző dolgok azok, tehát meg kell abban embernek értelmét fogni, és csak el-kell hinni. Es így mivel különböztettük meg az Istent beszédét, a' sok emberi találmányoktól, babonás Isteni tisztelttől? Nintsen, nem-is volt olyan eretnek, a' ki az ő értelmét Sz: Írásnak Savaiból nem bizonyítaná, azon egy Savát az írásnak ki ki az ő maga értelmére vonván; azért már, ha az okoskodás Serént való ítélet tételt el-Szakasztod a' Sz: Írás mellől, miképpen hozod nap-fényre hogy az eretnek nem jól magyarázza a' szent Írást? Külömben bizony nem; hanem vagy világosot keresz a' Sz: Írásban az ellen; avagy azt mutogatod meg, hogy abban az értelemben és az olyan magyarázásban nyilván való képtelenség és lehetetlenség nagyon: Azt pedig meg nem mutogatod e' nélkül az okoskodásnak rá-mája nélkül. Mert ha az léleknek belső sugallására fogsz, az eretnek-is azt mondgya, hogy őnéki-is azt az értelmet a' lélek sugallja. Mivel, mitsoda dologgal próbátod azért meg, ha a' belső sugallás Istentől vagyoné vagy nem? Ezt nem ok-nélkül kérdem: Mert mikor *Sedequias* hamis Propheta ilyen sugal-

fugallást prætendál vala, és *Mikeas* az Istennek Prophétája elle-
ne mond vala, nem egyébbel bizonyíta azt meg *Mikeas*,
hogy az ő Prophétálása légyen igaz és Istentől való; hanem
Ratioval, így okoskodván: *ha vißsa térs békesseggel, nem*
szólt nekem az Ur. 1 Kir: 22, v. 28. Nő hißem *Ratio* okos-
kodás ez. Ha az Ecclesia magyarázására fogß; arra-is azt
mondgya hogy az ő Ecclesiája külömben magyarázza, és így
mit tsinálunk? Tsak egymás kezére hánnyuk ezt az ellenke-
zéßt, mind addig valameddig arra nem megyünk, hogy az írás
nem tanít olytant semmit, a' mellyben nyilván-való képtelen-
ség vagyon; és azért a' melly tudományban olytant tapasztá-
lunk, nem sz. Írás szerént-való.

XXXVII. Mi azért ez okokra nézve ezt a' két fundamen-
tumot vetettük a' mi hitünkre nézõ dolgoknak bizonyos és
tsalhatatlan igazságának erõsítésére, ugymint az okos *Ertel-*
met, és a' Sz. Írást: és ezek mellett, ilyen dolgokat tartunk,
és ezekre vigyázunk.

1. Mikor valamelly dolgot erõsit valaki, szûkség
hogy azokat bizonyos és ellene mondhatatlan bizonyítá-
sokkal meg-mutogassa.

2. Abban a' dologban ne légyen valami képtelenség,
vagy balgatagság, vagy pedig azokat a' dolgokat ki-fejezõ
szókban, világos ellenkezés.

3. Hogy az a' dolog ne ellenkezzék másfunnan ki-tanúlt
valami világos igazsággal.

4. Valamikor a' Sz: írásból valamit helyesen, és i-
gazán ki-akarunk tanulni, leg-elsõben azt vizsgáljuk-meg
mi vólt tzélya, és mitsoda dolgokról akart az Író írni, és
minden írást úgy magyarázzuk, hogy a' Sz. Írónak fel-
tõtt tzélyával az a' magyarázat edgyezzen. Külömben
nem hihettyük-el hogy arra czelozzot légyen, és az lótt
volna értelme annak a' Szent Írásnak. Ezt pedig min-
den írás magyarázásának álhathatos rendinek hízik min-
den bõltsek.

5. Azok közzé a' dolgok közzé, a' mellyeket a' mi üdvességünkre mi nekünk szükségesképpen tudnunk kell, ne tégyünk semmit olyant, a' mellyet meg nem foghatnánk, és elménkben bé nem vehetnénk, mert azok mi nekünk ki jelentettek; azért jelentettek pedig ki, hogy elménkben végyük, és meg-értsük: mellyet bizonyitnak Pál A' postolnak szavai, mellyekben arra inti Timotheust *hogy az ő szavait értse-meg 2Tim: 2. v. 7.* Nem tartozunk azért többét, és egyebet hinni az Isteni dologban, hanem csak annyit a' mennyi, és azt a' mi ki-jelentetet, és mi-is meg érthettyük.

XXXVIII. Hogy ha azért az Unitáriusoknak mind ez az emberben lévő okoskodás felől, 's mind az Isten, és a' Christus felől, az üdvességnek meg-szerzésének uttya 's módgya felől való értelmek, és erősségek olyan veszedelmes, és kárhozatos mint a' több keresztények tartják; tselekedgyék azt azokkal, a' mit oda fellyeb a' Pál Apostol mondasából fejtegeténk *2 Cor: 10, 45. Vegyenek Isteni hatalom berént-való fegyvereket elő, és nem világi tilalmat, és erőszakot; és azokkal, 's nem pedig püstra kárhoztatásokkal híressek el azt egyebekkel, hogy az Unitáriusok értelme, a' sz. Irással, vagy a' józan okossággal és értelemmel meg nem edgyez.* Ha pedig azt meg nem tselekedhetik, a' mint hogy nem-is lehet; ha az Istennek bebedével semben nem akarnak állani; engedgyék-meg azt, hogy meg-kell annak a' tudománynak állani, a' mellynek ilyen két meg-mozdihatatlan fundamentuma vagon, az Istentől adatot két világosság, a' természetnek tudniillik, és az Isteni jelentésnek világossága.

XXXIX. Illyen fundamentumokat vetvén azért a' millek i dolgainknak; lépünk imár a' mit több vádoltatásunknak, és azok aloll-való magunk meñtségének réseire, olyan reménségben lévén, hogy azoknak rendiből ki-tettzik, hogy a' mit az Unitáriusok hisznek, nem ok nélkül, hanem sz. Irás berént hiszik; és a' mit tagadnak, nem ok nélkül, hanem a' Sz. Irással edgyütt tagadgyák.

M. A. S. O.

MASODIK RESZ.

Mellyben meg-mutattatik hogy az Unitáriusok,
*az Atya, Fiu, és Szent Lélek felől Sz: Irás kívülről és ellen
 nem tanítanak, ha szintén a' Szent Háromságot a' mostani
 közönséges értelem szerént nem hiszik és nem vállalják-is.*

I.

E Nnek meg-világosítására itt leg *Elsőben*,
 azt kell meg-tudnunk, mit kell a' Sz: Háromságon
 érteni. Másodszor: mitsoda különböző értelemben
 voltanak eleitől fogván e' felől a' Keresztények.
*Harmadszor: Ezekből miket hozhatnak ki méltán az Uni-
 táriusoknak.*

II. A' mi az első dolgot illeti, azt minnyájon tudgyuk hogy
 a' Keresztények közönségesen ilyen mondással szokták azt a'
 mostani időben ki-fejezni: *Az Isten állatnyában egy, személye-
 ben három: A' mellynek értelme az, hogy mikor az Istennek
 valósága, es létele felől elmélkedünk, és arról gondolkodunk
 hogy az Isten vagyon, tehát az ő vagyonsága, (hogy így mond-
 gyam) avagy léte valósága, az az, az ő állatnyá tsak tisztán
 egyetlen egy, és e' szerént, 's erre nézve mondatik az Isten, a'
 Keresztények tudománya szerént egynek. De ebben az Isten-
 nek egy valóságában, avagy állatnyában, nem tsak egy se-
 mély vagyon, hanem három; a' melly három személyek az ő
 rendekre, tulajdonságokra munkálkodásokra nézve, valo-
 ságosan meg vannak egymástól különböztetve, és oszolva;
 annyára hogy egyik személynek személybeli valóságához a'
 más személynek valósága semmiképpen nem járul; mind az
 által egyik személynek-is a' másiknak állati valóságától meg-
 oszlot*

*Isten lé-
 teli valo-
 ságának le-
 irása.*

Sólot külön valo állattya nintsen; hanem mind a' háromnak személybéli valóságoknak tsak azon egy állattya vagyon. Erre a' három személyre nézve, mondatik az Isten háromnak az ő személyében. Ez értetik a' Sz: Háromságnak nevezetén a' mostani némelly Keresztények között, a' mennyiben az Istennek mivoltát soval ki-fejezni szoktak.

A' mostani Keresztények között a' régiektől az Isteniség felől való hitben.

III. A' második dolgott a' mi illeti. Azt mondók, hogy mostani időben vannak a' Keresztények ilyen értelemben az Istennek léte és személybéli valósága felől; De az első rendbéli Keresztények, és az után valók, nem mindenkor így, 's nem-is egy formában tartották és hitték az Istennek ebbéli valóságát. A' mellyet világosan meg mutatnak az Apostolok ideje után-valo Keresztényeknek dolgairól irt Historiák, mellyekben egy néhány száz efsztendő alatt el-folyt dolgai a' Keresztény Ecclesiáknak szorgalmazatofon le-vannak írva; ki-tetzik azokból, mikor, mitsoda időben, mi formában kezdetet, miképpen nevedet, és miképpen állapotott meg-végtére, az Istennek ilyen léte és valósága felől valo értelem az Apostolok holta után a' Keresztények között. A' ki végére akar menni, meg-találja a' többi között Nicephorus írásiban, *Lib. 10. Cap: 14.*

Soval való vetekedés az Keresztények között nem hássnos.

IV. Mellyet midőn rendel mi-is elé számlálunk, kérünk békefégre igyekező jó lelki ismérettel minden Keresztényeket; ne tartsák irásunkat, avagy mérget, avagy kárhozható indulatból származot írásnak, a' minéműeket mi ellenünk látunk. Nem vagyunk olyan elmével, mert a' magunk alaton, és e' világ előtt el-vettetett mivoltunkat jól tudgyuk, és érezzük. Nem-is olyan véggel irunk, hogy *disputálodgyunk*, a' több keresztények értelmét felfezegessük, kárhozzassuk, ítéllyük; mert az olyan vetekedésből jó dolog nem származot, és nem-is származik, a' mint Pál Apostol mondgya, *hanem irigységek, gyűlölségek, vissza vonások, sakadások, és több veszedelmes dolgok.* 1 Tim: 6. v 4, 5. 2 Tim: 2. v 14. Mi-is azért az egész könyvünkben nem akarunk *disputálni*: Miért is *disputálnánk* azokról a' dolgokról még-is, a' mellyekről majd más-

totta a' Sz: Lelket *Substantiának*, az az: olyan dolognak a' mellynek ő magában való meg-álható állati valósága volna.

XV. Midőn a' Keresztények között ilyen és ezekhez hasonló külömb külömb féle bizonytalan értelmek forogának a' Sz: Lélek felől; végtére Alexandriában tartottanak egy nevezetes Conciliumot a' Keresztény Püspökök, a' holot végezés képpen végezték el hogy a' Sz: Lelket is *szintén úgy mint az Atyát és Fiát Istennek tartásák, és higgyék a' Keresztények.*

Socr: Lib. I. Cap: 5. Melly végezés, noha ott végben ment, mint az által annak utánna-is a' Keresztények között külömb külömb féle értelem maradot fen a' Sz: Lélek felől, a' mint *Gregorius Nazianzenus*, az Isteni tudományról való bezedésben írja; a' hol így szól a' Sz: Lélekről: *A' mi bölts embereink pedig olyan ítéletben voltak, hogy a' Sz: Lélek avagy valami erő és tehetség legyen, avagy teremtet állat, avagy Isten, avagy hogy az nevezetek között, mellyikkel kellett inkább illetni, nem tudták bizonyoson és nyilván; azzal indítván arra, hogy a' Sz: Irás ezek közül egyiket sem jelentette volna ki nyilván és világoson a' Sz: Lélek felől.* Innét vagyon, hogy *Erasmus Doctör Praef: in Hilar: így szól: A' Sz: Lelket Istennek mérésellyük mondani, mellyet a' régiek nem mértek selekedni.*

XVI. Az Atya, Fiu és Sz: Lélek felől való külömböző értelmeket a' Keresztényeknek így le tévén külön külön; Sollyunk immár arról-is, mit tartottanak az ő állattok avagy állati valóságok felől: A' mint oda fellyeb említők, a' régi Keresztények, a' kik tudni illik a' Nicenábéli Püspökök gyűlése előtt éltek, nem úgy hittek, hogy az Atyának, Fiu-nak és Sz: Léleknek azon egy állattya volna, hanem úgy hittek, hogy mikor a' három Istenni Semélyek, egy állatuknak mondatnak olyanképpen kell azt érteni, a' miképpen három embernek vagyon egymáshoz hasonló emberi állattya. Ennek bizonyítására noha sok tudos Férfinaknak irásokát hozhatnók elé, úgy mint *Basilius Magnusnak, Gregorius Nyssenusnak, Cyrillus Doctornak*; mind azon által, igen nevezetesen bizonyította ezt a' régi *Atanasius Doctornak* ő

Sz: Lélek felől való végezések a' régieknek.

Istentek alatti mint három emberek állattya.

magának, (a' ki ennek az Isteni három Semélynek egy állattya felől való tudománnak igen nevezetes erősítője volt) egy *Arianus* emberrel való beszélgetése; a' melyben midőn *Athanásius* az Istennek Semélye, és állattya közöt való külömb-ségét meg akarná mutogatni, ilyen kérdést téssen az *Arianus* Ember.

Három
Semélyek-
nek álla-
potty az
Isteni ál-
lapotban.

XVII. Miképpen vagyon a' Semélyeknek állapottya a' Sz: Háromságban? Melly kérdésre így felel *Athanásius*, a- vagy a' mint ott vagyon, *Orthodoxus*, a' kiknek tudni illik Semélyekben akkor *Athanásius* beszélgetni iratik: A' mikép- pen Péternek, Pálnak, és Timotheusnak három Semélye vagyon és egy embersége: Attra mond az *Arianus*: ha ugy vannak az Isteni Semélyek, mint Péter, Pál, és Timotheus, tehát három Isten vagyon; mert Péter, Pál, és Timotheus három ember. *Orthodox*: Azok sem három emberek a' Sz: Irás berént, mert a' Christus Jesusban, nintsen Férfi sem Aßßonyi állat, nintsen Görög és Sido, nintsen Szolga és Sza- bados, hanem minnyájon edgyek vagyunk a' Christusban. *Arianus* No tehát nem három ember Péter, Pál, és Timo- theus? *Orthodox*: Hárman vannak ugyan, de nem három em- berek. *Arianus*. Hogy hogy? *Orthodox*: Mert ugy léßnek három emberek, ha külömböző értelmek léßen, mint a' Gó- rög, Sido, és a' Keresztény; ha pedig azon egy értelemben léßnek, és vißßa vonás, egyenletlenség ó közöttök nem lé- ßen, három Semélyek ugyan azok; de egy az Urban, mi- vel hogy egy ßüvök és egy lelkek vagyon; és hárman van- nak ugyan azok, de nem azért, hogy egymás közöt, külö- mböző sívek volna. *Arian*: En azokat a' kik hárman vannak, háromnak mondom *Orthodox*: En pedig ugy mondom, há- romnak, hogy ha magokban nem értenek edgyet; hogy ha pediglen az Isten beszédéből, azon egy elmével és értelemmel vannak egyben kaptsolva, egy uj embernek mondom, meg maradván mind az által az ő Semélybéli mivoltok. *Arian*: Ugy de ezek a' dolgok az emberek felől mondatnak, az Isten- ben pedig külömben vagyon a' dolog. *Orthodox*: Ha azok felől,

felől, a' kik tett szerint külön vannak egymástól szakasztva, ezt mondgya az Irás hogy Egy, csak bintén hogy értelemben ne ellenkezzenek egymással; Sokkal inkább kell azt mondani azok felől, a' kik Testi és Földi állapotól üressék. Avagy azért ezek között az Isteni személyek között valami egyenlenséget gondolj lenni, hogy őket azért három Isteneknek mondgyuk; úgy hogy edgyik edgyet, 's másik mást akarjon; avagy ha azok között semmi egyenlenség nintsen, tehát, az Atya, Fiú, és sz: Lélek egy Isten léssen; a' miképpen hogy azok a' kik a' Christusban egyben vannak szerkeztetve egynek mondatnak, a' mint meg-vagyon írva: Es mikor visontag tudakozná az *Arianus*, mit téssen ez a' szó, *Homousios*, az az: egy állatu, és hogy ha a' Fiú ugyan azon-é ki az Atya: Így felel az *Orthodox*: Egy állatuaknak azok tartatnak, a' kiknek azon egy állapotu állattyok vagyon; miképpen hogy edgyik ember a' másiktól semmit nem különbözt a' mennyiben ember, és az Angyal-is az Angyaltól, a' mennyiben Angyal: Ugy az Isten-is az Istentől semmit nem különbözt a' mennyiben Isten. Végezetre az ő beszélgetésének utolján ezt mondgya az *Orthodoxus* az *Arianus*nak: az Atya, Fiú, és szent Lélek olyanképpen egy állatuak, a' miképpen egy állatuak a' Püspök, Presbiter, és a' Diaconus. Tetzet hogy ezt a' résit, e' két ember beszélgetésének egészben ki-írjuk, melyből világosan ki-tetzik, hogy *Athanasius*nak, és akkori *Orthodoxus*oknak olyan értelme volt, hogy a' három Isteni személyeknek, nem azon egy állattyok vagyon, a' miképpen a' mostani Keresztények hiszik, hanem úgy egyek mint három edgyet értő emberek.

XVIII. Sőt ha a' dolgot, a' szóknak értelme szerint borossan meg-vísgáljuk, azt mondhattjuk, hogy a' Nicenum-béli Conciliumnak-is midőn az Isteni személyeknek egy állattyának ki-fejezésére im e' szót szerzék, *Homousios*, nem a' volt *Homousios* az értelme, hogy egy állattyok vagyon, hanem az a' melly *szónak igaz értelme*, *Athanasius*nak, hogy egymás állattyához hasonlo. Mert ez a' szó *Homousios*, nem azt jedzi az ő tulajdon értelmében hogy azon

azon egy; hanem azt hogy hasonlo, a' mellyet jól tudtak minnyájon valakik a' Görög nyelvnek tudói voltak. Es így ha abban a' Conciliumban gyűlekezet Püspökök azt akarták volna ki-fejezni, hogy azon egy állattyok vagy az Isteni személyeknek; nem azt mondták volna hogy *Homousij*, az az, hasonló állatnak, hanem hogy *Tanousij*, vagy *Monousij*, mert ezek a' szók jedzik tulajdonképpen azt, hogy azon egy állatu.

Sabellius
értelme az
Isten felől.

XIX. De térjünk az Istenség felől-való értelemnek elé bámlálására; voltanak azért más rendbéli értelem-den-is az Isten felől némellyek, mint *Sabellius*, és annak követői, a' kik Istennek csak egy állattyát hívén lenni, nem tartottak abban három meg-külömböztetett személyt, hanem csak edgyet, és mint hogy az Isten, három képpen jelentette-ki magát, tehát azon egy Isteni személy, mondatik hól Atyának, hól Fiúnak, hól sz: Léleknek, és így az Atyát, Fiat, és sz: Lelket, csak három nevőzetinek mondták az egy Istennek.

XX. Illik azt-is fel-tennünk, hogy abban az időben az Istennek mind személyének, 's mind állati valóságának ki-fejzésében, két Görög szóval éltenek a' Keresztények; úgy-mint: *Usia*, mellyet most mondanak az Istennek állattyának; és *Hypostasis*, mellyel jelentik az Istennek személyét. E' két szónak értelmével pedig közöslég éltenek akkor a' Keresztények, az Istennek mind állattyának, 's mind személyének ki-fejzésére; és nem értették az *Usian*, csak az Istennek állattyát; a' *Hypostasis*son pedig csak személyt, mint most, nem is különböztették-meg az Istennek állattyát, az ő személyétől, a' mint ki-tetzik *Nazianzenus*nak az *Arhanasius* dicsőretit-
Nicephorus ról-való irásából, és *Nicephorus* Historiájának tizedik köny-
Lib: 10. vének tizenhatodik részéből. Sőt olyanak-is voltak, a'
Cap: 16. kik a' *Hypostasis*nak nevezetén, állati valóságot értettek, és nem csak személyt, olyan itéletben lévén, hogy, nintsen olyan személy, a' melynek ő magának külön-való állattya ne-n volna. Ez okon *Hieronymus* Doctor nem meri vala azt állitcanni, hogy az Istenben három *Hypostasis*, az az, három személy volna,

más-fél ezer esztendőök alatt az egész Kereszténység *disputál*ódik, 's még sem edgyezhet-meg? mert nints a' ki meg-ítéllye, és a' kinek írtelén meg-akarna mindenik fél nyugodni. Ott léfzen annak végső meg írtelése, a' hol ki ki el-kezdí venni az ő értelmének jutalmát. Mi-is azért arra az üdöre halasztván, a' mi értelmünk miat való kárhoztatásunknak írtelést, most egyebet nemtselekefzünk, hanem a' mi értelmünket és annak okaít le-tézfzük azok kedvéért kíváltképpen, a' kik a' mi Religionkat, hűtünket, vallásunkat kárhoztatatni hallják süntelenül a' Tanitoktól, és mint hogy vallásunkat nem tudgyák, ugy írtelnek, hogy azok mind igazak légyenek. A' régi meg lótt dolgokról és értelmekről pedig, tsak azt írjuk, a' mit mi-is mások írásiból vórtünk.

V. Kévántatik azért Keresztény ember, hogy midőn ez írásunkból, mind az Keresztények közönséges értelmét, 's mind az Unitáriusokét látod, és olvasod; azokat elsőben egymással, annak utánna mindeniket a' Sz: írással forgaknatozson egyben vessed, és ugy igyekezzed ki-tanulni azt; hogy ha mi el értüké azt a' véget, a' mellyet ez írásunkban fel-tórtunk; melly nem egyéb, hanem annak világos meg mutatása, hogy a' mi hűtünk, vallásunk, nem olyan kárhozatos a' mineműnek hirdettetik.

Igy azért lépünk immár annak elé sámlálására, mitsoda külömbözésben voltanak eleitől fogván az Istennek mivolta felől a' Keresztények közöt való nagy, tudos, bölts, és külömben Isten felől jámbor emberek-is, hogy abból az-is kitétsék, hogy a' Keresztényeknek igen sükséges az Istennek íméréti felől való tudománnak bé-vételében felette semesnek és vigyázonak lenni, hogy valamint a' köz értelemrenézve, az igazság helyet, tévelygésben jární valaki ne találtafsék. Ebben pedig olyan rendet követünk, hogy *Elsőben*, állunk a' régi Keresztényeknek az Atya és a' Christus felől való értelmekről: *Másdsor*, a' Sz: Létekről. *Harmadsor*, a' három Isteni semellyeknek edgyeségek felől.

Az Apostolok holtá után kezdetet a' Christusnak örök Istenisége felől való vitékedés.

VI. A' mi azért az elsőt illeti; Azt mondgyuk hogy az Apostoloknak idejebéli Prophétáknak, Evangelistáknak, Papoknak, Doctoroknak, kikről szól Pál Apostol *Eph: 4. § 11.* Es azokkal társfolkodót Sz: Embereknek holtok után kezdet támadni némelly Keresztények között, olyan tudomány és értelem, a' Christus felől, hogy a' Christus mindenek felett való Isten volna. Ellenben a' több Keresztények úgy hittek, hogy az Atya volna mindenek felett való Isten, és hogy az Atya *üdövel, méltósággal, hatalommal* fellyeb való volna a' Christusnál. Ismét hogy a' Christusnak kezdete volt, mint egyéb teremtet állatoknak. Ezt pedig ne érts *Photinus*-rol, és az ő idejebéliekről, ki felől mondgyák ma a' Keresztények, hogy ő kezdette azt elsőben hirdetni. hogy a' Christusnak kezdete volt volna; hanem értsed *Photinus* előtt sok Ebstendőkkel az Apostoloknak ideje után mindgyárt következet, és élt Keresztényekről; a' mint ezentől megvilágosodik.

Petavius.

VII. E' dolgoknak meg bizonyítására sok íráók találtatnak CHRISTUS Urunk ideje után el-folyt három-sáz Ebstendők alatt élt Doctorok írásiban, a' mellyek közzül *Petavius* nevű Jesuita Doctor, az ő Könyvében, mellyet irt a' Sz: Háromságról; sokat bámlál elé, és azokból meg-bizonyította, az akori üdöbéli Keresztényeknek, az Isten, és a' Christus felől való külömb külömb féle értelmeket.

Első száz Ebstendő.

VIII. Az első száz Ebstendóbéliek között, a' többi között említ egy *Hermas* nevű Tanított, a' melly *Hermas* felől olyan ítéletbé voltanak akkor, hogy Pál Apostolnak Tanítványa lőtt volna, az ki felől ugyan emlekezett *Rom: 16. § 14.* Ennek az *Hermas*nak ilyen írását hozza elő *Petavius: Mindeneknek, előtte azt hidgyed hogy egy az Isten, a' ki mindeneket semmiből teremtet és el-végezet: A' Fin felől pedig azt hidgyed (értsed) hogy kezdete volt mint egyéb teremtet állatoknak; és úgy tartotta (értsed, *Hermas*) hogy az Atya az Ighénél, az az: a' Fiunál; *üdövel, méltósággal, hatalommal* eléb való.*

Lib. 1. de Cap. 5.

Az Atya eléb való a' Fiunál báró képcen.

IX. *Irenaeus* Doctor hoz elő egy *Clemens Romanus* nevű író;

írot; a' felől-is azt mondgyák vala, hogy ő volna a' kiről va-
gyon emlékezet *Philip: 4. v. 3.* és annak egy levéléről em-
lékezik, melyet a' Romai Ecclesia nevéül írt volna; melly
levélnek értelmét magyarázván *Irenaus* Doctor így ír: Mi-
dón Kelemen idejében nagy egyenetlenség támadot volna az
Korinthusi Ecclesiában; tehát a' Romai Ecclesia hathatos le-
velet írt nékik, melly által őket edgyeségre akarja vala
hozni, és az ő hűtöket ujjalag akarja vala fel-építeni: azt a'
Traditiót hirdetvén azoknak, a' melyet akkor tájban vöttek
vala az Apostoloktól: A' melly tudni-illik egy *Istent* hirdet
vala, a' ki mindenható, *Menynek Földnek Teremtője*, az em-
bernek alkatoja, a' ki *Víz-özönt* hozot e' Világra, el-bíta *Ab-*
rahámot, a' *Nepet* Egyptomból ki-hozta, a' ki *Moyseffel* *Sol-*
lot, a' *Törvént* ki-műta, *Prophétákat* küldöt, tüzet képsitet az
ördögöknek és annak *Angyalinak*: és a' nem más hanem az mi
Urunk Jesus Christusunknak Attya.

Lib. 3.
Cap: 3.

Menynek
Földnek
teremtője
nem más,
hanem az
UR Chri-
stus Attya.

X. *Ignatius* Doctor, a' ki *Antiochiai Püspök* volt, a'
*Tarfis Városbéli*ekhez írt levelében azt mondgya, hogy né-
mellyek a' *Sátán Szolgái* között, olyan tévelygéssel-is akarták
az Ecclesiákat meg-zavarni, hogy a' *Jesus* volna az, a' ki min-
denek felet való *Isten*; némellyek pedig azzal, hogy *Joséph*től és
Máriától születet, egyebekhez hasonló *Ember* volna. De nem
az az *Isten* (mond *Ignatius*) az *Jesus*, a' ki mindenek felet
való, hanem *Fia* annak, és a' többi.

Ignatius.

XI. A' második *Szász Efstendóbéli*ek között ilyeneket
találunk: *Justinus* Doctornak egy *Trifo* nevű *Sidó* ember el-
len való írásában, ilyen *Sókat* olvasunk: Az egy *Isten* edgye-
dül csak az, a' kit a' *Sidók*-is *Istennek* tartanak. Es hogy az
Attya a' *Christusnak* mind *Istene*, 's mind az ő hatalmanak,
Uraságának és *Istenségének oka*. Másut vißontag azt írja hogy
a' *Fiu*, nem az a' *Teremtője* e' Világának, a' ki magát a' *Moses*
könyvében *Abrahámnak*, *Isák*nak *Jácobnak* *Istene*nek mondgya.
A' *Fiu* felől azt mondgya, hogy nem örökké való, hanem min-
den teremtet állatoknál régieb.

Második
Szász Efsté-
dőben.
Justinus.

XII. *Irenaus* *Lib: 2. v. 47, 48.* Midón az *Atyát* mondot-
ta vol.

Irenaus.

Az Atya egyedül mindenható Isten. ta volna, mindenható egy Istennek lenni, így ből: *Gondol-lyátok meg azt minnyájan a' kik ilyen dolgokat találtok fel; holot csak ő maga egyedül az Atya mondatik Istennek, a' ki-is csak egyedül bizonyára az, a' kit tő Demiurgusnak mondatok. De holot az Irás-is egyedül csak azt ismeri Istennek, és az Ur-is egyedül csak azt mondgya tulajdon Atyának, és a' többi.*

XIII. Továb menvén, a' harmadik Báaz Eftendők alatt is találunk ilyen értelemben lévőket: Mert Origenesnek Sz: János Evangeliumára való írásiban ilyen írását olvassuk. *Azoknak a' dolgoknak nemei a' mellyek az Apostolok predicállások által, világosan előnkben adattak ezek. Elsőben: Hogy egy az Isten a' ki mindenekeket teremtet. Ísmét aláb: Ez az igaz és jó Isten, a' mi Urunk Jესus Christusnak Atya, attá a' Törvént, és a' Prophétákat; a' ki csak egyedül Istene mind az Apostoloknak, s mind az Ó és Új Testamentumnak.* Illyeneket többeket is hozhatnánk elé, de rövidségnek okáért el-halgattyuk, mivel csak ezekből is világosan ki-jő, hogy a' Christus idejéhez közeleb való első Ecclesiákban nem voltak a' Keresztények minnyájan olyan értelemben a' Christus felől, hogy ő lőtt volna a' mindenható Isten. A' kik pedig olyan értelemben voltak, azoknak értelmek *Sátán szolgálól birtetteket értelemnek tartatot, a' mint Ignatius Doctör írása bizonyította. Mellyből a' mit ki akarunk hozni a' mi mentségünkre, ide aláb a' többivel edgyüt egy summában le-téssük.*

Athenagoras.

XIV. *Másadszor: A' Sz: Lélek felől való értelmet a' mi illeti, a' felől-is az akkori údóbéli Keresztények, külömb külömb értelemben voltak.* *Athenagoras régi Doctör az ő idejébéli Keresztényekkel edgyüt a' Szent Lelket mondotta Istenni szarmozásnak, miképpen a' Napnak sugári a' Napból ki szarmaznak, és a' miképpen a' Világosság a' tűzből való ki-szarmazás.* *Justinus* mondgya Istennek el-szakasztatatlan, vagy el-valasztatatlan hatalmának, a' mellyet Isten mikor akar ki-botsát, s mikor akar ísmét vissza vonson. *Hieronymus Doctör* azt írja *Origenes* régi Doctör felől, hogy nem tar- totta

volna, úgy ítélvén, ő hogy a' három *Hypostasis*, az, az: *Bemély*, nem egyéb, hanem három állati valóság; a' mint e' ki tetzik az ő Leveléből mellyet Dámásus Pápanak irt az ő idejében.

XXI. Illyen értelmek forgottanak az Isten Bemélye és állatya felől az Apostoloknak és azoknak idejebélieknek hol-
tok után, mind addig, miglen *Alexander* az Alexandriai Püspök, és *Arius* azon Alexandriai Præsbyter vetekedni kezdenék, az Atyának és a' Fiunak állattya felől, azt állitván a' Püspök, hogy azon egy állattya vagyon az Atyának, és Fiunak; ellenben *Arius* azt, hogy nem azon egy: és így ez az vetélkedés, helyeb helyeb nevededvén; végtére *Constantinus Császár* mind a' kettőt, *Alexandert* és *Ariust* meginté levele által, hogy tsak kérdésben sem kellett volna nékiek venni azt a' dolgot. De látván hogy az intés nem használna, sőt a' vetélkedés nevedednék; úgy gyűte *Nicea városában egybentöbbet három száz Püspököknél*, a' kik felette sok vetélkedés, visssa vonás, egymás ellen való kegyetlenkedés, és fenyegetőzések után, végezés által végezek azt-el, hogy ennek utánna az Atya, és Fiu felől, úgy kellesék tartani, hogy egy állatuak, a' mellynek ki-fejezésére támadá akkor im e' Szo, *Homousion*, mellyel akarták ki-fejezni azt, hogy az Atyának, és Fiunak egy állattya vagyon.

XXII. De az a' gyűlésbéli végezés-is mivel hogy, a' mint a' Historiák bizonyittyák, nagyobbára erősbakból és fél-elemből bármazék, nem sokáig tartá: Mert annak utánna tsak hamar, más *Concilium*ot tartván a' Püspökök, ellene mondanak azoknak a' dolgoknak, mellyeket *Nicaában* végezték volt, mellyeket ismét másut ujalag fel-álitottanak; de azt-is ujalag ismét el-bontották, és így illyen villongásban forgatván az Istennek sentisméretit, az alatt edgyűt más-ut kilentz féle formáját irták és ádták ki az Isten felől való hűtnék, és a' mellet retenettes átkozodással való végezés-eket tévén egymás ellen a' külömb külömb féle *Concilium*béli Papok, egymást üstekből ki-vetették, bámkivetésben kül-

Alexander és Arius nyitottak utat az Atyának és Fiunak állattya felől való vesfezésre.

Nicaabéli gyűlésnek oka.

A' Papoknak nagy villongások az Iste állattya felől való hűtben.

Lib: 1.

Cap. 1.

döttek, Tsásár előtt egymást vádolták, azokat egymás ellen indítottak, mellyről Zozomenus így ír: Az Ecclesiáknak fejei egymás között egyenetlenkedvén, ki ki közüllők az őket követőket, az ő magok tulajdon értelmek szerint irogatnak vala, Sy-natokat gyűjtvén, magokhoz, a' mit akarnak vala, el-végezik va-lak; és a' kik ő töllők különböző értelemben voltak, azokat gy-a-krabban tavul léreken, hírek nélkül, meg Sententiazzák vala, és a' magok idejébéli Tsásárokkal, és egyéb körüllettek lévő ha-talmas emberekkel, azt hitetik vala-el, hogy ők volnának Or-thodoxusok, az, az: igaz tudománt tartok.

Hilarinus.

XXIII. Erről Hilarinusnak is a' Galliabeli Püspöknek ilyen panaszolkodo irását olvassuk: A' Niceabeli Synat után, semmi dolgunk egyéb nintsen, hanem csak írjuk a' hűtör, midőn csak sok felet való vetékedések vannak; midőn az ujjab ujjab talál-mányokról való kerdezkedések vannak; mindőn a' sok kétséges dolgok felől és azoknak fel-találójok felől való panaszolkodások hallatnak; midőn ki ki a' maga fel től értelme feletti vetékedik; midőn a' sok nehézségek miat, egy értelem nem lehet; midőn ed-gyik a' másokra átkot kezd sorni, majd senki nem találta-rik a' ki Christuse volna. Immár úgy mond: majd minden Efsen-dőben ujjab ujjab hűtör írunk. Erre nézve a' Német Ország, és Galliai Ecclesiákat ugyan ditsiri, hogy a' Niceában vége-zet Credot be-nem vőtték: így bolván: Boldogok varrok ti az Urban, kik az Istenről vőtt tökéletes hűtör az Istenről való vallás tételben, és Lelketek ismertetiben, meg-tartván, az iro-gatásokban ki-adot sok féle hűtörket még eddig nem tudátok.

XXIV. Illyen egyenetlenség forogván a' Keresztények között az Istennek mivolta felől; végtére egy néhány rendbé-li Conciliumokban főképpé az Alexandriában és Bithiniában, olyan végezést végeztek; hogy valamikor az Isten felől va-ló beszélgetés, tanítás, tudakozás esik; tehát, az Istennek állatryának és személyének, ki-fejezésére néző két sot Ufiat. és Hypostasis, ne emle-gessék, azzal ne-is élyenek; azért, mert sohult a' Sz: Irásban azoknak emlekezete nem találta-tik. Melly végezést annak utánna Constantinápolyban-is, mint

Ufia és
Hypostasis
sokkal va-
ló éles meg-
tálatik.

mint a' Keresztény Tsázárnak főveb és nevezetesebb lako helyében, és az egész birodalomnak tejében, közönségesen valo el-olvasztatása által ki-hirdettenek. Ezeknek igazsága felől a' ki kételkedik; meg-találja *Socrates Historia* ironál, *Lib: 2. Cap: 31, 32.* és a' mellet Theodoretusnak írásiban-is.

XXV. Ideje immár hogy lépjünk a' harmadik dologra; arra tudni illik; a' mit ezekből ki akarunk hozni, ha szabad's leheté az ilyen dolog felől elmélnedünk: Ugy gondolom pedig hogy szabad és sükséges, mert az írárok a' mi oktatásunkra adatanak, a' mint az Apostol Boll. *1 Cor: 10, 11.* és noha ezek a' dolgok, nem Sz: Írásban vannak ki-téve; mind azonáltal, mivel hogy bent Írásban ki-adatot, és a' mi üdvességünknek Fundamentumát illető dolgok felől irattanak; tehát ezekből-is kell minékünk valami tanításunkra valo dolgokat ki-hoznunk; a' miképpen Pál Apostol-is tselekedet, midőn Pogány Poētának Bavait hozzá elé, az Isten felől való tanításának rendiben. *Tsel: 17. v 28, 29.*

*Második
Résznek
harmadik
tákkelye.*

XXVI. Mikor azért mi, az Apostolok idejéhez leg-közelebb lévő Keresztények értelmeket; e' mostaniak értelmekkel egyben vettyük, és ilyen igen nagy és fok féle ellenkezést látunk az Istennek mivolta felől valo értelmekben; Mikor láttuk hogy elsőben tsak az Atyának és Fiunak személyéről, és állattyaról valo vélekedések és vételkedések voltak, a' Keresztények között; de effelet sem lehetet erőszak nélkül meg-edgyezések: A' Sz: Lélek felől pedig későn tsak utollyaratámadot kerdezkedés; és minek utánna effől-is külömb külömb féle értelmekre szakadoztanak volna a' Keresztények: Utollyára lőtt olyan végezés, hogy a' Sz: Lélek-is Isteni személynek tartásék. Mikor láttuk hogy a' *Nicaabéli* végezésnek előtte, az Isten állattyanak és személyének nem volt egymástól valo meg külömböztetése; Láttuk azt-is, hogy a' mit a' *Nicaabéli* gyűlésben végeštenek, az Atyának, és Fiunak, azon egy állattya felől, nem meg edgyezet akarattól hanem nagyobbára félelemből, es erősbakból lőtt, a' mint *Eusebius* írja: Ísmét hogy annak előtte emlékezetek sem

volt im e' Bonak *Homoufios*, mellyel az Atyának, és Fiunak azon egyállatnyokban való lételeket akarták az akori Keresztények ki-fejezni: Es midőn egy darab ideig élének volna is azzal a' két Bokkal, de utollyára közönséges végezés által meg-tiltatot a' Keresztények között azon Boknak tsak emlékezete-is, (a' melly két Bó nélkül magok értelmek Berént-is ki nem fejeztethetik az a' tudomány:) Mikor, mond m, ezekről elmélkedünk, és látjuk hogy az Apostoloknak idejeknek el-telése után következet Keresztények között, egy néhány Báz Eftendők alatt, forgattattanak ilyen nagy bizonytalan értelmek, az Istennek ismértei felet; itéllye meg akár ki, hogy ha nem méltán, elmélkedhetünké mi erről: hogy az a' Tudomány, melly Berént az Istennek egy allatnyában lévő három Semélyek tartatnak egy Istennek lenni, és a' melly ilyen bizonytalanságban forgot az első Keresztények között, nem az Apostoloiktól maradt Tudomány legyen? Igen-is méltán; Mert az Apostoloiktól edgyüt másut hirdettetett Tudományban nem vala ilyen külömbözés, a' mint meg tetzik a' Galatákhoz irt levélnek első és második reiseiből: *Egy az Ur, egy a' bűt, egy a' mosodás: azt mondgya ugyan azon Apostol Eph: 4, 5. A' Jesus Christus tegnap és ma ugyan azon, és mind örökké is ugyan aző, Sidok: 13, 8. Ide hozhatjuk azt-is, a' mit ugyan Pál Apostol mond: 2 Cor: 1, 19, 20. A' Christusban nint sen ugy, és nem ugy, hanem mind azon egy, ugy volt ő benne.* Mind ezeket az Isten és a' Christus Tudományának azon egy formában változhatatlanul meg-maradt mi-volta felől értvén, (a' mint hogy mi arról-is magyarázzuk minden képtelen értelemnélkül,) azt modhatjuk, mondgyuk-is hogy az Istennek és a' Christusnak az olyan ismértei felől való Tudomány, a' mellyben ilyen nagy egyenetlenség és külömbözés volt és vagyon, nem a' Sz: Írás Berént való Tudomány. Ugyan-is hogy hogy vehetet volna olyan nagy hitelt magának és erőt, az Evangeliumi tudomány, ha azt az Apostolok közül edgyik egy képpen, a' másik pedig másképpen, 's még pedig erőfaknélkül hirdette és tanította volna,

Sz: Há-
róság fe-
lül val: ké-
t kérdés-
nek okai.

Első Ok.
Első Ke-
restények-
nek abban
lévő bizony-
talanság-
ok.

Gal. 1. §
23, 24.
Cap. 2. §
2, 6, 9.
egybevet-
tén a' több-
bivel.

volna, mint ezt a' tudománt hirdetetnek lenni meg-látók? semmiképpen nem. Azért így elmélkedvén; olyan ísméretet, és az Isten felől olyan Tudománt kel keresnünk, a' melly felől ne lótt legyen ilyen egyenetlenség, és erőszak az Apostoloknak idejétől fogván, mind ez ideiglen; Hogy ha találunk ezen kívül, az Isten felől olyan értelmet a' mellyben senki nem különbözött: (találunk pedig a' Sz: Írásnak világos szavai szerint, a' mint ide aláb meg-mutattuk,) nem ok nélkül véssük kétségben ezt a' bizonytalanságban forgó tudománt. Ez az Első dolog a' mellyet az oda fel elé támlált dolgokból ki-hozunk.

XXVII. *Másodszor*: úgy elmélkedünk, hogy ha szintén e' két rendbeli Keresztényeknek a' Sz: Háromság felől való értelmek közzül kellene-is valamelyiket követnünk, de méltán kételkedhetünk arról-is, mellyiket kövessük, és mellyik formában kellesek hinnünk a' Sz: Háromságot, ugye mint most tartják 's hiszik, avag úgy mint régen tartották. Ha a' regieknek értelmét követtyük, attól tartunk hogy három Istenűeknek mondatunk lenni. Mert ha a' három Isteni személyeknek egysége úgy vagyon a' mint tartotta az akkori *Orthodoxusok*kal edgyűt, a' fellyeb meg-irt maga beféde szerint; a' mi képpen tudni illik, *három edgyet értő, és egy akaraton lévő embereknek vagyon*; bizony három lében az Isten, valamint hogy Pál, Péter, és Timotheus három emberek: Mert noha egymás állattyához hasonló emberi állattyok vagyon, de azért mindeniknek a' másiktól külön választatot állattyok lévén, három embereknek mondatnak, ha különben, értelemben edgyek-is.

XXVIII. Ha pedig a' mostani Keresztényeknek értelmeket követtyük, és azt mondjuk, hogy három ugyan a' személy de azoknak egy állattyok vagyon, ugy-is tartunk attól, hogy *Sabellius*nak régen bé-vőtt értelmét ne látsunk követni. Mert ha minden dolognak az ő valósága abban áll, hogy minden az ő másnak állattyától meg-külömböztetett állattyára nézve, mondatik annak a' mi ő, az az: hogy az ő

*Második
Ok.*

*A két rend-
beli időbé-
leknek ab-
ban-váló
külömbö-
zések, és
Athanasius
nékünk ab-
bol száma-
zott kétel-
kedésünk.*

állattya nem az, a' mi a' másnak állattya, hanem külön va-
gyon az ő állattya, másnak állattytól; Példának okáért;
hogy nem vagyok én te; és te nem vagy én. Már ha az
Isteni Semélyekben nem így vagyon a' dolog, és nintsen
mindenik Semélynek külön való tulajdon állattya a' mellyért
ő mondatnék nem annak a' mi az más Semély; lehetetlen-
ség különben elmélkedni, hanem csak úgy mint *Sabellius*,
hogy tudni illik a' mennyi az állati valóság, a' dolog-is annyi
Mellyet az Istennek mivoltára Babván, ha az Istennek állat-
tya csak egy; a' személyekben pedig nem találhatik-meg kü-
lön külön az állati valóság, a' melly egy dolgot a' másiktól
meg-fokot különböztetni; tehát Semély sem lében több,
hanem csak annyi, a' mennyi az állati valóság, ugymint csak
egy, a' melly volt *Sabellius*-nak értelme; és azon egy Semél-
lynek kell hól Atyának, hól Fiúnak hól Sz: Léleknek mon-
datni. Ez az értelem mutattya-ki magát világoson mostani
időbeli egy Theologusnak az ő írásában, *Siderius Fánosnak*
tudniillik; A' ki az ő kised magyar Catechesisében, a' nyol-
tzadik Kérdésben ilyen írást tölt-le: *Mert azon egy Isten-
ségben néhol Atyáról vagyon emlékezet, néhol Fiúról, néhol Sz:
Lélekről.*

Harmadik XXIX. Harmadszor: Nem méltán kételkedhetünk-e en-
nek a' Tudománynak igazsága felől, nem méltán mondat-
tuk-e azt, hogy nintsen a' Sz: Írásban, holott a' sz: Három-
ságot hívó és valló Keresztényeknek nem kitsin része úgy
bizonyítá-
sában való tartya, hogy minden üdvességre szükséges dolgok, elégsé-
gesen és világoson meg-vannak a' sz: Írásban. Ha azért a'
sz: Írásban elégségesképpen ki-vagyon téve az Istennek il-
lyen mivolta; miért kellett az Nicxabéli Gyűlésben annak e-
lőtte sokatlan szót annak ki-fejezésére találni? Esha találak,
és akkor el-végezték, miért hogy e' mostani Keresztények-
is kétségben hozzák annak a' Gyűlésnek végezését, mint
Calvinus, *Musculus*, *Béza*, ítéltek felőlle? Avagy ilyen két-
ségesé tegyük-e, ilyen erőtlennek tartsuk-e az Istennek be-
sédét? Avagy azt godollyuk-e hogy a' mi az emberi nem-
zet üd-

zet üdvességének feje; azt az Isten el-halgatta volna; avagy pedig botránkoztató perpatvart szerző, és tévelygésre vezető főkkal mondotta volna-ki? Távullégyen. Miért hát hogy az Istennek beszédéből, és az Apostoloknak prédicatioiból nem vötte nek olyan szót az Nicæabéli Atyák, a' mellyel az Atyának, és a' Fiúnak, (avagy mondgyam:) az Isteni három személyeknek egy állatban-való edgyeségeket ki-mutassák: Hanem olyan szót kerestének, a' melly nem hogy sz: Irásban volna, de a' Keresztények sem éltenek annak előtte azzal, abban az értelemben; sőt ottan hamar meg-is tiltották emlegetését, a' mint meg-mutatok. Nemde nem elég világoson mutatták-e ezek a' dolgok, hogy az a' tudomány nintsen a' Sz: irásban? Avagy ha ott vagyon, miért hogy azoknak a' Conciliumoknak idejében, sőt annak előtte az Apostolok idejétől fogván, nem azon egy formában hirdettetett mind eddig? Hiszem a' *Hát a' hallásból vagyon, a' hallás pedig a' Christusnak beszéde által, annak pedig zengése minden földre ki-terjedet Rom: 10: v. 17, 18. és abbá változás nem-is lehet. Sid: 13 8.*

XXX. Hogy a' Sz: irásban ne légyen, meg-bizonyosodik azoknak a' Keresztényeknek értelmekből, a' kik Traditionak tartják annak ki-jelentését. Mellyről *Hofius* ilyenképpen áll: *Hogy az egy Isten három személy legyen, sőt a' sz: Irás azt előnkben nem adgyar világoson, mivelhogy világoson nem-is találta-tik Isten felől az sz: Irásban a' személynek nevezeti, a' minthogy a' Háromságnak sem: Mi mindazonáltal három személyt nevezünk, nem azért hogy az Irás mondaná, hanem hogy nem mond ekkene. Maldonatus a' sz: János Evangeliumát meggyarázván így szól: hogy a' Christusban egy személy legyen és két termés; a'ból adták-ki az Apostolok, vagy szóval vagy írással? Luther Marton meg-vallja, hogy az Háromságnak igéjét, az emberek találták, 's azt mondgya hogy illetlen fő-is az, és sokkal jobb volna hogy a' Háromságnak nevezeti helyet, élénék tsak az Istenek nevezetivel. Post. Major. Dom: Trinit: Sőt a' melly könyörgéseknek formájával éltenek az Ecelesiák, az M. D. XLIII. estendő tájékán azokból ki-vonatta im e' Bókat: Sz: Háromság egy Isten könyörülly rajtunk.*

*Confess.
Petricov.
de Fide.
Cap: 27.*

*Isteni személyeknek
nints emlekezeti a'
sz: Irásban.*

IV. Ok.

A'nak meg-
erősítésére
Conciliumoknak
egybe-
járása ké-
vántatott.

XXXI. Továbbá ilyen elmékedésünk-is vagy, hogy ha a' tudomány a' Sz: írásban ki-vólna téve világoson, miért kellett volna annak meg-erősítésére Conciliumoknak végezése és Decretuma, úgy hogy azoknak a' Conciliumbéli végezéseknek ereje által kellett legyen minden embereknek azt úgy híni: Nám a' melly dolgok sükségesek a' mi üdvességünk-re nem kellett Conciliumokat gyűjteni, hanem emberi végezés nélkül-is minden üdöbéli Keresztények el hitték, 's hiszik ma-is egyenlőképpen: ugy mint, *Hogy a' Mennynek, Földnek Teremtője csak egy; Hogy az Istent tisztelnünk kell: Hogy az Isten igaz, irgalmas, jól-tévő, mindenható, örökké-való; Hogy az Isten az Ur Christust halottaiból fel-támasztotta, Hogy az Ur Christus lésson a' holtoknak és elevegeknek ítélő Birája, Hogy valaki hiszen ő benne, az ő neve által nyeri-el bűnének bocsánat-tyát; Hogy az Isten meg-fizesse kinek kinek, az ő tselekedete szerint; Hogy az utolsó nagy napon az ítélő Biró, az embereket az ő tselekedeteiből ítéli-meg.* Ezek és ezekhez hasonló dolgok, az üdvességre igen sükségesek, úgy hogy ezeknek tudása és hitele nélkül senki bizony üdvességére nem jut, de még-is hogy azokat el-hídigyunk, nem kívántatott azoknak meg-erősítésére Conciliumokat gyűjteni. Vallyon miért? Azért hogy ezek világos szókkal vannak ki-téve a' Sz: Írásban, és ezeknek igazságát senki kétségben nem hozta, a' felől senki nem disputál, és a' ki azokat hiszi és ahoz tartja magát, maga sem kételkedhetik a' felől, hogy ő tévelygő tudománt tartana, sem más senki ezekért nem kárhoztattya. Mint hogy azért azok a' dolgok mellyekfelett ma-is villongásba vagy on e' Világ, Conciliumoknak végezésekből, és a' Keresztény Tsászároknak hatalmokból vötte nek erőtt; jele hogy a' szent Írásban nintsenek ki téve világoson, és ellenemondhatatlan következzéssel-is sz: Írás savaiból ki nem hozhatnák. Höl-is kívánt Isten emberi erőtt, az ő tudománya mellé: Igaz dolog, hogy az Apostoloknak idejében-is olvassuk az Ecclesiabéli beszédeknek és Apostoloknak ilyen egyben gyűléseket, mellyben Ecclesiára néző némely dolgokról, mint kelleték azt,

lelések azt, a' meg-tért Híveknek tartaniok, végezés lótt; mint *Apost. Tsel: 15.* De ha valaki azon dolgot ezzel az tudománnyal egyben veti, meg-láttya, hogy a' nem egyéb volt, hanem a' Keresztényi Hűtnek tsak valami kőrnűl álló dolga, és a' Mofes Törvényének némely részének elhagyására néző végezés. De ez az Keresztényi igaz Hűtnek feje, ugy mint az Istennek, és az ő Fiának ísméretire néző dolog, mellyben soha az Apostolok nem külömböztenek, és arra, hogy affelől végezélt végezenek, sohult gyűlést nem tartottanak.

XXXII. Mind ezek azért így lévén, és a' Tudományban ennyi bizontalanságok, ennyi egyenetlenségek tapasztaltatván a' két údóbéli Keresztények között; mi Unitáriusok, kik a' két fél között vagyunk helyheftetve, a' mint oda felyeb-is fel töttük vala, most-is ugyan tsak azt mondgyuk, hogy mi előttünk mindenik rendbéli értelem kétséges. Es ha fíntén az Istennek mivolta felől, a' két údóbéli Keresztények között, ez az ellenkezés nem volna, hanem a' Sz: Háromságnak titkát azon egy formában tartották volna-is mind azonáltal, ugy-is miképpen kellene bévennünk annak meg-erősítésére valo bizonyságokat, mellyik fél bizonságát kellene tartanunk helyyesnek, nem tudhattyuk: Mert az *edgyik fél*, a' Sz: Irást arra elégségesnek és világosnak nem tartván, a' mint meg mondók, *Traditiok* kal bizonyít. A' *Másik fél* viszontag, a' Traditiokat megvetvén, Sz: Irással akar bizonyítani. De ísmét azok-is, a' kik Sz: Irással akarnak bizonyítani, meg nem edgyeznek magokban, mivel, a' melly Locussal edgyik bizonyítani akarja a' Sz: Háromságot, a' másik azt helytelennek tarttya: A' mellyet ha ki nem hinne, forgassa meg azoknak Doktorinak Irafokat, és igaznak lenni meg-tapasztallya.

XXXIII. Midőn a' külső Törvény székben két peres, egy párton lévén, és egy Causát forgatván ellenkező peres tárfok ellen, arra valo bizonyságokat kellene elé állítani a' két azon egy dolgot erősítő Embernek, és a' melly bi-

V. Ok.
Sz: Irással bizonyítoknak meg nem egyezések.

zonságot edgyik elé álitana, az ő társa azt helyben nem hadná, hanem kétségben venné, viszontag annak-is bizonyosságát a' másik fél hasonlóképpen helyben nem hadná; mit tsinálna ott a' Biró és az ellenkező fél? Nyert Pere vagy on ott az ellenkező félnek, és sem az, sem a' Biró nem tartoznék azokat a' bizonyságokat bé-venni, a' m' llyeket ő magok az erősítő felek edgymás mellől el-vetettenek. E' nyilván valo dolog minden kétséges dolgoknak el-igazításában: Szintén így vagyunk mi, midőn láttyuk hogy az ellenünk valo felek meg-nem edgyeznek az ő magok bizonyságok felet. Es ezért mind a' Traditiokat, 's mind a' tollók elő hozatni szokot Sz: Irásnak szavait félre tefűk. A' Sz: Irás szavait pedig nem azért, hogy elégségesnek vagy hitelesnek nem tartanak a' Sz: Irást, akar melly dolognak meg-bizonyítására; holott a' Sz: Irás Istennek szava lévén, ki merné azt kétségben hozni? hanem annyiban tessűk félre, a' mennyiben nem bizonyittyák a' dolgot olyan világoson, hogy azon akar kinek-is meg kellefsék állani, és a' mennyiben ő magok-is (a' mint meg-mondok) nem edgyeznek meg felette. A' mint ellenben, az ide fellyeb mi tollunk elé számlált üdvességre szükséges dolgokat, és a' mi értelmünket ki-fejező erősítésünket, azoknak meg-bizonyítására elő-hozot Locufok, olyan nyilván és világoson bizonyittyák, hogy annak senki ellene nem mondhat, a' mint ez egész munkában elő hordot Sz: Irásbeli mondások meg mutattyák. A' Traditiokat pedig azért tessűk félre, hogy azoknak igazsága embereknek elméjén és emlékezetin fundáltatot, a' melly gyakorta hibázik, úgy mint a' mellyet nem Irás által, hanem csak szóval attanak az Emberek egymás után kézzől kézzre, a' mint a' Traditiokat tartó felek mondgyák. Másik az, hogy ha a' Traditiokban valami hiteles dolog volna-is, annak-is ugyan csak a' Sz: Irásban kellene fundáltatni, és azzal mindenben edgyezni kellené, és úgy-is bátorságosab volna a' Sz: Irást hozni be bizonyságúl; hogy így, ebben-is a' Sz: Irásnak méltósága meg-

meg-maradgyon, és meg-vallja minden nyelv, hogy a' légyen tsak egyedül a' hűtre néző dolgoknak tsalhatatlan Rámája.

XXXIV. Ezen kételkedésünket fegitik a' több fok különbség között fele számtalan szó és mondások, a' mellyekkel az a' Tudomány minden ő ágazatival ki szokat fejeztetni, mellyek a' Sz: Írásban fel nem találhatnak, és a' mellyekben mind a' természettel 's mind azon fundáltatot jozan értelemnek világával való ellenkezések vannak, és minden képtelenségekkel telyes dolgok. Mellyeket mi búkság leírni? Azok tudgyák a' kik a' Görög és Deák nyelvnek értői, mint hogy e' két nyelven vannak azok ki írva különbség között fele Könyvekben; Es hogy ha akarnok-is, a' mi Magyar nyelvünkön avagy ki nem tudnok fejezni, avagy ha ki írni-is, senki nem tudna bizonyos értelmet venni azokból.

XXXV. De még-is hogy ne láttasunk tsak püsta szót mondani, egy néhány szót és mondásokat le-teszünk. (1.) Istennek állattya, Istennek személye, Háromság, meg testesség, meg-országolhatatlanság, Perichoresis, Circumcessio (az melly Magyarul körül járást tében) Személybeli edgyesülés, Háromság egységben, Edgység háromságban, közöltetése az I-diomatumoknak. (2.) Hogy az Istennek állattya meg-országolhatatlan egy, 's még-is mind a' három személyekkel közöltetik. (3.) Hogy az Istennek állattya közöltetvén a' három személyel egészen vagyon, 's még-is nem oszt meg, hanem tsak edgy. (4.) Hogy az Isteni munkák között némeltyek állattya szerint mondatnak az Isten felől, de nem közösök mind a' három személyekkel; némelty munkák ismét a' három személy közöt meg-lévén osztva, nem illenek az Istennek állattyahoz; és többek etélék, a' mellyeket Scotusnak és Tomas Aquinasnak régen, most pedig közelleb Amesiusnak és Vendelinus könyveiben meg-láthatni. Vallyon keresztény Ember, nem az ilyenekről áll az Apostol 1 Tim. 6. v. 20, 21. Bár nézd meg jól és te magadban elmélkedgyél felölle.

VI. OR.

Amak
ki-fejezé-
sére Szent
írás kü-
lönbség
ül való
sók.

XXXVI. Tudgyuk it, efféle dolgokat a' Keresztények miképpen szoktanak jóvá tenni, tudni illik, hogy ha az Istennek ilyen állapottyát ki-fejező szók nintsenek-is, a' Sz: Írásban, de a' dolog meg-vagyon az Istenben, és mind hogy az Istennek lelke a' dolgot ki-jelentette, tehát annak utánna a' Keresztényi okoságnak tettzet hogy a' dologból vegyenek alkalmatosságot az olyan szóknak formálására. De légyen ditsíret az Keresztény világon élt's élő nevezetes Tudos Istenfélő Doctöröknek, a' kiknek ilyen értelmek vagyon; de mi erről úgy elmélkedünk, hogy víz-sza fordítva volna így a' dolog, ha a' dologból vennénk sőt, és nem a' szókból dolgot; kíváltképpen a' hűtnek dolgaiban, a' mellyekben a' Sz: Írással nem csak értelemben, hanem szóban's annak ki-mondásában-is meg kell egyeznünk, és a' Szent Léleknek Tanítványinak és nem Mesterinek kell lennünk, el-hívón azt, hogy a' Sz: Lélek, ki az Istennek titkait jobban tudta az Embereknél, illendőbb sőkat-is tudot ki-találni azoknak ki-fejezésére, mint mi gyarló Emberek, kiknek hűtők az hallásból vagyon *Rom: 10. v 14.* Ísmét aláb, *A' Hűt a' halásból vagyon, a' hallás pedig a' Christus bejéde által.* Hová lehet ennél világosab bizonyság arra, hogy dolgot nem tanolhat Ember szó nélkül. Azért kíváltképpen a' hűtnek dolgaiban, a' Szóknak minden bizonynal eléb valóknak kell lenni, annak a' dolognak meg-tudásánál, a' melly a' szóval ki-fejeztetik. A' honnét-is mi azt hozzuk immár ki; hogy ha azok a' szók és mondások, mellyekkel ez a' Tudomány ki fejeztetik, azoknélkül pedig meg sem tudathatik, nintsenek a' Sz: Írásban, tehát a' dolog-is nintsen, sem betű szerént; sem pedig ellene mondhatatlan következzéssel a' Sz: Írásból ki nem hozathatik, hanem a' dolog-is ott támadot, a' hol azt ki-fejező szók, úgy mint az Embereknek okoskodásokból.

XXXVII. Mi azért, a' meg-irt két rendbéli bizonyságokat férre tévén, más rendbélieket vőttünk fel, és azokhoz r. gaškodunk, mind az ellenkező értelemnek meg-táfolására

tolására, 's mind a' magunkénak meg-erősítésére. A' mel-<sup>Jelenítés-
nek Vilá-
ga.</sup> lyek nem egyebek hanem, az *Első*, ugyan ő maga az egész derék Sz: Irás, és annak egész Summájából ki-follyo értelem, és abban ki-tétetet olyan világos szók, a' melyeknek fenki ellene nem mondhat 's nem-is mond; és azoknak olyan értelme, a' melynek meg-erősítésére nem Szent Irás kívül, Emberektől találtatott szók kívántatnak, hanem a' Sz: Irásnak abban a' helyben lévő fel-tőt rzélly, a' Locus-oknak világos környül álló dolgai, és hogy ha valamely főokban, valami kevés homály találtatnék, másut azon dolog felől világoson ki-mondott szók; melyek annak értelmét tsalhatatlanul mutattyák; és ez az, a' melyet kégyelemnek vagy jelenésnek világának mondunk. A' *Másik* bizonyosság a' Természetnek világa, a' melly felől nem úgy itilünk mint az Emberek tarttyák felőlünk, hogy tudni illik, a' Sz: Irás felet tartanok ezt, hanem mint hogy a' Sz: Irás nem jelentet olyan dolgot minékünk, a' mellyel elrontaná a' természet világát, hanem inkább segiti, a' mint meg mondtuk, ez okon a' természet világát-is melléje tessük a' Sz: Irás bizonyításának. Azt pedig nem annyira a' mi értelmünknek meg-erősítésére tselekezzük, a' melyet a' Sz: Irás ő magában-is világoson mond, hanem az ellenkező értelemnek meg-tzáfolására, a' melly tellyességgel ellenkezik a' Természet világával. Melyet meg-bizonyíthatnánk sok dolgokból a' melyek e' Tudományból ki-folynak, de nem sükség it elé bámlálnunk, holott a' magok értelme-is azt tartya, hogy ez a' titok minden Emberi értelmet félyül halad, és azt fenki meg nem foghattya. Ellenben nyilván való dolog az, hogy a' melly dolgok a' Természettel nem ellenkeznek, azt az Ember meg-foghattya. De nints oly elme igazán, a' melly meg-foghassa azt, hogy a' mi egyetlen egy, a' három-is lehessen azon edgy időben, és hogy valamely három dolog egymástól tellyességgel meg-külömböztessék, 's még-is egy légyen. Semmi e' Világon a' Természettel ugy nem ellenkezik mint ez.

Természet
Világa.

Az-is Természete ellen vagyon az örökké való mindenható Istennek, a' kiben a' változásnak tsak árnyéka-is nintsen, hogy Emberré leheffen, mert az Istennek és az Embernek Természeti közöt, olyan ellenkezés vagyon, a' melynél nagyobb nem lehet, és több efféle dolgok igen sokak vannak e' Tudományban, a' mellyeket sem az Irás nem mond az Isten felől, sem a' Természet meg nem enged.

XXXVIII. No azért, kitsoda az, avagy mitsoda Bíró az, a' ki e' két bizonysgot kétségben merné hozni? kitsoda az a' ki meg nem nyugodnék azon a' dolgon, a' mellyet mi a' Sz: Irásból szóról szóra ki-teszünk? Ki mozdittya meg azt az értelmet, a' melly ilyen két fundamentumon áll? a' mellyet mind Isten, 's mind e' Világ bizonyít, a' mineműeknek lenni az Unitáriusoknak értelmét meg-fogjuk bizonygatni, Isten segedelme által,

XXXIX. De ámbár tegyük fel hogy az Istennek mi-volta aképpen vagyon a' mint hirdettetik; ugy-is mi azt mondhattuk, hogy nem tartotta az Isten szükségnek a' mi üdvességünkre azt ki-jelenteni, és minékünk-is nem szükség azt tudnunk: Mert (1.) olyan világos szókkal adotta volna azt-is ki az Isten, mint a' több üdvességre szükséges dolgokat, és nem hadta volna ilyen függőben az edgyűgyűeknek elméjeket, holott azoknak is üdvességeket színtén ugy kívánta, mint akar melly Tudos és Bölts Emberekét. Mostan pedig láttyuk, hogy, nem hogy a' józan elmével bíró közönséges emberek érthetnék azt meg; de a' leg Böltsőbbek és Tudosabbak sem, a' mint nyilván vagyon. (2) Mert ezen az uton mind el-kellet volna azoknak az első Keresztényeknek veszni, a' kik az Apostolok tanításokból vették bé a' Christus tudományát, és a' Christus nevében keresztemkedtenek meg, holott azoknak sohult az Apostolok ezt a' Tudományt elejekben nem adták, 's az felől nem is hallottanak semmit; Mellyet meg-mutatnak a' Apostolok Prædicationi a' mellyekkel mindenűt éltenek, főképpen pedig az Apostolok Tselekedetekről irt Könyvnek. 2, 3, 8,

10, 13,

VII. Ok.
Szükség
kívül va-
gyon.

10, 13, 14. *Részeiben*, és a' mellet azok a' Keresztények, a' kik úgy tartják hogy az Apostolok ideje után nyilatkoztatva lsten ki a' Sz: Háromságnak titkát. (3.) Az Új Testamentumban az üdvességre csak ez a' tizikkel irattatik szükségesnek, *hogy a' Jesus legyen a' Christus.* 1 *Joh.* 5. v 1. Azért valamelly dolog nélkül el-hibettyük azt; hogy a' Jesus legyen a' Christus, minékünk a' nem szükséges: Ollyan pedig ez a' Sz: Háromság felől való Tudomány, a' mint meg-mutatták Üdvezitők sava. *Joh.* 17. v 3. a' hol csak a' két személyről vagyon emlekezet; és azoknak ismeretiben mondgya állani üdvezitők az örök életet, de a' Sz: Lélekről semmi emlekezet nintsen. (4.) Meg-mutatta ezt az Apostoli Credenak rendi-is, melyet a' Keresztény Világ, eleitől fogván a' Keresztényi Tudománt ki mutato igaz Rámának avagy Tükörnek tartott, abban pedig a' Sz: Háromságnak ilyen titka nintsen ki téve.

XL. Ezek a' dolgok azok Keresztény olvasó, a' mellyeket mi a' fellyeb le-irt rendiből a' Kereszténység értelmének, ki-hozunk, és a' mellyekért azt el-nem hihettyuk hogy az Istennek egy álattyában, három meg-külömböztetet személyek legyenek; noha ezeken kívül több képtelenségek-is volnának, de talám ezt-is nagyob bátorsággal tselekedtük, mint sem a' mi Világ előtt alaton állapotunkhoz illet volna; mind azáltal a' maga mentő félt-is nem lehet el-fogni az ő maga mentségének uttyátol. Azomban úgy tetzik, hogy semmit olyat nem mondtunk, a' melly meg-nem volna írva a' Keresztény tudos Doctornak könyvekben. E' mellet mi ez írásunkal nem vádolunk sem kárhoztatunk senkit; ez ilyen hűtért pokolra nem itilünk senkit. Mi magunk pedig ollyan elmével vagyunk, hogy ha a' Keresztények a' Sz: Írásnak világos szavaiból ezt az értelmet igaznak a' miénket pedig tévelygéssel telyesnek lenni meg-mutogathatnák, minden kételkedés nélkül készek lennünk ezt el-hadni, és azt követni. Külömben miért viselnénk el annyi szidalmat, gyűlölséget, kárhoztatást, bestelenséget, üldözte-

üldöztetést e' mellet a' Tudomány mellet a' mellyet tartunk? Avagy hogy Pál Apostol savaival élünk: *Miért hadnok magunkat e' Világ szemeteinek lenni?* I Cor: 4. v 10, 11, 12, 13.

*Az Atja
Fiu és Sz:
Lélek fe-
löl üdvös-
ségre sük-
séges és
elégseges
örtelem.*

XLI. Következik immár hogy azt mutassuk meg, hogy noha az Istenségben ilyen Háromságot nem hiszünk, mind azáltal, valamint az Irás a' mi üdvességünknek meg-berző okait ki-atta, és le-tötte, azokat igazán, valóságosan el- ne mondathatlannúl hiszünk és vallyuk, olyan itellel pe- dig, hogy valaki azt ugy nem hiszi és vallya üdvességére nem juthat; és abban bizonyosok vagyunk, hogy ez mi ilyen értelmünket, senki az egész minden üdöbéli Keres- tények közül, a' mennyiben és a' mint azt mi hiszünk; és tartjuk Sz: Irás kívül valo értelemnek nem mondotta, vagy méltán nem mondhatta. A' melly dolog ugy tettzik elég a' mi ditsekedésünkre és vigasztalatásunkra.

XLII. Noha pedig mi, a' mi értelmünknek minden tizikkeleit a' Sz: Irásnak folyásából magunk munkája által ki-fedegetet szókkal-is Summáson ki-tehetnök, mind azon által, hogy ennyiben-is a' mi értelmünknek igazsága, a' Keresztényeknek meg-edgyezet iteletekből vehessen erőse- get, nem tébbük le magunk írásunkal, hanem véssük elő egy nevezetetes Tudos Ferfiúnak egy darab írását, mellyet a' Bibliának közönséges régi Deak fordításának eleiben tött; mellyben vagyon az egész Sz: Irásnak Summája ki-téve. Mellyet nem mondhat senki hogy *Unitárius* ember irt, vagy *Arianus*, vagy *Socinianus*, vagy *Photinianus*, vagy *Pelagianus*, vagy *Samosaténianus*, vagy nem tudom ki; hanem irt olyan, a' ki a' Háromságot hitte és vallotta, és a' melly írás a' Sz: Háromságot hívó és valló Ecclesia- béli Tudos Férfiaknak meg-edgyezéséből botsátatot-ki, és tétetet az egész Sz: Irásnak eleiben, a' melly így követ- kezik.

XLIII. *Az egész Sz: Irásnak, ugy mint az Oj és Uj Testamentumban be-foglaltatott Könyveknek Summája.*

(1.)

(1.) Az ő Testamentumban befoglaltatott könyvek arra tanítanak minket, hogy csak az az Isten legyen egyedül való igaz Isten, a' kit Abraham, Isak, Jacob és a' Sidok tiszteltek, és hogy az az Isten legyen Mindenható, és örökké való, a' ki az ő jóvoltáért Teremtette a' Mennyet, és a' Földet, és a' Tudományt, mellyek azokban vannak az ő igijével; a' kitől mindennek származnak, a' ki nélkül sohely semmi nintsen. a' ki igaz és irgalmas, és a' ki mindennekben mindeneget munkálkodik az ő akaratja szerént, a' kitől nem szabad kérdeni, miért tselekedt ezt vagy amazt.

Sz: Irás-
ban ki-té-
tetet id-
vefére
sűkséges
Tudomány

(2.) Viszontag, hogy ez az Isten, és nem más teremtette Adamot az első Embert az ő maga képe és hasonlatosságra, és hogy ötet e földön lévő minden teremtet dolgoknak Urává tette. A' melly első Ember az Adam, az ördögnek irigysége és tsalárdsága által az ő Teremtőjének porontsolattyának nem engedvén az ő vétkével oly nagy, és olyan vétket hozott bé e Világra, hogy mi kik test szerént ő tölle származtunk, és ötet a' hűben követtyük, természet szerént haragnak fiait lőtünk, és a' miat a' halálra, kárhozátra, és az ördögnek igája és hatalma alá, méltóknak tétettünk.

(3.) Továbbá pedig: Hogy az Atya Isten, amaz áldott magot a' Jesus Christust, az ő Fiat, a' mi Szabadítónkat megigirte volt Adámnak, ő magának, Abrahamnak, Isáknak, Jacobnak, Dávidnak, és több Atyáknak; a' ki az ő bűnökből, és az ördög hatalma alól meg-szabadítaná azokat a' kik élő hit-
tel hinnének ennek az igiretnek, és magában-is a' Jesus Christusban biznának, ezt a' szabadulást ő tölle és ő általa remélvén. Ez az igiret pedig sokszor gyakoroltatott, az O Testamentumnak könyveiben.

(4.) Azonközben pedig: Midőn az Atyák várnák ezt a' megigirt üdvességet és szabadulást; tehát az Isten Moses által kő Tablákra írott Törvént adott, hogy azáltal meg-ismervén a' vétket, és az Ember szívének gonosságát, annál inkább som-
juhoznák az Emberek a' Christus eljövételit, a' ki őket az ő bűnökből meg-váltaná, a' mellyet az áldozatok és áldozatra
H
való

valo állatok véghez nem visznek vala, mert azok a' Christus igaz áldozatjának árnyéki és példázati valának, a' melly által minden bűnöknek el kel vala véitni és töröltetni.

(5.) Az Új Testamentumbéli Könyvekben pedig arra tanítatunk, hogy amaz meg ígértet és az O Testamentumbéli Könyvekben meg-írt áldozatokkal ki-ábrázoltatot Christus, végtére el-botsátatot az Atyától, abban az időben a' mellyben minden hamiság bővölködik vala. Nem küldetet pedig senkinek az ő jószágos tselekedetiből, mert minnyájan bűnösök valánk, hanem hogy amaz Igaz az ő kegyelmének bő gazdagságát, mellyet meg-ígért vala, ki-mutatná, és minket az ő irgalmasága szerént üdvözítene.

(6.) Az Új Testamentumban azért igen világosan meg-mutogatattik: Hogy a' Jesus Christus, a' ki igaz Bárány, és e' Világért valo igaz áldozat el-jött, hogy minékünk az ő Atyával Békeséget szerzene (mert ő a' mi Békeségünk) meg-mosván minket az ő vércében a' mi bűneinkből, és meg-sabadítana az örökké szolgálattjától, a' kinek a' bűnök által szolgálunk vala, és hogy Istennek Fiaivá fogattnánk ő általa, és ő neki örökké tárfaivá tétettetnénk.

(7.) Hogy pedig az Istennek ezt a' mivelünk közlöt kiváltsképpen valo nagy jó tetteményét meg-ismérjük, adta minékünk az Isten az ő Sz: Lelkét, mellynek gyümöltse és ajándéka, az Istenben és a' Christusban valo Hűt: Mert a' Sz: Lélek nélkül sem azt el-nem bihettjük hogy az Atya Isten a' Messiást elküldötte, sem azt, hogy a' Jesus legyen a' Christus; mert senki (ugy mond Sz: Pál) nem mondhattya azt, hogy Dr Jesus, hanem a' Sz: Lélek által.

(8.) Ugyan azon Lélek bizonyoságot téssen a' mi Lelkünkben hogy Istennek Fiai vagyunk, és a' mi síveinkben bé-önti azt a' szeretetet a' mellyet Sz: Pál a' Korinthusbelieknek e-lejekben írt.

(9.) Annak felette minékünk reméniséget ad, melly reménység az örök életnek bizonyos várásában áll mellynek azon Sz: Lélek Zalagja, és viszontag egyéb lelki ajándékok a' mellyekről áll Sz: Pál a' Galatákhoz írt Levélben.

(10.)

(10.) Ez által a' Jesus Christusban való hit által, és bizodalom által azért, melly a' szeretet által munkálkodik, és ő magát a' szeretnek munkái által ki-jelenti, az Embereket arra inditván, meg-igazítatunk és meg senteltetünk, az az, az mi Urunk Jesus Christusnak Istene és Atyja (a' ki minékünk is ő általa mi Atyánk fia által Atyánká lőtt) minket igazaknak és senteknek tart az ő kegyelme szerént, nem tulajdonítván mi nekünk kárhozatunkra a' mi bűneinket.

(11.) Végezetre a' Christus el-jött, hogy ő általa meg-senteltetvén, és bűneinkből meg-tisztítatván, és az ő akarattját jó tselekedet által gyakorolvan, a' Testnek munkáit meg-tagadgunk, és Sabadoson szolgáljunk ő neki Sentségben és igazságban minden mi üdönkben. Es hogy jóságos tselekedetek által (a' mellyeket késítet az Isten hogy azokban járjunk) meg matassuk, hogy mi arra a' kegyelemre hívattattunk; ugy hogy a' kinek ilyen jóságos tselekedeti nintsenek, meg-bizonyítja az, hogy ő néki a' Christusban való olyan hiti nintsen a' mineműt ő kévænna minékünk.

(12.) Eo hozzá kell minékünk járulnunk, és ötet vidám szívvel követnünk, hogy minket tanítson, mert ő minékünk Mesterünk, a' ki sziligy és alázatos szívű: Minékünk Példánk, a' kitől az igaz sent életnek modgyát kell minékünk meg-tanolnunk. E' mellet ő minékünk Püspökünk és Fő Papunk, Isten és Emberek közöt egy közben-járonk, a' ki mostan áll az Atya Istennek jobján, a' ki minékünk Szószolónká lőtt, könyörögven és esedezven mi éretünk, a' ki minden bizonynyal mindeneiket meg-is nyér, valamit vagy ő tölle, vagy az Atyától kérendünk az ő nevében, hogy ha bizonyoson el-hiűssük, hogy a' mit kérünk azt ő meg-tselekeksi, mert a' szerént igitte minékünk. Ne kételkedgyünk azért, ha mikor vétkezni találunk pœnitentia által való bizodalommal járulni az kegyelem beké eleiben, el-hivén azt, hogy irgalmaságot nyerünk: Mert azért jött hogy a' bűnösöket az ő kegyelme által üdvözitené; és az ő leg első Pradicatioja idején-is erre hívut és onsolit minket.

(13.) Ugyan-is, ez amaz Jesus Christus, a' ki minekutána a' bűnnek Emberét meg-öli az ő sajátának lelkével, le-ül az ő dütsőségeben, hogy mindeneket meg-itillyen és meg-fizetvén kinek kinek az ő testének tulajdonit a' mint tselekedet vagy jót, vagy gonoszt, és azoknak a' kik jobba felől lesznek, a' kik e' Világon a' jövendő jókat fogják várni, azt mondgya: Jövetek el Atyámnak áldottai, birjátok az Országot, mely tû néktek világ teremtetéstől fogván kétfitetet. Azoknak pedig a' kik balja felől lesznek, azt mondgya. Mennyetek el-töllem átkozottak az örök tűzre a' mely kétfitetet az ördögnek és az ő Angyalinak. Akkor pedig vég léssen, mikor az Országot meg adgya az ő Atyjának és Istenének.

(14.) Hogy ezeket a dolgokat meg-tudhassuk, tehát a' vég-re az Istennek jóvoltából, az ő Sz: Lelke által, adattak minékünk a' Sz: Írások; hogy meg tudhassuk, mondok, és el-hidgyük hogy csak egy legyen az igaz Isten, és a' kit el-küldött a' Jesus Christust, és hogy hívén, életünk legyen az ő nevében.

(15.) Ezen kívül senki más fundamentumot nem tehet, és Sz: Pál, azt kívánja hogy átok legyen a', valaki más egyéb hűtöt és üdvességet hirdetne, hanem csak a' Jesus Christus által; ha szintén Mennyei Angyal volna-is az, a' kinek az ő Atyyával tisztesség és dütsőség mind örökön örökké.

XLIV, No Keresztény Ember mit mondaß ehhez? azok a' dolgok, a' mellyeknek hitelenélkül a' mi üdvességünk véghéz nem mehet, nem de nem rendesen, és nem elég világoson fámláltatnaké itt elő az egész Sz: Írásból. Hogy vagyon tehát, hogy még-is a' közönséges értelem szerént való Sz: Háromságról itt emlékezet nintsen? Es ha az Atyának, Fiúnak és a' Sz: Léleknek egy állatt yok vagyon, 's ez a' Jambor-is lelke veszedelme alatt ugy hitte; miért hogy ezt el halgatta az ő Írásában, a' mellyben a' mi Kereszténységünknek minden ága bogát ilyen nagy Borgalmatossággal ki-fed-gette a' Sz: Írásból? Bizony azért, mert sem üdveziitünk, sem az előtt senki nem állott semmit e' háromnak állattya 's seméllye, és azoknak állati egysége felől;

lől, és az a' Jámor-is nem látot sohult semmi Irást a' Sz: Irásban e' felől: ki-tötte pedig azt mind a' Három felől, a' mi leg sükségeseb minékünk a' mi üdvességünkre.

XLV. Ezt a' hármat tartjuk azért mi-is a' mi üdvességünknek szerző okainak, a' mint meg-halljuk aláb; a' mellyeknek-is nevében *kereftelkedtünk meg*, 's kereftellyük a' mi kisedünket-is, tudván hogy ez Háromnak isméretin fundáltatot sővetségnek igiretei nem tsak mi magunkra hanem a' mi kisedünk-re-is néznek, és azok-is, mint minékünk élő faknak ágai, azon szóverségben bé-vannak foglaltatva. *Apost: Tselek: 2. v 39. Rom: 11. v 16.*

XLVI. Ne viseltessél azért Keresztény Isten felő Ember az Unitá iusok ellen olyan gyűlöletes szível, ne károztassad azért őket hogy nem hihetik az Isten felől azokat a' dolgokat a' mellyeket sohult a' Sz: Irásban nem látnak. Ha néktek ugy tettek a' tú Lelketek isméretiben, hogy az Istennek üdvességes isméreti ábban a' Tudományban áll, igyekezzetek minden irigység, visssa vonás, gyűlölség, harag tartásnélkül, alázatos magatok Sz: viselésével arra, hogy érhesétek el azt a' véget, a' mellyre minket az Isten hívut. Minékünk ugy tettek hogy tsak annyit akart Isten maga felől ki-jelenteni, a' mennyit világosan ki-mondatot, és mi-is meg-foghatunk. Azért azon igyekezünk, hogy az ilyen isméretet meg-tartván jó Lélek isméret berént való forgolodásunkal *Jac: 3. v 13*, békeséges tűréssel futhassunk és érhesük-el e' mellet a' mi előnkben tétetet vitézkedésünknek tzellyát, nézvén a' mi hűtünknek el-kezdőjére és el-végezőjére a' Jესusra, *Sid. 12. v 2.*

XLVII. Mint hogy azért, mind a' két részről azon egy zélra igyekezünk, ne akadályoztassuk meg egymást arra menő utozásunkban; ne baggaszunk-el az egy uti társaságbeli egyeségnek kötelét; *Eph: 4. v 2, 3. Col: 3. v 14.* Nam nem egymás ellen való segítségnek sejtéhez sietünk, egymásnak el-vestésén; hanem ahoz a' tselédes Atyahoz,
H 3 a' ki-

*Az igaz
Kereszten-
nek nem
kell más
gyűlölni.*

a' kíról minden Atyaság nevezterik Mennyen és Földön, *Eph: 3. v 14, 15.* A' kinek minnyájon tselédi vagyunk, és a' ki nem akarja hogy senki el-vestzen, hanem hogy minnyájan az igazságnak ismételire igyekeztén ő hozzá juthassunk *2 Per: 3. v 9.* Ne sidgyuk, ne verjük, ne kárhoztassuk, ne itillyük, ne üldözzük tehát ez utozásunkban a' mi solga társainkat miglen a' tselédes Gazda el-érkezik mi hozzánk a' mi halálunknak oráján; Mert ha a' berént tselekedni talál minket, ki tudgya né talám el-sakastván minket, a' képmutatókkal ne tégye le részünket amaz nagy napon. *Matth: 24. v 49, 50, 51.*

XLVIII. Te azért a' ki ugy itilsi magad felől, hogy al-
laß, igyekezzél inkább azon hogy el ne esél. *1 Cor: 10. v 12.* és ha minket tántorgoknak tartas, ne segéllyed üldözésséddel, kárhoztatásoddal, és erőszakoson, vagy egyéb mesterséges utakon módokon való forgalmazásod által a' te vallásodra való hajtásoddal a' mi tántorgásunkat; hogy így a' te itiletod berént jót akaráván velünk tselekedni, Gehennának Fiaivá ne tégy bennünket *Matth: 23. v 15.* hanem inkább bánakodó indulattal, mint veled azon egy tzel-
ra futó felebarátodat nem el-kergetvén, hanem inkább magad mellé vévén őtet gyámolgasd, és inkább fel emelni igyekezzed, tanítván őket bilidségnek és engedelmeségnek Lelkével. *Gal: 6. v 1, 2.* Mind addig, miglen adgyon üdőt Isten mindenikünknek, a' mellyikünket tévelygésben lát lenni, az igazságnak meg-ismerésére. *2 Tim: 2. v 25.*

XLIX. Mindenikünknek itt ez életben, az a' dolog adatott előnkben, hogy kereskedgyünk, munkálkodgyunk a' nekünk adatott talentum berént. *Luc: 19. v 13.* Epitsünk tehát a' fel vetett fundamentumra. *1 Cor: 3. v 10.* Ha azért te keresztény Atyánk fia a' te fundamentumodra (a' melly bizony nem egyéb hanem egy és immár fel-is vettetett ugy mint a' Jesus Christus *v 13.*) *aranyat, ezüstöt, drága követeket építesz;* mi pedig a' mienkre, (a' melly-is nem más hanem a' Jesus Christus) *senát, fát, pozdorját építünk,* meg próbállya

probállya mindenikünknek épületit amaz napon való tűz, és ha a' te épületed meg-áll, jól jársz, mert jutalmát élvezed; ha az mi épületünk meg nem áll, kárt vallunk ugyan mi, de az Isten meg-tart mi magunkat, mert tudgya hogy a' mi réánk bízott talentumot el-nem rejtettük, hanem kereskedtünk, és a' fel vetett Fundamentumra építettünk, úgy tudván mi hogy ez lében állandó, és így ki-ragad minket abból a' tűzből, melly a' mi épületünket meg emészt, és a' mellyre minket e' mi építésünkért e' Világ régen méltónak ítelt. *1 Cor: 3. v 10, 11, 12, 13, &c.* Melly ha mind két résről így lében, ott-is edgyüt kell azokkal élned, a' kiket életedben itt a' te ítéletteddel onnét ki-rekesztettél.

L. Kényörögjünk inkább mind két résről egy Sivel Lélekkel azon, hogy az Isten nyissa meg az ő igaz ísméretinek ajtaját azoknak a' népeknek-is a' kik sötétségben vannak. Tartsuk meg egymás között a' Léleknek egyességét a' békeségnek körele által. *Eph: 4. v 3.* Hogy azáltal meg tiszteltetvén a' mi Istenni szolgálatusunk, a' mi irigységgel való követésünkre indításuk a' minket mint vad olaj fa ágokat hordozó törőök-is a' Sido Nemzetség *Rom: 11. v 13, 15.* Es ne adgyunk okot a' mi Isten felől való egyenetlen értelmünkkel arra, hogy inkább meg-keményedgyenek az ő vakságokban. Kényörögjünk inkább azon, hogy az Isten az ő elméjeknek seméről a' fedelet el-vévén nyissa fel szemeket, hogy mi velünk edgyüt az áldot üdvezítő Urunk Jesus Christust el-jötnék lenni el-hidgyék, látván hogy mi minnyájon edgyező elmével csak azokat a' dolgokat tartjuk és hiszünk a' Mesias felől, a' mellyek ő felőle világosan meg voltak jövendölve, és így ők-is ő benne igazán hívén az Istennek és az Atyának bentségben és igazságban szolgállyanak ő általa. Hogy így az edgy okoknak ajtaja meg nyitván, és az egy Pástorság alá be-gyütetvén *Joh: 10. v 16.* Keresheßük a' mi üdvességünket egy hűtben, a' melly szeretet által munkálkodik, várván amaz boldogságos reménséget, és a' nagy Istennek, és a' mi Idvezítő Jesus Christusnak dűtsőségének el-jövetelit. *Tit: 2. v 13.* LI.

NB 2e
Indis:

LI. Mi azért erre igyekeztünk és ebben akarván megmaradni, e' három dolgoknak úgy mint Atyának, Fiúnak, Sz: Léleknek igazán való vallóinak akarunk tartatni, és ebben a' hűtben igyekeztünk meg-maradni, mellyben meg-tálatatik az Atya felől való vallás tétel a' ki *Teremtő*; a' *Fi* felől a' ki *Megváltó*; a' Sz: Lélek felől a' ki *Megmentelő*; a' melly három Isteni munkák által mentj's mégyen végben minden mi üdvességünk, és a' mellyekben áll e' világnak az Isten által való teremtetésének minden vége és oka, és az ő dűtsőségének, igaságának és irgalmatságának ki-jelentése. Ebben a' hűtben igyekeztünk a' mi Urunknak Istennünknek porontsolatiban járni tellyes fűből lélekből, kívánván mind magunknak 's mind a' minket Pokolra ítélő Felebarátunknak, a' mi Urunk *Jesus Christusnak* kegyelmét, az *Istennek* szerelmét, és a' Sz: Léleknek közösülését. 2 Cor: 13. ¶ 13. Hogy e' kívánságunkkal-is meg-mutassuk, hogy mi az Atyának, Fiúnak, és Sz: Léleknek, igazán való hivei és vallói vagyunk.

HARMADIK RESZ.

Mellyben meg-mutattatik, hogy az Unitáriusok nem Chsistus tagadok.

I.

Hogy ezt az Isten Országából ki-rekesztő kárhozas nevezetet mi magunkról el-hárinthassuk, és meg-mutathassuk melly igen ok nélkül és mel-

és méltatlan ragaszkodtak legyen mi réánk ezt a' gyűlöletes nevezetet; im e' dolgokat kel eleve meg világosítanunk. (1.) Mi legyen a' Christusi nevezet. (2.) Kinek tulajdonítatik az Írásban. (3.) Mitsoda grádusokban talállyuk ez nevezetnek értelmet azok között a' kinek tulajdonítatik. (4.) Mitsoda dolgokat foglal magában ez a' nevezet mindenik grádusban.

II. A' mi illeti a' Christusi nevezetet; Ez a' szó *Christus*, a' mint az Írás tudoknál nyilván vagyon, Görög Ige, *Christus* a' mi magyar nyelvünkön azt jedzi hogy *Felkenettet*: a' *mit jegye*, melly nevezet onnét származot, hogy a' régi időben az Isten népe között és azoknak környékében lakozo Nemzet-ségek között olyan szokás vala, hogy a' kik a' népen valo Királyságra, vagy penig Isten népe között valo Fő Papságra, vagy Prophetaságra válaftatnak vala, azoknak fejekre ahoz késítetet olajat szoktak vala önteni, és azzal mondatnak vala fel-kenettetni, a' mint ki-tetzik Aronnak, Saulnak, Dávidnak, Jehunak, Hádádnak a' Syriai Királynak dolgokból *Exod: 29. v 5. 1 Sam: 9. v 16. Cap: 10. v 1. 2 Reg: 9. v 3, 6.* Sőt ha bintén valami ilyen olajat nem öntenek vala-is fejekre azoknak a' kik efféle hivatalokra válaftatnak vala, Istentől fel kenetetteknek mondatnak vala, a' mint olvassuk Elifaeus Prophéta felől 1 Királyok dolgairól írt Könyvnek 19. Részében v 16, 19. Esünkben vehetjük azért, hogy a' Christusi nevezet bizonyos Tístnek és hivatalnak nevezeti, és senkinek nem volt tulajdon neve.

III. A' hivatalokban lévő Bemélyek között penig tulajdonítatot főképpen a' Királyoknak. *Esai. 45. v 1. 1 Sam: 16. v 3.* Tulajdoníttya az Isten az ő népének-is közönségesen 1 *Chron: 16. v 22. Solt: 105. v 15.* Az Uj Törvény alatt is látatnak a' Christusnak hivei közönségesen e' nevezettel illetetni egyben foglaltatván az ő fejekkel. 1 *Cor: 12. v 12.*

IV. Két kiváltképpen valo grádusokban tulajdonítatik e' nevezet azoknak a' kikre adatot. *Alábbvalóban és*
I *Felyeb-*

Két kar-
ban talál-
tatik és tu-
lajdoni-
tatik.

Fellyebvalóban: Alábválóban tulajdonítatot mind azoknak va-
lakik itt e' Földön Királyi vagy egyéb tiszte-
t viseltének. *Fellyeb való módon* tulajdonítatot; 's tulajdonítatik ma-is,
amaz Szűz Mariától Fületetet Jესusnak, a' ki Sz: Lélek-
től fogantatott az ő Annyának méhében *Matt: 16. v 15.*
16. Luc: 2. v 26, 27. és az Apostolok Leveliben sok hely-
lyen, a' ki Dávid Fiának-is mondatik *Matt: 1. v 1.* ki tet-
szik ez abból midőn Királyoknak Királyának mondatik
Jelen. 17. v 14. Cap: 19. v 16,

V. Ezeket így meg világosítva, ki tanulhattyuk innen,
hogy a' Christusi nevezet mind also 's felső grádusban,
egyebeken való hatalmat és elsőséget jegyez és foglal bé
magában, a' melly egybe foglalva legyen az ő alatta valói-
ra való vigyázással, gondviseléssel, igazgatással, azoknak
oltalmazásokkal, segedelmekkel, és azokat az ő ellenségektől
való meg-~~szabadítás~~ásokkal, és ő vélek való jó tétellel;
a' mint ki tétzik az Izraél népének Savaiból, midőn Sa-
muel Prophetától azt kívánák, hogy adgyon ő nekik Ki-
rályt mint a' több Nemzetségeknek vagyon, a' ki járna ő
előttök és viselné az ő hadakat. *1 Sam: 8. v 19, 20.*

VI. Annyiban illik pedig kihez kihez vagy alá vagy
fellyeb való grádusban a' Christusi nevezet, a' mennyiben
kinek kinek, vagy kisseb, vagy nagyobb hatalma vagyon.
Mint hogy azért minden e' Világi Királyoknak hatalma
csak e' földi dolgokra terjedet, tehát az ő Christusi neve-
zetek alatt-is, alá való grádusbeli hivatal értetik. De az
Ur Jესusnak Christusi nevezeti alát, sokkal fellyeb való,
méltoságosabb és dűtsőségesebb hivatal, és Kirátság értetik,
a' melly felségebb dolgokat-is foglal bé magában; mert (1.)
Az ő Orfága nem e' világból való *Johan: 18. v 36.* (2.)
Eo neki Mennyen, Földön tellyes hatalma vagyon. *Mat.*
28. v 18. (3.) Eo az Ordégnak meg rontoja *1 Mofes köny-*
vének Cap: 3. v 15. (4.) Az ő híveinek mind világ vé-
gezetig gondviselője, igazgatója, segedelve, oltalma, mel-
lyet önnön maga egy szóval fejezet ki, midőn ezt mondotta

az ő

az ő hiveinek: En ti veletek vagyok, mind világ végezteig: *Matt: 28. & 20.* Ezekre nézve, a' Christusi nevezet az Ur Jesusnak mindenek felett való méltóságban tulajdonítatik, a' mint meg-mondottuk.

VII. Minek utánna meg mutogatók mit jegyezzen a' Christusi nevezet, ugy mint bizonyos tistet, hivatalt; azt is meg-jelentők, hogy ez a' nevezet leg kiváltképpen és felső grádusban, tulajdonítatik amaz szűz Máriától születet Jesusnak; szűkség immár meg-látnunk külön külön, mitso-da tistei, és hivatali vannak az Ur Jesusnak.

VIII. Edgyik és első Fő Tistti az Ur Jesusnak a' hogy *Ur Jesusnak Fő Tisttoi.*
Prophéta 5 Mos: 18. & 15. Prophetát támaszt ti néktek a' ti Uratok Istentek, a' ti Atyátok fiai között, mint engemet, őtet halgassátok. Melly jövendülés a' Christuson tellyesedet bé, a' mint meg-vagyon írva *Apost: Tsel: 3. & 22. Mat: 21. & 11. Luc: 7. & 16. Cap: 24. & 19. Marc: 6. & 15.* Ez hivatala abban állott hogy a' népnek az Isten akarattját ki jelentse és ki-hirdesse. *Joh: 3. & 32, 34. Cap: 8. & 38. Tistti.*
Cap: 17. & 6, 8.

IX. Második Tistti e', hogy *Fő Pap;* mint e' meg volt mondva a' 109. Soltárnak nyegyedik versében: *örökkévaló Pap vagy te Melchisedeknek rendi szerént: Sid: 5. & 6. Cap: 10. & 21.* E' hivatal abban áll, hogy, a' népért Isten előtt áldozatot tégyen. *Sid: 8. & 3. Esfedezzék a' népért. Rom: 8. & 34. Sid: 7. & 25.* Mind azokra a' dolgokra gondot vitellyen, valamellyek az Istennek házában a' mi üdvessé-günkre és az Istennek tistteletire néznek, a' mellyért mon-datik a' Christus a' Sz: helynek Bolgájának-is. *Sid: 8. & 2. Cap: 3. & 1.*

X. Harmadik Tistti ez, hogy *Király.* Ez hivatala abban áll, hogy az ő Istentől vőtt hatalmával, minden okossá-gal és értelemmel élő teremtet állatokat, s kiváltképpen az embereket, és azokból Bedegetet Ecclesiáját, nagy méltósággal igazgattya és birja. *Sid: 1. & 1, 2, 3. Eph: 1. & 20, 21, 22.* Ezért-is mondatik az Ecclesiának fejének. *Eph: 5. & 23.*

*Christus
felől való
ígíreték és
jövendő-
lések.*

XI. A' Sido nemzetnek fokszor fokképpen meg-ígírté, jövendőltette, és ki ábrázoltatta vala ezt az Isten régenten. Többi közöt: Midőn Jácob Patriarcha ezt mondá: *Nem véterik-el Judától a' Királyi páltzá, miglen el-jő a' Messias, és ő léssen a' Népnek várása. 1 Mos: 49. v 10.* Midőn Elías így jövendőlt felölle: *Gyermek születik mi nekünk, Pén adatik nekünk, kinek az ő vállán Fejedelemség, és az ő Fejedelemségének nem léssen vége, a' Dávid sekiében és Országában áll. Esai: 9. v 6, 7.* Erre nézet Bálám Prophéta-is a' Jácob nemzetéből támodando tsillag felől jövendőlvén. *4 Mos: 24. v 17.* Ennek az ő születésének helyét-is meg-jövendőltette vala Isten. *Mich: 5. v 2.* *Es te Bethlehem Ephrata jöllehet kisseb vagy a' Judának ezeri közzül; mind azáltal te belölled származik nekem a' ki uralkodo léssen Izraélben.* Sőt tsak nem ujjal mutattya Zacharias Prophéta, midőn már az Istentől rendeltetett üdőnek tellyesége közelitene, így bőlván: *Eorúly Sionnak Léánya; Imé a' te Királyod jó te néked, igaz és Sabadito, ülven a' Szamáron, és nőstén Szamárnak vemhén. Zaka: 9. v 9. Esai: 62. v 11.*

XII. Ezeket és töb ezekhez hasonlo igíretit Istennek halván és látván a' Sido Nemzetség, nagy kívánsággal ohajtották és várták annak bé-telleyesedését, a' meg-ígírtetet Messiásnak eljövetele alatt; noha a' felől külömb külömb féle értelemben voltanak; mert némellyek tsak bintén az ő meg-bomlott, és idegen Bolgálat alá jutot Országoknak állapottjának, a' régi Sabadságban való állítását reméltettek a' Messias átal; úgy hogy a' Messias, az ő Nemzetségeket, a' régi Királyok berént igazgattya, és a' Bolgálat alól tel Sabadittya, a' mint ki-tetzik. *Apost: Tsel: 1. v 6.* Holott a' Tanitványok Udvezitönktől, az ő Menyben menetelinek idején azt kérdik: *Uram most állitodé helyben az Izraélnek Országát?* Ismét az Emausban menő Tanitványok Szavaiból: *Luc: 24. v 21.* A' Sokaságnak tselekedetiből, a' kik el akarják vala Udvezitönket ragadni, hogy Királlyá tegyék látván az ő hatalmas tselekedetit. *Joh: 6. v 15.*

XIII.

XIII. Voltanak mind azáltal olyak-is a' kik Istennek telyessebb és tökéletesebb ismémentinek, és abból származó lelki boldogságnak mi voltát várták, és reméllették a' Messias által, a' melyre néznek vala az igiretek-is, mint am-
 az Szamariabéli Aßßonyi állatnak savaiból ki tettzik, a' ki Udvezítőnknek a' Jácob kutyánál ezt mondá: *Tudom hogy el-jő a' Messiás a' ki Christusnak mondatik, a' minket mindenekre meg tanít.* *Joh: 4. v. 25. 1 Pét: 1. v. 10, 11.* És a' vén Siméon savaiból-is: *Luc: 2. v. 25.* Ezt immár az utolsó údóbéli Istennek hívei, úgy mint a' kiknek idejekben botsátatot el, és jelentetet ki Istennek bölts tanársából. *Gal: 4. v. 4.* Telyesen és tökéletesen meg-ismérvén, hiszik és tartják az Istennek ki-jelentet világos és homály nélkül való beßéde berént:

XIV. Szabadítónak, Udvezítőnek vagy Megtartónak, *Mat: 1. v. 21. Luc: 2. v. 11, 30. Joh: 4. v. 42.* Melly hivatal miben állyon meg-jelentette az Angyal Szűz Máriának; mert úgy mond, *ő szabadítja meg az ő Népet, az ő bűnökből.* önnön maga-is Udvezítőnk, *Joh: 10. v. 28.* Ismét *Apost: Tsel: 5. v. 31.* Mint lótt légyen pedig a' híveknek az ő bűnökből való meg-szabadulása a' Christus által, arról ide aláb léssen beßelgetésünk, midőn azt mutogatjuk meg, hogy a' Christusnak telyes és tökéletes ismémentinek, az a' tzellya és vége, hogy az Ember a' Christusban hívén, ugyan valóságosan ő magában való bent és feghihetetlen életet éllyen, és a' vétkeknek gyakorlásától valóságosan butsut végyen.

Ch. isten által való szabadulásnak módja.

XV. Közbenjárónak *1 Tim: 2. v. 5.* Egy az Isten, így szól Sz: Pál, egy a' Közbenjáró-is, *Isten és Ember közöt az Ember Jesus Christus.* E' hivatal abban állott, hogy, midőn Isten az Emberi nemzettel, az elébbi igireti berént; Uj Törvént és szövetséget akarna kötni *Jer: 31. v. 31, 32, 33.* mint régen kötött vala Mofes által, (mellyre nézve mondatik Mofes-is Közbenjárónak *Gal: 3. v. 19.*) tehát az ő közbenjárása által azt véghez vinné. Melly dologért mondatik a'

tik a' Christus Szövetségnek Angyalának-is. *Malach: 1. § 3.* Szövetségnek közbenjárójanak. *Sid: 8. § 6. Cap: 9. § 15.*

XVI. Megváltónak *Gal: 3. § 13.* A' Christus megváltot minket a' Törvénynek átkától. *Tit: 2. § 14.* A' ki atta magát mi érettünk, hogy minket megváltana minden hamisságról. E' nevezettel illette őtet Ésaías Prophéta jövedőlésképpen. *Cap: 59. § 20.* Es el-jő úgy mond Sionnak a' Megváltó. Mellyet elő hozván Pál Apostol *Rom: 11. § 26-* így szól: *El-jő Sionból a' Szabadító, és el-veſi Jácobnak bűneit.* A' hol meg kel jegyezni az ide aláb való dolgokra nézve, hogy a' mit a' Prophéta Ésaías Megváltónak nevezetivel mondot ki, azt az Apostol Szabadításnak mondgya. E' hivatal pedig abban áll, hogy az ő életét a' Népert le-tötte. *Joan: 10. § 15. Sid: 2. § 9.* Melly dolog-is mi formában és miképpen ment legyen végben, arról-is ide aláb léſen ſónk.

XVII. Iſten előtt Szóſzóllónak *1 Joh: 2. § 1.* Hogy ha va-
szóſzólló. laki vétkezendik, vagyon Szóſzóllónk az Atyánál. Melly hivatal miben állyon, ki-tanulhattuk a' Sz: János Jelenéséről irt Könyvből. *Cap: 12. § 10.* Mostan lótt a' Szabadítás és az erő, és a mi Iſtenünknek Orſága, és az ő Christusának hatalma, mert a' mi Atyánk fiainak vádlojok le-vetitetet a' ki vádollya vala őket éjjel és nappal a' mi Iſtenünk előtt. Ennek a' mi ellenségünknek vádlására nézve lótt azért az, hogy az Ur Christus Szóſzóllónknak mondatik, midőn tudniillik, a' mi üdvességünkre ſüntelen gondot viſel, és hogy a' gonosz Sátán, az ő hiveinek ne ártahasson, annak vádoskodásának erejét Iſten előtt el-rontya, és ſemmivé téſi. A' mint láttyuk-is. *Rom: 8. § 33, 34.*

XVIII. Egy Urnak. *1 Cor: 8. § 6.* Mert noha vannak a' kik Iſteneknek mondatnak, mind a' Menyben, 's mind a' Földön, a' mint hogy ſok Iſtenek és ſok Urak vannak, minék-
UR. űnk mind azon által egy Iſtenünk vagyon amaz Atya, és egy Urunk az Ur Jefus Christus. *Ephes: 4. § 5.* Egy az Ur, egy a' Hűt, egy a' Kereſtség. Melly Uraſág abban áll, a'
mint

mint önnek maga Udvezitőnk meg-mondotta. *Mat: 28. v. 18.* Hogy ő néki minden hatalom adatot Mennyen és Földön. Azért mondatik pedig kiválasztás szerént *egynek*, hogy olyan Ur, a' kinek tudniillik Mennyen Földön való tellyes hatalom adatot volna Istentől, több ő nállanál nintsen, külömben csak egynek nem mondathatnék; melly dologra bizonyosság nem kell.

XIX. *Itélő Birónak: Apostol: Tsel: 10. v. 42.* Eo az, a' ki Istentől mind eleveneknek, 's mind holtaknak Itélő Birójává rendeltetett. Melly hivatala miben álljon, azt már a' Keresztények minnyájon tudgyák, mind önnek magának Udvezitőnknek savaiból. *Mat: 25. v. 31, 32, 33.* mind pediglen Pál Apostolnak savaiból. *Apost: Tsel: 17. v. 31.*

Itélő Biró.

XX. Mind ezeket magában befoglaló dütsőséges nevezettel; *Elő Istennek Fiának. Mat: 16. v. 16.* Felelvén Simon Péter monda: *Té vagy a' Christus az élő Istennek Fia. Joh: 1. v. 34.* és több fok helyyeken. A' melly Isteni Fjúságnak, noha egy néhány okait talállyuk az Istennek bebedében, hogy tudniillik, miért mondasék a' Christus Istennek Fiának. *Joan: 10. v. 36. Sid: 1. v. 5. Cap: 5. v. 5.* Mind az által, leg első és nevezetesebb okát, úgy mint, a' melly az ő erdetiből, és származásából, avagy születéséből vétetett, nem másut hanem a' Gabriél Angyal savaiban keresűk és talállyuk; mellyet monda Szűz Mariának. *Luc: 1. v. 35.* *A' Sz: Lélek száll te réád, és a' magoságbélinek ereje árnyékoz meg tégedet, és azért az a' Szent a' melly tetölled születik, Istennek Fiának hívattatik.* Ezek világos bók.

Isten Fia.

XXI. Minek utánna a' Christusi nevezetnek mivoltát, ilyenképpen meg-vísgáltuk, úgy tétzik, hogy csak ezekből-is könnyű által látni, hogy azok, a' kik, az Isten után, ilyen semélyt, a' minéműt le-iránk, hisznek, és vallanak lenni, Christus tagadoknak nem mondathatnak: mind azáltal, mivel hogy még-is mi réánk Uniráriusokra, Christus tagadói nevet ruháztanak, noha ilyen Christust hisűnk és vallunk; tehát bűkség, némelly dolgokat meg-világosítanunk,

tantunk, hogy azokból, annál világosabban ki-tessék, hogy ha Christus tagadok légyunké, nemé? azok pedig ezek.

XXII. (1.) Mit tegyen a' Christust tagadni. (2.) Hány karban oltathatnak a' Christus tagadok. (3.) Léssen hátra az alkalmaztatás, tudniillik, kik légyenek ma valóban Christus tagadok.

Christus tagadni mit téssön. XXIII. A' mi az első dolgot illeti, Eddig elé bámlált dolgokból ki-tanulhattuk, hogy a' Christust tagadni nem egyéb, hanem, nem hinni azt, és vallást nem tenni arról, hogy legyen valaki Isten után olyan, a' kit Isten azért botsátot volna-el, hogy annak közbenjárása, és halála által, a' bűnös Emberi nemzetet a' bűnből és kárhozatból, fel-babadítsa, és üdveztse; A' ki az Isten Anyaszentegyházának feje és gondviselője legyen. *Col: 1. v 18.* A' ki minket Istennel meg-békéltessen. *2 Cor: 5. v 18.* Es a' ki által Isten minket fiaivá fogadgyon. *Gal: 4. v 5.* Avagy a' ki a' Sidoknak közönséges értelmek szerint Messias legyen. *Joan: 4. v 25.* Vagy pedig a' Keresztényeknek értelme szerint Pál Apostollal edgyút, hogy Isten és Emberek között közbenjáró legyen. Mert mind ezek a' dolgok bé-foglaltatnak a' Christusnak nevezeti, és az ő tiști s hivatala alatt, és ezek voltak azok, a' mellyek kérdésben forgottanak Udvezítőknak meg-jelenésekor, a' mellyeket hinni kellett annak, a' ki a' Christust akarta venni. Innét vágyon hogy a' Sidok arról tudakozodnak és kérdeşkednek vala akkor, hogy a' melly Jesus Szűz Máriától születet volna, és a' Nép között poenitentiát hirdet vala, beteget gyógyit vala, sok tsudákat tselekedik vala; a' volnaé a' Christus a' ki el-jövendő vala, a' ki az ő Attyoknak meg-igértet vala, és ők-is várnak vala. Melly hogy így legyen, és hogy a' Sido nemzet tsak ezt a' dolgot és alapot várta, kívánta és kereste legyen, és nem egyebet az ő tőlők várt Messiasban, meg-tettzik. (1.) A' keresz-telő János tudakozásából, midőn hozzája küldvén, meg-kérdeté magától, hogy ha ő volnaé a', a' ki el-jövendő,

vagy

vagy mást kellene vární. *Mat: 11. v. 3.* (2.) A' Sidoknak-is tudakozásából, midőn a' Salamon pitvarában, környül vévén Udvezitőnket így bollandak néki: *Meddig tartod függőben elménket? ha te vagy amaz Christus mond-meg világoson. Joh: 10. v. 24.* (3.) Amaz Samariitána Asszony Savaiból, a' ki így hija vala a' Christusnak látására a' Városbélieket: Jertek láfátok meg azt az Embert, a' ki nékem minden dolgaimat meg-bebéllé, hogy ha nem azé a' Christus? *Joh: 4. v. 29.* és töb helyeken. *Joh: 6. v. 14.* 7. v. 26. De leg kíváltképpen abból, hogy mikor a' Sidok ötöt Pilátus előtt halálra keresnék, a' Fő Pap semmit ő tölle nem tudakozot, az élő Istennek nevére kényszerítvén ötöt, hanem csak azt, hogy azt valya meg, hogy ő legyen a' Christus az Istennek Fia. *Mat: 26. v. 63.* Meg jedzésre múltó dolog itt, ennek a' mit mondunk világosítására, a' mi Udvezitőnknek Jesusi és Christusi nevezeti közt az-is, hogy noha Udvezitőnknek Jesusi nevezetiben-is titkos erő, és értelem volt, a' mint az Angyal meg mondotta vala, *Mat: 1. v. 21.* Mind azáltal a' Sido Nemzetség azt a' nevezetet Udvezitőnknek nem tagatta, abban való titkos értelemre sem figyelmezet ugy, mint a' Christusi nevezetire, azért, mert abban a' nevezetiben tartották lenni, mind azokat a' dolgokat, a' mellyeket ők az ő Messiásokban vártak, és a' mellyek a' mi üdvességünkre nézzenek: Es azt nem hihették-el, hogy azok meg találathassanak abban a' Jesusban, a' kit ők Mária fiának és Jesusnak lenni tudtak és hittek, és ha azt-is ő felőlle el-hihették volna, semmi botrányozások és vétkek nem lőtt volna. *1 Cor: 2. v. 8.* Szent János Apostol-is az ő 1. Levelének 2. részének 22. Versében erre tzelozot 's azt akarta meg-bizonyítani hogy az Istennek egy sülött Fia, Christussa, nem más hanem a' Jesus, így sölván: kitsoda a' hazug hanem az, a' ki tagadgja hogy a' Jesus légyen amaz Christus. A' keresztény Doctörök közzül pedig sokan vannak olyan értelemben, hogy Sz: János ezt az ő Levelét *Cerintus* és *Ebion*

K

ellen

Jesust és
Christust
nevezet-
nek kü-
lömsége.

ellen írta, a' kiknek értelmek a' volt, hogy nem a' Szűz Máriától születet Jესus volt a' Christus; melyről ide aláb több írásunk-is léssen. Mind ezekből a' dolgokból azért ki tettzik hogy a' Christust tagadni, semmit egyebet nem té-
Christust tagadni mit téssen. ssen, és valamikor a' Christus meg-jelent, akkor sem egyebet tött az akori Sidok, és azokat követő Keresztények között, hané tsak azt hogy nem hihették-el, hogy az Ember Jესus, a' ki Szűz Máriától születet vala, véghez vihette és vitte volna ezeket az Isteni dolgokat, a' melyeket le-íránk a' mindenható Istennek ereje által, és ma sem hiszik ezt el külömben, hanem azt kell hinni ő felőlle, hogy ő egybersmind mindenható Isten-is légyen, és azért kellett őtet akkor-is, mostani időben-is Isteni tiszteltetlennel illetni, és ő tőlle üdvességet várni.

XXIV. A' második dolgot a' mi nézi; Négy karban osztathatnak kíváltképpen az olyan emberek, a' kik Christus tagadoknak mondathatnak: *Első rendbeliek* azok (noha távol való értelemmel) a' kik tellyességgel Istennélkül való Emberek, Atheusok, a' kik sem Istent, sem Isteni gondviselést, sem üdvességet, sem kárhozatot nem hisznek, mert midőn az ilyenek Istent és üdvességet nem hisznek, tehát Isten és Emberek között való közbenjárat, üdvezítőt sem hihetnek, s arról nem-is gondolkodnak. *Másodszor*: az olyan Pogányok-is Christus tagadok, a' kik hisznek ugyan és tisztelnék valami Istent, de nem az Egeknek Istenét tartják Istennek, hanem egyebeket, mint a' régi Pogányok voltak; de az ő Istenek után való szabadító felől nem gondolkodtanak. *Harmadszor*: azok-is Christus tagadok, a' kik hisznek ugyan Istent, és ugyan ő magát a' Menynek Földnek teremőjét tisztelik; de nem hiszik hogy Isten után légyen valaki olyan személy a' ki Istennek Fia és Christusa volna, és az Embereknek üdvességére gondot viselne, hanem még ezután várják és remélik annak eljöveteleit, mint a' Sidok, avagy pedig ugyan, sem nem várnak, sem nem hisznek illyent, és így, az Istennek mint Atyá-
nak

nak és a' Christusnak, mint ő Fiának egymáshoz való tekinteteket tagadgyák, az Apostol Sz: Pál ellen. 1 *Johan*: 2. § 22, 23. A' minéműek a' Törökök, és több Mahomet tudományát tartó Emberek. *Negyedő*: méltán mondathatnak Christus tagadoknak azok-is, a' kik hiszik, és megvallyák, hogy az Isten szabadítót adot, 's küldött az Embereknek üdvezítésére, és azt Christusnak lenni tartják, a' kiből is bintén úgy, mint az Istenben hinni kell, mint az Istent tisztelni, segítségül hinni kell; de mind azon által, nem azt tartják és hirdetik ilyennek, a' ki valóságosan ki-mutatattot; hanem mást, olyant a' kinek állapottya az Isten beszédében ki-jelentetet Christus állapottyával meg nem edgyez, és Christusnak nem tartathatik,

*Negyedő
Christus
tagadok.*

XXV. Ilyen volt leg elsőben az el-vetemedet *Simon Magnus*, a' ki midőn elsőben az Apostolok idejében őrdőgi mesterségekkel a' Népet el-ámitotta volna, és ő magát valami nagy hatalmas Embernek el-hitette volna lenni, *Apost: Tsel: 8. § 9, 10.* utollyára annyéra nevedék Istentelen tselekedetiben, hogy magát akarja vala Christus gyanánt tartani azt hirdetvén és tanítván, hogy nem a' Máriától születet Jesus volna a' Christus, és a' meg-váltó, a' ki a' bűnökért meg holt, hanem ő maga, tudni illik *Simon Magnus* volna az Istennek Fia, ki a' Sidok között meg-jelent, és ő állot-le az Egből, magát el-változtatván, és az Emberek között ő jelent meg mint Ember, noha nem volt valójában Ember, és hogy ő volna az-is a' ki Judéában benvedet, noha ugyan valójában ő nem benvedet, hanem csak az Embereknek tettzet úgy, mint ha benvedet volna. A' mint erről a' dologról olvashat a' ki akar a' régi első *Ecclésiák* dolgairól írott *Könyvekben. Irenaeus Lib: 1. Cap: 20. Theodoretus Heres.*

*Simon
Magnus
Christus
tagad.*

XXVI. Annak utánna ilyenek valának *Ebion* és *Cerintus*, a' kik-is, a' Szűz Máriától születet üdvezítő Ur Jesus nevében való hűtnek prädikálását halván az Apostoloktól, az Evangeliumi tudományban befoglaltatott értelem be-

rént, hitték és vollották azt, hogy az Isten meg-váltot, Christust, Messiást botsátot az emberi nemzet üdvezítésére, de a' Szűz Máriától születet és nyoltzad napon környúlmetéltetet Jesust külön fákaftották a' Christustól, a' kikiről láttatik írólan Sz: János Apostol. 2 *Joh*: 4. § 3. A' hol a' régi Déák fordítás szerént ilyen írótt olvasunk: *Valamelly lélek meg-öfitya a' Jesust, Istentől nintsen.* Azt tanították azért ezek, hogy nem a' Szűz Máriától születet Jesus légyen az Istentől meg-igirtetet Christus, hanem más, a' mint ezentől meg-láttuk. A' Jesus felől pedig azt tanították, hogy a' Jesus, Máriának Méhében, Josephnek magvából fogantatot, és bintén ugy bármozot Joseph-től és Máriától, mint akár melly Ember az ő Attyától és Annjától, és ez okon tsak bintén Joseph és Mária Fiának ketlene tartani, 's nem-is volna ő Istennek amaz Christussa és Fia, hanem, midőn ez a' Jesus harmintz Estendős volt volna, és keresztelő Jánostól az Jordán vizében meg-kereszteltetet volna, tehát az Istennek Fia, a' Christus, galamb képben a' Jesusnak fejére le-bállot az Egből, és akkor a' Jessussal edgyesülvén, annak utánna minden tsudákat a' tselekedet a' Jesusban lakozván, és a' prädicállot 's hirdetet pœnitentiát, és midőn a' Sidok a' Jessust meg-fogták volna, és meg-akarnák ölni, tehát a' Jesus halálának idején, ismét el-távozot a' Jessustól, és fel ment Mennységben. *Irenaus Lib: 1. advers. Heres. Cap: 25.*

XXVII. E' felől pedig ismét különböző értelemben voltak *Ebion* és *Cerintus*, mert edgyik azt tanította, hogy az, a' mi galamb képben a' Jesusnak fejére le-bállot, valami Isteni Lélek volt: A' másik azt tanította, hogy Isten volt; de abban meg-edgyeztenek, hogy a' volt a' Christus, és így, a' mint meg mondok: ezek és ezeknek követői, nem hitték-el azt, hogy a' Szűz Máriától születet Jesus volna a' Christus, az élő Istennek Sz: Lélektől fogantatot Fia, e' Világnak üdvezítője; és ekképpen az igazva, írósgos Christust meg-tagadták. Ezeknek a' dolgoknak
meg

bizonyítására szükség hogy egy néhány írásokat hozzunk elé.

XXVIII. Epiphanius Lib: 1. tom: 2. Cap: 27. Így ír Cerinthus felől: Azt hirdette Cerinthus, hogy minek utánna a' Josophnek és Máriának magvából születet Jesus, felnevekedet volna, tehát ő beléje le-szállot a' Christus onnan fellyül, a' mindenek felet való Istentől. Ezen Epiphanius Cap: 30 azt írja, hogy az Ebion követői így hittek: El-jött az a' Lélek, a' ki Jesusnak neveztetik. Irenæus Lib: 1. Cap: 25. így ír Cerinthus felől: Jesus felől pedig azt tanította, tudni illik Cerinthus, hogy nem Szűztől születet mert azt ő lehetetlenségnek tartotta, hanem hogy a' Jesus Josophnek és Máriának Fia volt, szintén úgy mint minden egyéb Emberek, és minden embereknél igazzab, okossab, és bőltseb volt, és minek utánna meg-kerezteltetet volna, tehát a' Christus ő beléje alá szállot, és azután hirdette ki az Atyát a' kit nem ismértének, és tsudaakat tselekedet. Ezen Irenæus azt írja ezek felől: hogy a' Jesust külön válastyák vala a' Christustól, és azt mondgyák vala, hogy a' Christus szenvedésnélkül maradot, hanem a' Jesus szenvedet.

XXIX. Illyen vélekedések, és tévelgések származván az Embereknek elméjekben ottan mingyárt az Evangéliumí Tudománynak az Apostolok által lőtt hirdetése alatt a' Christus felől, és mostani időben-is lévén a' Keresztények között olyan itélet, hogy volnának ma-is Christus tagadók, mind az Apostolok idejébéli vélekedésre és tévelygésre nézve; Méltán támodhat már az a' kérdés, hogy tud illik, kikre illyék a' Christus tagadói nevezet? A' pedig könnyen ki-tetzik, midőn már így meg-mutogattuk ki légyen, és mitsoda állapotu az igaz Christusa Istennek, a' mi üdvözítőnk. Azt mondhattuk azért mi közönségesen, hogy valaki a' Christust nem illyen formában hiszi, a' mint az Sz: Írásnak világos szavaihoz le-irtuk, tehát a' nem mondathatik igazán való Christust hívónak. Azok pedig kik légyenek, mi nem világosítottuk, a' kinek értelme vagyon fel-alállya, meg-visszálván a' Christus felől való értelmeket. Nem-is

Christus
tagadoság
kikre al-
kalmaz-
tathatik.

az a' mi feltételünk, hogy mi egyebeknek értelmeket, vagy itillyük, vagy kárhoztassuk; hanem az, hogy magunkat mind ebből, 's mind egyéb kárhoztatásokból mentsük. Elég legyen, hogy mi a' Christusnak mivolta felől való hűtünknek fundamentumát, a' Sz: Írásnak világos savaiból úgy ki tőtűk, hogy Ember annak ellene nem mondhat.

XXX. Azt mondgyuk azért mi Erdélyi Unitáriusok, hogy mi Christus tagadok nem vagyunk, mert mi mind ezeket a' dolgokat valamellyeket ennek előtte a' Sz: Írásnak világos savaiból elé bámláltunk a' Christus felől, mind a' Berént a' mint az Írásokból láttuk, hiszűk és vallyuk. Hiszűk azt, (hogy még-is egyben summálva ki-tegyűk) hogy midőn a' mi első sűleink vétke miat az halálban estünk volna. *Rom: 5. v 12.* Az Isten az Emberi nemzetnek a' bűnből és kárhozatból való fel-sabadítására, üdvezítőt igirt. *1 Mos: 3. v 14, 15.* A' kit az üdőnek tellyeségében el-botsátyván *Gal: 4. v 4.* annak általa az Embereknek üdvezítése felől való kegyelmet, és jó akarattyát ki-jelentette. *Johan: 1. v 17.* Es az Embereket az örök életre el-hिता. *Matt: 11. v 28, 29.* *Joh: 6. v 40, 47, 55, 59.* Annak halála által a' kárhozatból ki-sabadította mind azokat, valakik ő benne és általa, az Istenben hinnének. *Joh: 17. v 20, 24.* *Act: 26. v 18.* *Rom: 1. v 17.* *Eph: 2. v 8.* *1 Pét: 1. v 5.* Es ennek nem mást tartunk hanem amaz Gyermekeket kinek sűletését Esaiás meg-jövendölte vala. *Esai: 9. v 9, 7.* Amaz Jesust a' ki Szűz Máriának méhében Sz: Lélektől fogantatot *Luc: 1. v 35.* Amaz Isten-Bárányát ki el-vésti e' Világnak bűneit. *Joh: 1. v 29.* Amaz Nazaretből való Jesust a' kiről Natanael leg elsőben az Tanítványok közzül ilyen bizonytságot tön: Mester te vagy Istennek Fia, te vagy Izraél Királya. *Joh: 1. v 49.* Mellyet vess egyben a' fellyeb való tizenötödik versel. A' kit az ördög meg-kísírte. *Matt: 4. v 3, 6.* Amaz Fiut a' ki az ő Emberek között való forgolodásának idején, nem tudgya vala az Egnek és Földnek el-mulásának napját és oráját.

Mar:

Marc: 13. v. 32. Amaz Jesust a' kit amaz vakon fületet ember lát és velle beszélgetvén meg-ismert vala. *Job: 9. v. 35, 36, 37.* A' ki Jerusálemben, az ő maga felől való valás tételért (hogy tudni illik, ő volna a' Christus az élő Istennek Fia) halálra ítelteték. *Matt: 26. v. 63, 66.* A' ki a' Keresztán nagy kiáltással ki botsátá Lelkét. *Matt: 27. v. 50, 54.* Amaz Juda Nemzetségéből származott Oroslánt, amaz Dávid gyűkerét *Apoc: 5. v. 5.* Amaz embert a' kit Pál Apostol Közbenjárónak mond. *1 Tim: 2. v. 5.* Amaz Férfiat, ki által Isten e' Világot meg-ítéli. *Act: 17. v. 31.* De végtére Pál Apostol bizonyosága szerint, azt a' kihez hozzá illik, hogy Dávid magvából fületetet. *2 Tim: 2 v. 8.*

XXXI. Mert mikor mi ezeket, és ezekhez hasonló dolgokat olvastunk az Istennek beszédében affelől, a' ki Istennek Christusa, és e' Világnak szabadítója, úgy elmélkedünk hogy az ilyen módafokat, olyan elmével és értelemmel kel mi nekünk-is vennünk valamellyel vötték azok az Emberek, a' Christusnak hivei és követői, a' kiknek leg elsőben azok mondták és iratták, a' kiknek elméjét annak előtte valamelly Tanítók, nem szoktatták volt arra, hogy ha a' Christusnak mivolta felől valami szokat hallanak vagy olvasnak tehát azokat nem különben, hanem vagy imigy, vagy amugy vegyék és értsék, a' kiknek valami eleve bé-vót vélekedéstől és értelemről üres lévén elméjük, csak arra vigyáztanak minden kétségnélkül, hogy ha a' nekik hirdettetett Christus felől való dolgok meg-egyeznek az előt ki tölt Istennek beszédével, és irásokkal, melly dolog ki-tettzik Fülepnék szavaiból *Job: 1. v. 46.* a' ki így szólla Nathanaélnek: meg találtuk a' Jesust, a' kiről irt Moses és a' Prophéták. Visont, a' Barea Városbélieknek tselekedetiből, a' kik halván az Apostol Sz: Pál praedicállását, minden nap vizgálták az irásokat, hogy ha azok a' dolgok, mellyeket Sz: Pál Apostol hirdet, úgy vannak-e az irásokban. Mi-is azért ezeknek példajokat követtyük, és a' Christus felől való mondásoknak értelmét, önnön

A' sz: Irás
értelmé-
nek ki-ke-
résének
modgya.

önnon magából a' Sz: Irásnak tellyességéből keressük; a' különböző mondásokat pedig Sz: Irásnak azon dologról lótt világos mondással egyben vetvén, a' mint az Irás annak igazságát mutattya, úgy ítélünk és hiszünk a' Christus felől.

XXXII. Azt láttuk pedig ezekből a' Christus felől elé számlált mind jövendölésekből, 's mind a' jövendöléseknek bé-telyleffedésekről való írásokból, hogy a' Christus, noha az Istennek egy Sülöt Fiának hivattatott, *Luc: 1. § 32, 33.* mind azáltal olyan állapotra nézve volt Istennek Fia, a' melly dolog és állapot igazán való valóságos emberhez hozzá illik. Es nem kellet a' Christust külön sakaštani attól az Embertől, avagy mondgyuk emberségtől, a' melly a' Szüz Máriától Sületet Jesusban meg-találtatott, avagy azzal el-válast hatatlanúl meg-egyesült. Igaz valóságos embernek kellet azért a' Christusnak lenni, az egy bűnön és arra való hajlandoságon kívül, testből és vérből állonak, *Hebr: 2. § 14. Cap: 4. § 15.*

XXXIII. It sükségesnek itillyük meg-világosítani, miért vitattuk ennyire azt hogy a' Christus igaz valóságos Ember volt, holot minnyájan azok is, a' kik minket Christustagadoknak tartanak, embernek tartják a' Christust. Azt mondgyuk azért, hogy ebben illyen külömbség vagy on, hogy ők olyan Embernek tartják a' Christust, a' kinek tsak emberi természet volt, az ő Emberségének, Emberi mivoltának nem volt ő magában álló valósága, és Embert seméllye; hanem az Emberséget, Emberi természetet az Isteni semély tsak fel-vőtte. De mi midon láttuk, hogy a' Sz: Irás Embernek, Ember Fiának, Férfiúnak mondgya a' Christust és Istennek Fiát, úgy gondollyuk, hogy az *Embernek Ighéjét*, az ő tulajdon jedzése berént kell venni. Mi légyen pedig az Emberi nevezetnek és Igenek tulajdon jedzése, azt minden Ember tudgya, 's úgy tartja azt minden Ember, hogy az igazán való valóságos Ember, nem tsak Emberi természetből áll meg külömböz-
telve a' személytől, hanem két kiváltképpen való részekből,
test.

*Az Isten
Fia, igaz
valóságos
Ember.*

*Az igaz
Embernek
igaz jed-
zése.*

testből tudni illik, és okoskodo lélekből, és valahol ilyen két részek vannak egyben szerkesztve, ott nem csak természetet vagy a' mint némelyek sólnak, hanem valóságos Emberi Semély-is, a' mint hogy emberi természetet nem-is gondolhatunk semély nélkül, hanem ahol Emberi természetet vagy, lenni kell ott Emberi Semélynek-is. Ha azért te Irás tudatlan edgyűgyű, de jozan értelemmel bíro, és az üdvösségnek uttyárol elmélkedni tudó keresztény Ember, eddig nem hallottad, vagy ha hallottad-is, de arról nem elmélkedtél (mert ez az Irás ti néktek sóll, nem a' tudos bölts Philosophusoknak, a' kik jól tudgyák hogy igazat irunk) tud meg és elmélkedgyél arról, hogy ha elhihetedé azt, hogy a' kiben Embernek minden részei, minden tagjai meg-vannak, Lelke, Teste, Emberi abrázattya, eszik, iszik, somjuhozik, meg-hal, 's fel-támad, elmélkedik, okoskodik; gondolkodgyál mondok, hogy ha az ilyen Ember felől gondolkodhatolé ugy, hogy Emberi Semélye, Emberi valósága nem volna? Soha sem; ki látot valaha élő Embert, emberi semély nélkül? Senki sem, nem-is lehet. A' semély nevezetinek jedzését a' régi mind Keresztény, 's mind Pogány böltsék, ugy írták le-régen, hogy valahol okoskodo Lélek és Testt vagy edgyűt, Emberi semélyt vagy ott; hanem utollyára egy Boëtius nevű Philosophus gondolta a' semélynek olyan definitioját, leírását, mellyel azt a' Christus Embersége felől való értelmet akarta meg-állítani, melly szerint a' Christus Emberi semély nélkül való Ember, és inkább mondathatik Emberségnek, mint Embernek; a' mint Fonseca nevű tudos Ember is ír felölle, a' Sz: Irás ellen; mellyben a' Christus nem Emberségnek, hanem Embernek mondatik, még pedig hozzánk hasonlónak, a' büntől meg-válva. *Sid: 2. és 4. Capitibus.*

XXXIV. Summája azért beszédünknek és írásunknak az, hogy az az igaz, valóságos Christus, a' ki nem csak Emberi természet, vagy Emberség, hanem ugyan tulajdon képpen való igaz és valóságos emberi semélyből való

L

Ember;

*Igaz Em-
beri se-
mélynek
jelei.*

*A' se-
mélynek
ujjedése.*

Ember; akár pedig: A' Christus az élő Istennek Fia, igaz valóságos Ember, de a' mint minden Írásunkban 's ebben is vallyuk, Isteni erővel és méltósággal mindenek felet meg ajándékoztatot Ember. *Eph: 1. v. 20, 21, 22. Sid: 1. v. 9.*

Unitáriusok nem Christus tagadok.

XXXV. No azért Keresztényi nével ditsekedő Ember, valaki vagy; midőn ezeket olvasod, és hallod, 's látod hogy az Unitáriusok ezeket így hiszik, ilyen értelemben, hűben, és vallásban vannak a' Christus felől; azt mondhatod jó lelked berént, hogy Christus tagadok? Ha Christus tagadok pedig, nem Keresztények. És ha így hívén a' Christust, nem méltok Keresztényeknek mondatni; Mitsodák tehát ha nem Keresztények? Talám AntiChristusok? Mert ugyan-is ha Christus tagadok, AntiChristusoknak kell lenni: De ettől a' nevezettől meg-menti őket a' Szent János Apostol. 1 *Joan: 2. v. 22.* midőn így szól: *kétsoda az hazug, hanem csak az, a' ki tagadja a' Jესustamaz Christusnak lenni?* Mitsoda bő edgyezhet meg inkább az Unitáriusok értelmével mint ez? A' Jესus pedig nem más, hanem csak az, a' ki valóságosan fogantathatot, születet, meghaltat, ött, ivutt, valóságosan kint szenvedet, a' ki bizony nem csak természetből, hanem igaz valóságos Embert szerző részekből álló Ember volt, halálból fel-tamastatot, mennyei dűtsőséggel meg-ajándékoztatot, *Phil: 2. v. 9.* ezeket pedig mind valóságosan értve: Mert ugyan-is, valóságos Emberhez, és Emberi semélyhez illenek ezek, és nem csak természethez. No azért hogy még-is kérgyem; Mitsodák az Unitáriusok így hívén, hanem Keresztények?

XXXVI. Bizony nem *Atheusok*, Istennélkül való Emberek, mert az Egnek Istenét hiszik és tisztelik. Nem-is *Pogányok*, mert nem Jupitert, nem Plutot, nem Báalt, sem Astarotot, nem valami Bálvánt tisztelnek, hanem az élő Istent. Nem *Sidok*, mert hiszik hogy a' Messias el-jött, 's nem várják ez után többső, hanem az utolsó napon. Nem-is *Török hűnek*, mert hiszik hogy az élő Istennek nagyon edgyetlen egy szület Fia, a' ki Asszonyi állattól lőtt, ki által

ki által minket-is az Isten Fiaivá fogadot *Joh: 1. v 12.*
Gal: 4. v 5. ésők-is Mahumetet hamis Prophétának tartják. *Simon*
Simon Magusnak, Ebionnak, Cerinthusnak-is értelmeket nem *Magusnak,*
tartják; Mert sem ő magok között senki magát Christusnak *Ebionnak,*
nem tartja; sem azt nem hirdetik hogy a' Christus nem *Cerin-*
benvedet valóságosan; (Mert e' volt a' Simon Magus ér- *thusnak*
telve és tudománya) sem pedig a' Jesust el nem sakastryák *Christus*
a' Christustól, és meg nem osztják; hanem azt hiszik, és *felől való*
tartják az Apostolokkal edgyütt, hogy az Idvezítő Ur *értelmek.*
Christus sem nem Angyal, sem nem Lélek, sem nem más
senki, hanem amaz Ember Jesus, a' ki Sz: Lélektől fogan-
tatot, Szűz Máriától születet, és Embernek Fiának mon-
datot, a' ki nem tettzőképpen, hanem ugyan valóságosan
benvedet, és meg-holt. Mellyeket ide fellyeb mind meg-
bizonygattunk.

XXXVII. Ha azért mind ezek a' dolgok a' Sz: Írás-
nak világos savaiban vannak ki-téve; ha a' mi mondás-
inkat, erősítésünket, azoknak bizonyítására elé hozott lo-
cufokban sőről sóra olvasod; Honnét vésítek Emberek
azt a' bátorságot, a' mellyel minket minden éktelenségek-
kel kárhoztattok? Sidoknak, Török, Cserkeß hűtűeknek,
bálvány imádoknak, Istennélkül valoknak, kárhozatra mélt-
toknak, átkozottaknak, zabola nélkül való bátorsággal
mondotok, írtok, és tartotok? Valóságos ördög vala az,
a' kivel Mihály Archangyal vetekedik vala a' Moses teste
felet, de még sem mére átkot mondani az Angyal az ör-
dögre, hanem csak azt mondá: *Fedgyen meg tégedet az Ur.*
Vallyon miért? Azért mert tudta hogy nintsen ő néki a-
zon hatalma; tudta hogy ő-is az élő Istennől szolgálja, 's
az ördög-is az Istennek hatalma alatt vagyon. Hát tő,
hogy hogy méritek ilyen rettenetességekkel (a' mellyekkel
bizony rakvák az ellenünk való írások) illetni azokat, a'
kiknek minden igyekezetek a', hogy az Istennek beszedé-
ben kijelentetet akarattya szerént, jó lelki ísmérettel for-
golódhassanak mind Isten, 's mind Emberek előtt e' világi

életekben. *Apost: Tsel: 24. v 16.* A' kik tudván ő ellenek való éktelen gyűlölségeket az Embereknek, késék mind azokat el-viseelni, tsak tarthasák meg az ő Istenekben, és Christusokban való hűtöket, mellyet az ő világos beűdéből vőttenek, úgy a' mint ők meg-foghattyák. *2 Tim: 2, v 7.* A' kik femmit egyebet nem mérnek el-hinni, hanem tsak azt, a' mit az Isten beűdében világosan látnak. *Apost: Tselek: 17. v 11.* Es kik femmiért egyébért nem gyűlöletesek, hanem tsak azért, hogy az meg-dűtsóítottet Ember Fiában hiűnek, *Luc: 6. v 22.* és (hogy valójában ki-tegyűk) az Ember Jesus Christust őrók mindenható Istennek nem hiűhetik, meg gondolván azt, hogy ő magok-is az őket kárhoztatok, nem hogy őrók Istennek hinnek, de sőt tsak arra sem tartják elégségesnek, hogy az Emberi nemzet Sihadítására való dolgot véghez viheűse; Ember, miért tés ilyen kárhoztato, és meg-sententiázó iűletet másnak solgája telől, miért vesűd el amaz egy Itűlő Birónak békit, a' kire egyedűl bűzattatot ez az Iűlet. *Johan: 5. v 22.* Hiűsem az ő Urának áll, ha áll, annak esűk el-is ha el-esűk az Unitárius ember-is, és nem te adoz rollok sámot, hanem ki ki magáról. *Rom: 14. v 4, 12.* Ha a' Keresűtényi kűteleűsűg reűa botsátana minket, kűnnyű volna itt meg-mutatni, kik légyenek azok, a' kik az Iűtennek világos beűdében kűtűtetet Ember Jesus Christussal meg nem elegendvűn, más állaportban lévű Christust lenni tartanak és hirdetnek; de tával légyen mi tűllűnk a' kárhoztatás. Láűsa ki ki az ő értelmével mint bűvűlkűdik. *Rom: 14. v 5.* Tsak bűvűlkűdgyek az Urnak v 6, 8. és nem az UR akarattya ellen, a' kinek Lelke nem gyűnyűrkűdik, az ollyan mérgeűsűgben, hanem a' fiűldsűgben, és tsendesen való tanításban. *2 Tim: 2. v 24, 25.*

XXXVIII. Deűtt tudom úgy gondolkodol, és azt mondod hogy, a' melly dolgokat az Ur Jesus felűl eddig elé sámaltunk, azok mind úgy vannak, és azokat az egűű Keresűtűnysűg úgy hiűi, és ennyiben az Unitáriusok-is Sz: Irás Serűnt

serént hisznek, de e' nem elég: Mert vagyon még a' Christusban ezeken kívül a' mellyek itt elé számláltatnak, olyan dolog, és állapot, a' mellyet ha ki nem hiszen, ezeket-is haszontalanul hiszi, Jacob Apostol sava serént, a' ki azt mondgya hogy; jó az ha hiszszuk hogy az Isten egy, de ezt az ördögök-is hiszik *Jac: 2. v. 19.* de mivel hogy az Istentől rettegnék, és nem biznak ő benne poenitentia tartásra, haszontalan az ő hűtők. Szintén ugy a' Christus felől-is, ha ezeket az elé számlált dolgokat el-hiszik-is az Unitáriusok, de ha ezeken kívül több szükséges dolgokat nem hisznek, haszontalan dolog; mert ezek néznek nagyobá-ra az ő személyére, noha arra néző dolgok között-is a' mi leg nagyobb, nints itt ki-téve. De mint hogy nem csak személyére, hanem az ő hivatalára néző dolgok-is befoglal-tatnak a' Christus ismertetiben, tehát az ő személynének is-méreti, amazok nélkül nem elégséges.

*A' Chri-
stusban
mint kel-
lesek hinni*

XXXIX. Azok pedig a' dolgok, a' mellyek a' Christusnak tellyes ismertetire szükségesek im ezek: (1.) Hogy a' Christus örökké való Isten. (2.) Hogy a' Christusnak két természetű legyen, Isteni és Emberi. (3.) Az Embereknek a' Christus által való meg-igazulások, és a' Christusnak meg-váltoi, Szabadítói, tisztí és hivatala felől való értelem. Melly dolog felől mivel különben értenek az Unitáriusok, tehát, ha szintén a' Christusnak személye felől az elé számlált Szent Irásbéli mondások serént hisznek-is, de e' csak annyit tévesen, mint ha Christust, Megváltót, Szabadítót sem hinnének.

XL. A' mi ezt az ellenverést illeti: Az ő Istensége és két természetű felől való beszélgetésünket, arra a' részre halasztjuk, a' mellyben két Istenűeknek nevezeti alól Szabadítjuk meg magunkat. A' harmadik dolog felől pedig azt mondgyuk, hogy noha a' mi Isten előtt való meg-igazulásunk felől, és a' Christusnak, Szabadító, Megváltó, Meg-

tartó mivolta felől nem úgy hiszünk-is, mint a' Keresztények nagy fokban; mind azáltal, a' miképpen mi azt hiszűk, annak a' hűtnek olyan ereje vagyon, hogy az, a' bűnös Embert, igaz valóságos poenitentia tartásra, igaz valóságos Sz: életre való igyekezetre mozdította és indította, és arra, hogy az ő telyes életében, valóságos bűnt, Jambor, és minden jószágos tselekedetekkel gyűmölcsöző életet ügyekezzen élni, 's úgy-is élyen, a' mennyire az Emberi gyarlóságtól lehet, Isten Lelkének segedelme által, az Apostol Sava szerint. *Rom: 8. v. 26.* Mint hogy az Istennek mi hozzánk meg-jelentetet üdvözítő kegyelme-is arra való, hogy ilyen életet éllyünk, várván amaz boldog reménséget a' mint Sz: Pál bizonyította. *Tir: 2. v. 11, 12, 13.* Egy szóval a' mint az Unitáriusok affélől hisznek; olyan Hűt az, hogy a' nem ad az Embernek semmi rést, a' testi bátorságra, és bűnben való élésre, és olyan maga biztatására, hogy ha bűntén meg nem öldökl-i is ő magában az ő Embert, az az, a' bűnt, az ő ujjanonvaló bűntése által, mind azáltal remélhesse Istentől az örök életet: Es ezt immár Isten segedelméből meg-igyekezzünk itt mutogatni.

XLI. Mellyet minek előtte tselekednénk, illik meg-jelentenünk, hogy midőn látta a' kegyes olvasó hogy a' Christus által való meg-igazulásunknak, és az ő Megváltói tistinek állapotját, mi bővebb beśeddel tesszűk-le, mint mások, azon meg ne űtközzék; mert ugyan is, a' mi meg-váltásunknak, bűnből, kárhozatból való meg-sabadittatásunknak urtya, olyan volt, a' mellyben az Istennek fok formájú bőltseűségének kellett ki-tettzeni, a' mint Pál Apostol mondgya. *Ephes: 3. v. 8, 9, 10, 11.* Illyen dolgokat kell azért azokban meg-mutogatnunk kíváltképpen: (1.) Mitsoda dolgokra nézve modafék a' Christus mi Megváltónknak, kárhozattól, bűntől való Szabadítónknak. (2.) Miképpen inditanak azok minket a' Christusban való hűtre. (3.) Mint sármozzék azokból az a' titkos erő, a' melly minket a' bűntételtől el-vonson. (4.) Miképpen

Christusnak megváltói hivatalában minket kelgondolni.

résnek

tésnek azok minket bizonyosá az Istennek hozzánk való jóvolta felől. (5.) Lelkünk ismertetit mint tisztíttyák meg. (6.) A' mi örök életünk felől való reménséget miképpen berzik mi bennünk. Melly hat rendbéli dolgok felől ugy gondolkodgyál Ember, hogy akár miheß bizzál a' te Isten előtt való meg-igazulásodban, és üdvefségedben, de ezek-nélkül bizony azt el-nem nyered, a' mint az ide aláb való írásunknak rendiben ezeket igaznak lenni megtapaftalod. Melly ha ugy vagyon, fok dolog ki-rekeftetik ezek által, a' mellyekben tartatik Embernek Isten előttvaló meg-igazulása, mivel hogy azok ezekkel egyben nem férhetnek.

XLII. Ezekről a' dolgokról azért mi a' Szent Írásnak világos, és homály nélkül való fávait edgyűgyűképpen követvén így elmélkedünk. Mint hogy a' mi első sűleink Istennek porontsolattyát, az ördögnek tsalárdsága miat által hágván vétkeztenek, és azzal magokat, és minden maradékjokat halálban ejtették; tehát az Isten ottan mingyárt igiretet tött arról, hogy adna olyan magot, a' ki, a' Kigyónak fejét meg-törje, a' melly ebben áll, hogyaz ördögnek hatalmát, melly által, az Embereket Isten ellen való vétekre indittyá, és azáltal örök halálban akarja ejteni, el-végye, és el rontsa, a' mint ezt az Istennek első sűleinkhez lótt fávaiból az egész Kereszténység, így hiszi és tartya. 1 Mos: 3. § 15.

XLIII. Ennek a' drágalatos igiretnek bétellyesítésére, és a' meg-igirt magnak el-küldésére, az Isten bizonyos üdöt rendelt volt ő magában; a' melly midőn el-jött volna, az Isten bé-is tellyesítette akkor, mikor a' Szűz Máriától sűletet Jesust el-küldötte, a' mint meg vagyon írva. Gal: 4. § 4. Minek előtte pedig az Isten ezt a' drágalatos magot e' világnak ki-jelentette volna, tehát, annak előtte, Keresztelő Jánost el-küldötte, mint egy előjáróját ennek a' magnak, a' ki az Embereknek elméjeket el-keftitené arra, hogy alkalmatosok lennének bé-vételére azoknak a' dolgoknak, a' mellyeket ez a' Mag, az Ur Jesus Christus, az élő

Keresztelő
János
Christus
előjárója
mit bir-
detet.

az élő Istennek Szent Fia, Istentől hozando volna, a' mint ez-is ki-tettzik. *Malak: 3. v 1. Esai: 40. v 3, 4. Matt: 11. v 10, 11. Luc: 1. v 13. és aláb.*

XLIV. Eközben az Ur Jესus ő magát ki jelentvén, és kereftelő Jánostól meg-mosogatattván, ő maga-is poenitentia tartásnak hirdetésén kezdé-el tanítását, betegeket gyógyítván, és őrdögöket űzvén, a' mint ez-is meg-vagyon írva, *Matt: 4. v 17, 23. a' holot az Evangelista így ír felölle: Es el-kerüle az egész Galileat Jესus, tanítván azoknak Synagogájokban, és hirdetvén az Isten orságának Evangeliumát.* Mellyet Szent János Evangelista, kegyelemnek, és Igaságnak igijével fejezet ki, így íolván: Mert a' Törvény Mofes által lótt, de a' kegyelem, és igazság a' Christus által. *Joh: 1. v 17.*

Evangelium mi-tsdol-gokat fog-lal magá-ban.

XLV. Ebben az Evangeliumban pedig volt bé-foglalva, az Istennek minden Emberekhez való Atyai Szereteti, és jó-akarattya felől lótt örvendetes izeneti *Luc: 2. v 10, 11. a' melly im ilyen dolgokban állott: (1.) Eo nékik ajánlya, és igiri minden bűnöknek botsánattyát valamelyeket tse-lekedtenek. Matt: 6. v 14. Cap: 9. v 2, 6. Rom: 3. v 25. Col: 2. v 13. (2.) Hogy őket az Isten Fiaivá fogad-gya. Matt: 5. v 9, 45. Luc: 6. v 35. Joh: 1. v 12. és töb sámtalan helyeken. (3.) Hogy ő nékik adgya az ő Szent Lelkét, a' mennyei örök boldogságnak zálagául. Joh: 14. v 16, 17. 2Cor: 1. v 22. Cap: 5. v 5. Eph: 1. v 14. (4.) Igéri a' Mennyeeknek orságát és örök boldogságát. Marc: 10. v 29, 30. Luc: 12. v 32. Cap: 22. v 29, 30.*

*Mit ké-
vánt Isten
Emberek-
től*

XLVI. Ezekben pedig semmi egyéb *conditiot* nem ké-ván, hanem csak azt, hogy ők-is visellyék úgy magokat, mint illik azokhoz, a' kik Istennek Fiai és örökösai. *1 Pét: 1. v 13, 14, 15, 17. Eph: 5. v 8. Thef: 5. v 5. 6. Rom: 8. v 17.* Az az, hogy az ő tellyes bűvökből, Lelkekből, mindenféle jóságos és igazságos dolgokat kövessenek; és mindé némű dolgoktól, valamelyekben valami rutság vagyon írtozzanak, és azokat el-távoftassák. *Eph: 5. v 3, 4, 5. Cap:*

Cap: 4. § 28. 29. Hogy ha pedig ilyen benszéges igyekezeteknek rendiben, valamiben találnak vétkezni gyarlóságból, és nem bánástandékból, azt igéri nekik, hogy mint Atva ugy bánik vellek, engedelmesen mint Fiakkal. 1. *Johan: 2. § 1, 2.*

XLVII. Ezekben a' dolgokban áll az Istennek Emberekkel az Ur Christus által kötöt szövetsége, és annak mind Isten, 's mind Emberek részéről való *conditioi*; melly hogy ugy légyen, ki-tettzik leg kíváltképpen az Ur Christusnak leg első prædicatiojából, mellyet le-írt Sz: *Mate Evangelista*, az ő Könyvének ötödik, hatodik, hetedik részeiben, a' hol Üdvezitők mindegyeknek előtte hirdeti a' Lelki Segényeknek, a' Biligyeknek, a' síroknak, az igazságot ehhezőknek, és Somjuhozoknak, a' könyörülőknek, a' békeséges Bivűeknek, az igazságért üldözést szenvedőknek boldogságokat, a' melly első tanítása üdvezitőknek, bé foglal ezeken kívűl ilyen dolgokat.

XLVIII. (1.) Az Isten porontsolatinak Borgalmatos megtartására, és jóságos tselekedeteknek gyakorlására való intést, az egész tanításának rendiben. (2.) Az Embereknek jóságos tselekedetekért Istentől rendeltetet megjutalmaztatást közönségesen a' hatodik részben. § 4, 6, 18. (3.) E' világra néző búkségeinknek-is ki-bolgáltatásának igiretit, § 31, 32, 33. (4.) Bűneink bótánattyának igiretit, § 14. (5.) Istennek fiaivá fogattatásunk felől való igiretit, az ötödik Réfnek 45. versében. (6.) Mind ezek után, és ezek felett, a' mi ezeknek vége és tellyesége, az örök életnek világos igiretit a' hetedik Réfben § 13, 14, 21. Ezen Evangeliumbéli igireteket mind üdvezitők, 's mind az ő Apostoli töb fok helyyeiken-is meg-jelentették, de kíváltképpen, a' mellyek ezek között leg-fővebbek; Bűneink bótánattyának igiretit. *Tsel: 10. § 43. Cap: 26. § 18.* és az örök életnek igiretit. *Joh: 3. § 16, 17. Cap: 8. § 51. Tit: 1. § 2.*

XLIX. Ezekből ki-jő már, hogy az Isten, amaz meg-
M igirt

Christus el-küldetésének oka. igért magot, az Ur Jesus Christust azért küldötte e' világra, hogy az ő Emberekhez való nagy kegyelmét és jó akarattját, *Luc: 2. v. 14.* és az ő üdvözítések felől való örök végezését *Matt: 25. v. 34.* az Embereknek ő általa ki-hirdesse és meg-jelentse. Mellyet ki tanolhatunk üdvözítőnknek, mind az ő első tanításából, mind pedig az ő Atyához nyujtot könyörgéséből, melly nagyon Sz: János Evangeliumának tizenhetedik részében: De világossában Pilátus előtt lőtt szavaiból *Joh: 18. v. 37.* a' hol így szól: *En azért születtem és jöttem e' Világra, hogy az igazságról bizonyítást tégyek.* Melly igazságon értyük a' mint ide fellyeb-is említők az Isten drágálatos igiretinek az Evangeliumban bé-foglalt, bé-telylefedését, mellyeket régenten meg-jövendöltet vala, hogy az Messias által az Emberekkel közlendő volna, a' mellyekről szól Zacharias Pap, *Luc: 1. v. 68, 69, 70, 73.* Mert azoknak az igireteknek bé-telylefedéséből tettzik ki, Istennek az ő igiretiben való igazsága, és Emberekhez való nagy kegyelmessége, a' mint ez-is ki tettzik *Joh: 3. v. 33.* *Rom: 1. v. 16, 17.* *Cap: 15. v. 8.*

L. Azt mondgyuk immár, és mind ezekből azt hozzuk ki, hogy az Ur Christus a' váltságnak munkáját ezen az Istennek Emberekhez való nagy kegyelmességének, és jó akarattjának ki-hirdetésén kezdette el; A' melly nem az ő haragjából, hanem az Emberekhez való ki-beélhetetlen nagy szeretelméből származot, a' mint önnön maga mondgya. *Joh: 3. v. 16, 17.* A' honnan immár menten ki-kezd jöni az, a' mit oda fellyeb meg-mondottunk vala, hogy tudniillik, mi Unitáriusok a' Christus által lőtt váltságnak munkáit olyan dolgokban helyeztettük, mellyek az Embert fellette igen mozdították, és indították az Istennek szeretetre, szeretetiből származot félelmére, tiszteltetére, és az ő parantsolatához való engedelmességre, mellyre az Isten-is, a' Christus által minékünk ajánlot kegyelmességében, és minden munkájában tzelozott. *Tit: 2.*

v. 11, 12.

¶ 11, 12. Mert ugyan-is, mikor láttuk mi, hogy az Isten akkor-is szeretet minket, mikor ő néki ellenségi volnánk *Joh: 3. ¶ 16.* vesd őbe *Rom: 5. ¶ 10.* Ismét 1 *Joh: 4. ¶ 10.* felette nagy indító okunk vagyon arra, hogy mi is az Istent szeressük, és kedvét keresni ügyekezzük, látván, hogy ő szeretet elsőben minket, holot az ő szereteti helyet örökké való gyűlöléssel gyűlölheter volna. Midőn ismét láttuk, hogy a' mi bűneinket ajándékon bocsátotta meg-Isten, hogy ne indítatnánk az Istennek szeretetre és tiszteltetire. Ugyan-is, kimondhatatlan jó akaratnak jele az, midőn a' meg-fizethetlen adósságért nem kévánt Isten semmi fizetést. Ezt tselekette pedig mi velünk a' mi Istenünk, a' mint ki-tettük. *Col: 2. ¶ 13. Cap: 3. ¶ 13. Eph: 4. ¶ 32.* Az Istennek ilyen engedelmségében és szeretetiben való bizodalom szerzi már Emberben azt a' bátorságot mellyről szól Sz: János. 1 *Joh: 4. ¶ 18.*

LI. De itt, a' gyarló bűnös Embernek elméjében mind-
gyárt egy akadály támadhatot, tudni illik az; hogy fele-
tlen nehéz dolog volt a' bűnös Embernek el-hinni, az I-
stennek ilyen hallatlan és meg-betsúlhetetlen jó akarat-
tyát, mellyet a' Christus hirdet vala: Ennek azért el-hi-
tetésére az Isten három kiváltképpen való dolgokkal bo-
csátotta az Emberek köziben a' Christust, mellyekkel mind
ezt az Emberekhez való nagy kegyelmességét és jó akarat-
tyát el-hitette ő velük, 's mind pedig az ő szövetségét,
mellyben volt ez nagy szeretetnek ki-jelentése, meg-erő-
sítette, és az Emberek elméjében lehető több akadályokat
is el-fordította és el-hárította.

*Akadály
az Embe-
nek elmé-
jében.*

LII. E' három dolog között *Első:* A' Christus tellyes életének minden hiba és fogyatkozás, annál inkább, bűn nélkül való el-folyása. *Második:* A' Bámptalan sok tsuda tettekre való erő. *Harmadik:* Az ő Istentől hozott tudományának igazsága mellet való halál benvedése, és azt követő fel-támadása. Melly három dolog meg-bizonyítja egyenlő képpen, hogy a' Christus Istentől jött; és a' melly

tudománt hirdetett igaz tudomány; és azokkal az Isten el-
gedendő okot szolgáltatott az Embereknek arra, hogy a'
Christustól hirdetett tudománt igaznak lenni el-hidgyék,
és bé vegyék, és el-hivén, a' Christusban, és ő általa az
Istenben hidgyenek.

*Christus-
nak vétek
nélkül
való élete.*

LIII. Mert az első dolog, úgy mint a' Christus éle-
tének hibanélkül való el-folyása azt bizonyította, hogy
a' Christus nem valami hitető, a' ki az Embereket vala-
mi fines igirettekkel akarná a' maga hasznára néző dolgok-
ra venni. Mert lehetetlen dolog az, hogy az álnok hite-
tő tsalárd Ember, vagy egyser vagy mássor, az ő gonosz
elméjének valami jelét ne mutassa: De a' Christusnak éle-
tében, soha senki olyant nem tapasztalt, a' mint ki-tet-
szik többi között, önnön magának a' Christusnak; és Pé-
ter Apostolnak savaiból: *Joh: 8. § 46. 1 Pét: 2. § 22.* Ide
való amaz vakon sületet Embernek-is sava. *Joh: 9. § 4, 31.*

*Sok bánta-
lan tsu-
da tételei.*

LIV. A' másik dolog felől, így szól Nicodemus Udve-
zítőnknek: *Mester tudgyuk hogy Istentől jöttél, mert senki
ezeket a' tsudákat nem tselekedheti, a' mellyeket te tselekedel,
hanem ha Isten léssen ő vélle. Joh: 3. § 2.* Udvezítőnk-is
ő maga így szól: *Ha énnekem nem akartok binni, hidgyetek
a' tsuda tételeknek. Joh: 10. § 38. A' tselekedetek mellye-
ket én tselekesem, biznyságot téssnek én rollam, hogy az Arya
botsárat engemet. Joh: 5 § 36.* Erről téssen biznyságot
amaz vakon sületet Ember-is így szólván: *Ha e' az Isten-
ről nem volna, nem tselekedhetnek semmit. Joh: 9. § 33.*

LV. Midőn azért a' Christusnak sent, hibanélkül va-
ló élete által, és az ő bántalan sok tsuda tétele által, az
ő tudománya Istentől valónak lenni ekképpen meg-bizo-
nyíthatnék, és az Istennek ő általa Emberekkel kötött bõ-
vetsége-is mellyben vala bé foglalva az ő nagy kegyelmé-
nek ajánlása meg-erősíttetnék; találatnak vala meg-is az
Emberek előtt némű némű nehézségek és akadályok, az
mellyeket-is, a' hűtnek tökéletes tallységére sükséges
vala el-háritani Istennek a' Christus által: Azok pedig il-
lyenek

lyenek valának. (1.) A' fok szenvedés és nyomorúság, sőt néha halál-is, melyek edgyűt járnak a' Christustól hirdetett tudománnyal, melyek el-ijesztetik vala inkább az Embereket attól, nem hogy annak bé-vételére indithattak volna. (2.) Hogy a' Christus igiretinek bé-teljesedése-
nek semmi jelit nem látnák, az az, nem látnának senkit, a' ki az halálból fel-támadván, az Isten országában ment volna. (3.) Abban való kételkedés, hogy ha a' Christus-nak volnaé arra való ereje és hatalma, hogy az ő hiveit a' halálból fel-támaszsa, és örök életet adgyon nékik, holott azzal biztatván az ő hiveit, ő maga-is meg-holt. (4.) Attól való félelmek a' híveknek, hogy mind örökké az halálban maradnak. (5.) Hogy ha az Christusnak volnaé most mi réánk, és a' mi üdvességünknek meg-szerzésére valami gondgya. Ezeket az akadályokat immár, a' fellyeb fel-tött harmadik dolog, úgy mint a' Christus halála, egyben köttetvén azzal, az ő halálát megelőző szenvedési, és azt követő fel-támadása, és meg-dütsötetése, az Embereknek elméjéből hathatofon ki-vőtte, ilyen utokon modokon.

A' Christustól hozott élet nemétől el-ijesztők.

LVI. Az első akadálnak el-hárításában Isten ő Felsége olyan utat követet; hogy a' Christus, a' ki által akarja vala Isten az híveket üdvezíteni, ő maga-is elsőben szenvedgye el azokat a' nyomorúságokat a' melyek edgyűt járnak az üdvességnek uttyával, melyre a' híveket hiva vala a' Christus: Melly dologról így áll a' Sídokhoz írt Levélben az Apostol: Cap: 2. § 10. *Mert illendő vala, hogy a' kiért mindenek, és ki a' által mindenek vannak, sok Fiakat a' dütsőségben vivén, az ő üdvességeknél vezérét, szenvedés által dütsöitené meg. Ismét Luc: 24. § 26. Anagy nem tudgyátoké, hogy így kellet a' Christusnak szenvedni, és bé-menni az ő dütsőségében. Mellyből Elsőben: akárki által láttya, 's a' dolog-is mutattya, hogy ennek a' dolognak igen nagy ereje, és hathatosága volt, 's vagyón arra, hogy a' hívek jó kedvel, és nagy örömeft bé-lépjenek*

Christus szenvedéseinek oka,

s XLI.

Christus
benvedésé-
nek és há-
lálának
ereje.

az örök életnek uttyában, és az Isten porontsoiatinak követésében, és a' Benvedésektől el ne remüllyenek; látván hogy a' ki őket arra az utra hija vala, és ő nekik örök életet igir vala, ő maga-is azokat el-vifelte elsőben, és úgy jutot bé az ő dűtsőségében. Ki volna azért már, a' ki ilyen vezérének savát meg ne fogadná, és nagy örömet őtet ne követné? mikor láttya hogy olyan dologra hija, olyan utra vezeti, a' mellynek végén, véghe-tetlen öröm, és boldogság vagyon? hanem ha, az, a' ki nem tudgya meg-itülni mitsoda dolog légyen, az olyan véghe-tetlen boldogság, avagy ha tudgya-is, de e' világi, ideig tartó gyönyörűségeket fellyeb bersüllí annál az Isten orsá-gabéli, véghe-tetlen örömnél.

Másodszor: ez a' dolog vigasztalásokra-is vagyon a' hi-veknek, és bátorittatásokra, midőn azt is értik az Isten-nek beűdéből, hogy a' Christus benvedési arra valok-is voltanak, hogy az ő maga példájában meg-tanolván a' ben-vedéseknek nehéz és terhes voltát, tudni illik mitsoda nagy és nehéz dolog légyen Embernek, az Isten akarat-yahoz való engedelmesége mellet, e' világi nyomorúság-okat el-vifelni, annál inkább tudna könyörölni, és segede-lemmel lenni azoknak, kik az ő savainak hitelt adván, az ő tudományát bé-vótték, 's a' mellet ők-is készek el-vi-felni, 's el-is vifelik a' fok nyomorúságokat, a' mint ez-is kitettzik Sidokhoz irt Levélnek *Cap: 2. v 18.* Es e' be-rént, a' nyomorúságok által meg-benteltetvén, oka lenne azoknak üdvességeknak, a' kik ő néki engednek. *Sid: 5. v 8, 9.*

LVII. A' második akadálnak el-háritása ilyen formán lőtt: Midőn a' Christus meg-ölettetvén ottan hamar a' ha-lálból fel-tamadott, 's még pedig azon az napon, a' mel-lyen meg-jövendőlte vala. *Mat: 17. v 22.* Abból a' hivek nyilván látták vala, hogy a' Christus, az ő igiretinek, mellyel őket biztattya vala az ő életében, nyilván való jelét mutatta, és az halálból való fel-tamadásnak világos példáját.

példáját adta: Melly példából láttyák vala azt-is, hogy a' kik Istennek engednek, akár mitsoda sörnyű halálnak neme alol-is fel-sabadúlnak, nem különben mint a' Christus fel-sabadult. Midőn ismét láttyák vala semekkel, hogy a' Christus az ő fel-támodása után Mennyekben felment; annál inkább inditatik vala elméjek arra, hogy a' Christusnak örök élet felől való igiretit-is el-hidgyék, réa emlékezvén az ő savaíra, mellyben azt mondotta vala nekik, hogy el-mégyen ő előttök, hogy nekik helyet szerezzen, és el-jövéen őket-is oda vigye. Es így a' fel-támodás felől minden kételkedés az ő elméjéből ki-véte-tik vala.

*Christus
fel-támo-
dásának
ereje a'
hívekben.*

LVIII. A' harmadik akadály ilyen dolgokkal háritatik el. Midőn a' Christusnak Menyben menetele után, csak hamar a' Szent-Lelket a' Menyből el-jöni láttyák vala, azzal réa emlékeztetnek vala, az ő igiretire, mellyben a' Szent Lelket meg-igirte vala; viszont az ő savaíra mellyben azt mondotta vala hogy ő néki Menyben Földön tellyes hatalom adatot, és mind ezekből bizonyoson el-hí-űik vala, hogy vagyon a' Christusnak arra való ereje, és hatalma, hogy a' hiveket a' halálból fel-támasssa, és üd-vezíttse. *Phil: 3. v. 21.*

*Christus
Menyben
menetelé-
nek első
ereje a' hi-
vekben.*

LIX. A' negyedik akadálnak el-háritása ilyen dolgok-ban áll: Midőn láttyák azt-is, hogy a' Christus, az ő ha-lála által el-nyerte azt a' hatalmat, mellyel az őrdögöt, kinél a' halálnak birodalma vala, meg-zabolázhattya, és el ronhattya vala. *Sid: 2. v. 14.* Fel-sabadulnak vala azzal a' haláltól való félelemtől, melly miat tellyes életekben ra-bok valának; melly dologról-is vagyon írásunk. *Sid: 2. v. 15.*

*Christus
Menyben
menetelé-
nek má-
sodik ereje*

LX. Ezen dologból az ötödik akadálnak el-háritása-ra, azt-is ki tanúlhattya vala, hogy a' Christusnak Meny-ben menetele után-is, gondgya volna az ő hiveire, a' mint ő maga meg jövendőlte vala. *Mat: 28. v. 20. Cap: 18. v. 20.* Abban sem kételkedhetnek vala, hogy kész aka-rattya nem volna az ő hiveit üd-vezíteni, ugy mint a' ki az ő cle-

*Harma-
dik eeeje a'
Christus-
nak Meny-
ben me-
netelének.*

az ő életét sem szánta azokért le tenni. *Joh: 10. v 15.*
 Es a' nyomorúságokat meg-köszölván, jól tudná miben
 állyon az ő hiveinek nyomorúságok, és az ő tudománya
 mellet való benvedések; és ez okon tudna ő rajtok kö-
 nyörülni, holott az ő benvedésiben és halálában, erre a'
 végre-is nézet Isten ő Felsége, a' mint ki tettzik. *Sid:*

A Christ, 2. v 14, 15, 17, 18.

halálából LXI. Ezek az utak azért, a' hiveknek elméjek-
's fel-tá- ből minden akadályok, vélekedések, és kételkedések ki-
modásából vetetődvn, ottan mindgyárt, kezdenek vala az ő elmé-
szarmazo jekben, azok helyet, egyéb hathatos vigasztalásokra, és
vigasztalás bátorittatásokra való dolgok szarmozni, mellyeket-is szerez
ra való vala ő benne a' Christus halála, és fel-támadása tudni
dolgok. illik ezek.

Első

A Christ,
tudomá-
nyának
meg erősí-
tése.

LXII. *Első:* A' Christus tudományának tellyesen való
 meg erősítésének bizonyos volta: Mert midőn az Ur Chri-
 stus semeivel látná, hogy annak a' tudománynak hirde-
 téséért ő néki sörnyű halállal kellene meg-halni, még-is
 azt meg nem tagadá, hanem arról bátorságon bizonyosá-
 got tőn Pilátus előtt, minden bizonnal kitettzik abból az
 ő tudományának igazsága; holott a' UR Christus semmi-
 képpen magát halálra nem atta volna, hogy ha azt a' tu-
 dománt nem Istentől hozta volna, hanem ő maga az Em-
 bereknek elhíttetésére költötte és szerzette volna; mert a'
 hitető tsalárd Emberek, tsak addig soktak az ő álnoksá-
 goknak hirdetése mellet meg maradni, miglen annak hasz-
 nát érzik; de mihelt őket a' mellet valami boros dolog
 éri, el állanak ottan mellőlle, a' melly világos dolog. Ez-
 ért mondgya már az Apostol a' Christusnak Pilátus előtt
 való vallástételét, jó valás tételnek. *1 Tim: 6. v 13.*

LXIII. Midőn pedig az Isten-is nem hatta a' halálban
 a' Christust, hanem ottan hamar ugy mint az előt meg-
 mondott sava szerént, harmad napján az ő halálának, fel-
 támasztotta, és a' Mennyeekben mindenek felet való dütső-
 ségre fel-emelte; abból-is igen erőssítetük, és bizonyítatik
 vala

vala a' Christusstól hirdettetet tudománynak igazsága. (1.) Mert az igazságot, és egyenességet szerető Isten a' Christust fel nem támasztotta volna, ha valami hitető lőtt volna. (2.) Annál inkább olyan nagy jutalommal az ő halálig való engedelmeségét, meg nem jutalmaztatta volna, mint meg-jutalmaztatta, a' mint kitettzik. *Filip: 2. v. 6, 7, 8, 9, 10. Esai: 50. v. 6.* Ezért mondatik a' Christusnak vére, szövetségnek vérenek, *Mat: 26. v. 28.* Es a' Christus ő maga hű bizonyágnak. *Jelen: 1. v. 5.* ugyan ott. *Cap: 3. v. 14.*

LXIV. *Második:* A' mi bűneinknek botsánattya felől való bizonyos voltunk: Mert midőn láttuk hogy a' Christusnak halála arra való ut volt, hogy a' Mennyei Szent helyben be-mennyen; Hogy ott ő magát mi érettünk az Istennek áldozatul bé-mutassa; Hogy az ő tudományát mellyben a' bűnnek botsánattya igírtetik, igaznak lenni meg bizonyítsa; Hogy a' halhatatlan életnek helyére bémenvén, mindeneknek meg mutassa maga példájában azt, a' mit meg-igírt vala; Hogy mind Mennyen, 's mind Földön való hatalmat és a' mi üdvezítésünkre való erőtt vehessen: Midőn láttuk mondom, hogy ezek az ő halála által mentenek végben, kitsoda kételkedhetnék abban, hogy a' mi bűneink meg nem botsátnának mi nekünk, holott mind ezekben arra a' végre nézet Isten, és az Ur Christus, a' mint kitettzik. *Mat: 26. v. 28. Rom: 3. v. 25. ad Eph: 1. v. 7.*

LXV. *Harmadik:* Lelkünk ismértinek meg-tisztulása; mert midőn mind ezeket láttuk, és intézzük, ottan mindigart ebredni, és éledni kezd mi bennünk a' mi Lelkünk ismérti, a' melly a' mi bűneink miat süntelen félt és retteget, Istennek büntetésétől, és ilyen elmékedések sármaznak mi bennünk: Midőn Isten ő Felsege az ő szövetségének meg erősítésére az ő Fiát halálra attá a' Christus-is azt jó kedvel fel-vőtte, és azzal önnön magát mi hozzánk lőtt igiretinek bé-tellessítésére kötelezte; nem

*Második
a' mi bű-
neinknek
botsánat-
tya felől
való bizo-
nyos vol-
tunk.*

*Harmadik
a' mi Lel-
künk is-
mértinek
meg-tis-
tulása.*

Nro XLI.

tsak arra nézet abban, hogy az ő igiretinek bé-telleyesítését, mi velünk el-hiteffe, holott azt az ő tökéletes igaz voltából, és az ő igiretinek bé-telleyesítésében való tökéletességéből-is nyilván el-hihettyük vala, látván hogy az ő igiretinek kezdetit, ugy mint az Messiásnak el-botsátását bé-telleyesítette; hanem arra nézet főképpen, hogy a' Christusnak halálával, minden némű jeleit ki tegye mi hozzánk való nagy Atyai Szeretetinek; Melly Szeretetit Istennek midőn látta a' bűnös Ember, menten tsendesedni kezd az ő bűn miat büntetéstől felő lelke ismérleti; és attól való félelem, elméjéből távozni kezd, vigasztalást véssen, és indítatik arra, hogy az Istennek szolgáljon; Melly dologról írásunk vagyon többi között. *Sid: 9. v 13, 14. A' hol azt mondgya az Apostol, hogy a' Christusnak vére meg-tisztítja a' mi Lelkünk ismérleti, a' meg-holt tselekedeteiktől, hogy az elő Istennek szolgáljunk. Ismét Tit: 2. v 14. A' Christus attá magát mi életünk hogy minket meg-váltana minden hamisságtól, és tisztítana ő magának, kedves és jó-ságos tselekedetekre ügyekedő Népé.*

Supr Nro

XLI.

Negyedik.

*Az örök
életben va-
ló jussunk-
nak bizo-
nyos volta.*

LXVI. *Negyedik:* Az örök életnek el-vételehez való jussunknak bizonyos volta; Mert midőn az Isten az ő Szerelmes Fiának minden munkája, sőt halála által-is arra töltözöt (a' mint hogy ezek mind nyilván vannak az élő hordot locusok szerint.) hogy minket annak a' conditionak, a' melly alatt, az örök életet meg igitte minékünk, véghez vitelére indíthasson, és mi-is az Istennek abbéli jó akarattját, és igiretét el-hívén, arra adgyuk magunkat, és minden ügyeketünket, hogy azon conditiot bé-töltsük, és az Istent tellyes búvónkból, lelkünkben szeressük, amaz fővő porontsolat szerint. *Mar: 22. v 37, 38. Luc: 10. v 28. Mellynek hasznát-is Pál Apostol meg-jelenti. Rom: 8. v 28. Sőt munkálodgyuk-is azt a' szerint a' mi a' mi tehetségünk: Nemde nem mindgyárt támadé fel akkor az a' jus, a' mellyet ő maga az Isten fel-tött az ő igiretiben? Bizony igen: De mind azáltal nem azért, hogy mi indi-*

mi indítottuk volna arra az ígíret tételre az Istent a' mi erdemünkkel, és úgy töltük volna adófsá, holot az Isten azt olykor ígírte minékünk maga fel tétele berént, a' mikor nem-is voltunk, *Tit: 1. & 2.* Nem-is azért hogy az ígíret után való jószágos tselekedetünkkel azt érdemlenők; Nem: Mert mitsoda egyenlősége vagyon az egy kevés ideig tartó engedelmeségnek, a' véghetetlen örökké való boldogsággal? Semmi nints, a' mint üdvezítőnk maga mondgya, *Luc: 17. & 10.* Hanem tsak azért, hogy az Istennek úgy tettzet, hogy azt meg ígírje, azoknak a' kik ő néki engednek, az ő meg betsülhetetlen jó akaratyának meg-mutatására, a' mellyben tudgyuk hogy nem hazud. *Tit: 1. & 2.* Ez azért a' jus, hogy ő maga az Isten, az ő jó akaratyából kötelezte arra magát, hogy ha mi-is a' conditiot betöllyük. Itt 's ebben az Istennek munkájában vagyon már helyye annak az Isten ő Felsége örökké való végezésének meg-máfolhatatlan voltának, mellyben még Világ fundamentumának felvetése előtt el-rendelte, hogy nem edgy, kettő, hanem minden valaki hiszen ő benne el-ne vessen hanem örök élete légyen. *Joh: 3. & 15. Tit: 1. & 2.* Mellyet nem egyébért tselekedet, hanem, tsak azért, hogy néki úgy tettzet *ad Eph: 1. & 11.* Azért tettzhetet pedig úgy, hogy az ő véghetetlen jóvoltának jelét egyébbel úgy ki nem tehetete, mint ezzel, hogy ha ilyen jót adna azoknak, a' kik ő néki engednek. Innét vagyon hogy Szent Pál-is nem edgyet, kettőt, nevezet berént biztat azzal, hogy azoknak mindenek jóvokra szolgálják, hanem meg különböztetésnélkül, mindeneket valakik az Istent beretik. *Rom: 8. & 28.* Azokat pedig úgy mint az Isten beretőkét, mitsoda utokon modokon akarja Isten üdvezíteni, az ő fel-tétele berént való rendeléséből, ugyan azon helyben *& 29, 30.* igen szép rendel le-írja, így szólván: *A' kiket pedig el-választot, azokat el-is hívta, a' kiket el-hívott, azokat meg-is igazította; a' kiket pedig meg igazított, azokat meg-is dűtsöitette.* Ezért biztattya már az ilyeneket ugyan

*Prædesti-
nationak
grádusa.*

ott azzal, hogy ha az Isten ő mellettek vagyon, kitsoda
lésen ő ellenek. *Ű 31.*

Oerödik. LXVII. *Oerödik:* Ebből a' jusból származik immár mi-
nékünk az a' tsalhatatlan reménségünk, mellyel hiszünk
hogy az örök életet el-vésszük, a' melly meg nem ségye-
nit, a' mint az Apostol áll: *ad Rom: 5. Ű 5.* Es azzal
telyesedik bé mi bennünk Istennek a' mi üdvességünk fe-
lől való minden akaráttya. *Esa: 53. Ű 10.* Es mind a-
zok a' dolgok valamelyeket kellett a' Christusnak véghez-
vinni, a' mi üdvességünknek okáért; a' melly tsalhatat-
lan reménségnek mi bennünk való származását, bizonyít-
tya az Istennek bevéde fok helyeken, többi között: *1 Pét:*
1. Ű 3, 18, 19, 20, 21. Tit: 1. Ű 2. Cap: 2. Ű 12, 13.

Supra. LXVIII. Ezekből a' dolgokból támad immár Embe-
s XLI. reknek elméjekben az a' hűt, a' melly embert az Istenhez
való engedelmeségre, és minden jószágostelekedeteknek
gyakorlására mozdította és indította, a' mint oda fellyeb meg-
mondottuk-vala; Mert midőn Ember hallja, és érti, az
Istennek ő hozzá-való ilyen nagy meg-betsúlhetetlen sere-
tetit, azt-is látta, hogy az ő üdvességének meg-berzésé-
nek okáért, nem szanta edgyetlen egy szerelmes Fiát, sör-
nyű halálra adni, és a' Christus-is arra jó kedvel réa ment;
e' mellet seme előtt forgattya az örök életnek ki bevéthe-
tetlen drága voltát, mellyet Isten az ő szövetségében, a'
Christus által, az ő hozzá-való engedelmeségének jutalmá-
val meg-igért: *Mat: 25. 25. Jelen: 3. 12. 1 Tim: 4. 8.*
Jac: 1. 12. Es abban léjendő véghetetlen boldogságot,
Isten sinének szüntelenvaló látását, a' meg-dűtsöült lelkek-
nek és szent Angyaloknak társaságában-való lakását; *Sid:*
12. 22, 23, 24. Midőn mondom, mind ezeket elméjében
forgattya; lehetetlen dolog, hogy az ő elméje, annak a'
véghetetlen gyönyörűséggel teljes jóknak kívánságára ne
gerjedjen; Fel-gerjedvén azért, az Isten ígretinek hitelt
ad, az Istennek és a' Christusnak engedelmeskedik, bűneit
el-hadgya, szent jámbor életnek követésére adgya magát;
e' világi

e' világi életnek gyönyörűségétől bútsut veszen, arra-való kívánságát magában meg-fojtya, és így magát meg-tagad-gya, és mindenben az Istenhez-való engedelmeségre késí-ti. 1 *Joan*: 3. 3. Mind ezeket pedig tselekedi olyan bi-zodalamtól vífeltetvén, hogy az, a' ki ezeket meg-igírte, olyan hatalmas, hogy mind ezeket ő néki, minden erőbak ellen megadhattya; olyan bölts, hogy annak úttyát, mód-gyát, minden e' világi akadályok ellen fel-talállya, olyan igaz mondó, hogy az ő igiretiben soha senkit megnem tsal, és így ezekben az ő bizodalmat úgy le-téfi, és meg-nyú-gottya, hogy ne lehessenek olyan nehéz dolgok ezeknek kívánságában, hogy mind azokra örömet, jó kedvel reá ne mennyen, és olyan nyomorúság, hogy azokat el-ne vífellye, kisszebbeknek és keveseb ideig tartóknak itílvén 's magával el hitetvén lenni ezeket azoknál, a' mellyeket I-sten ő néki meg-igírt, mint minden kételkedésnélkül-való bizonyos dolgokat.

LXIX. Illyen ő benne-való hűtit, bizodalmat, és abból *Embernek Isten előtt való igazulása,* fármozott igyekezetit látván Isten Embernek, ottan mind-gyárt úgy tartya őtet, mint igazat; minden az előtt tsele-kedett vétkei ő néki meg-botsáttya, azoknak büntetésit le engedi, és az igazaknak számára fel-tött jutalmat ő né-ki rendeli.

LXX. Az illyen hűtről, és illyen meg igazulásról ér-tyűk mi már azt, a' mit az Apostol mond; *Hogy annak Embernek Isten előtt való igazulása.* a' ki nem munkálkodik, hiszen pedig abban a' ki meg-igazít-tja az Istentelent, az ő hűti igazságul tulajdonítatik, *Rom*: 4. 5. Melly savaiból az Apostolnak azt lárttyuk, hogy nem másnak igazságát ruháza Isten az olyan Emberre, ha-nem az ő maga hűtit tulajdonította ő néki igazságul, a' melly nem egyéb hanem az Istenben, és a' Christusban való illyen hűt, a' minéműt le iránk, és elő sámlálánk. Mellyre világos példa a' Christussal meg-felítetet Tolvay, a' ki azon bempilantásban vévé el a' Christustól az iga-zaknak rendelt jutalom felől való igiretet, a' mellyben vét-kei

keit meg-vallá, a' Christushnak hatalmát meg-isméré, és ő hozzá esedezését nyújtá, és az örök élet felől-való remén-séget meg-jelenté, noha annak előtte semmi jóságos tselekedeteket ő nem követet-va *Luc: 23. 40, 41, 42, &c.*

LXXI. Itt mindazáltal nem kell úgy gondolkodni, hogj tsak ebben a' Tólvaj példájában meg-mutatott hűben állitanok lenni embernek üdvezülendő hűtit: Nem tsak ebben tartjuk, holott e' tsak kezdeti az üdvezülendő hűtnék, hanem úgy itélünk, hogy midőn ez a' hűtt Emberben támad, úgy a' mint le-irok, és ide aláb meg-világosíttjuk, és az után Embernek élete ho'ssabadik, tehát az ilyen hűtnék ő benne nevedekni kell. *Col: 1. 10. 2 Cor: 10. 15. 2 Pet: 3. 18. 1 Pet: 2. 2.* Ezt kéri-va Idvezítőkntől az ő Tanítványi, *Luc: 17. 5.* Sőt ugyan bé-is kell tellyesedni Emberben a' hűtnék. *1 Thes: 3. 10, 12.* Akkor nevedekik, és öregbedik pedig bennünk a' mi hűtünk, mikor a' mi bennünk ilyenképpen támadott hűtöt nem hadgyuk meg-halni, hanem inkább minden jóságos tselekedetek által bizonyossá tesszük a' mi hivatalos voltunkat, *1 Pet: 1. 10* és hűtünket bé-telleyíteni igyekezzük, *Jac: 2. 22.* Erre pedig azért igyekezzük, hogy valamiképpen, a' mi vigyázatlanságunk miatt, az ördög, vagy e' világi forgalmatosság által, vagy egyéb tsalárdsága által, ki ne vegye el-ménkből, és megne fojtsa a' mi bennünk ujjanon támodot hűtöt, Idvezítőknek az Evangeliumbéli négy-féle magról mondott példa-be'séde szerént. *Mat: 13. 3, 4, 5, &c.* Avagy pedig az Isten dolgaiban-való restelkedésünk miatt, megne vettessünk: mellytől Pál Apostol-is tart-va *1 Cor: 9. 25, 26, 27.* Midőn azért ezekre a' dolgokra igyekezzünk és azokat véghez-is vi'ssük, akkor tellyesedik-bé mind a' mi hűtünk, 's mind a' mi Isten előtt hűt által-való megigazulásunk. Akkor várhattuk Pál Apostollal amaz igazságnak koronáját, mellyet ő-is reméllet az ő hűtinek megtartásáért, és pályafutásának, 's viadallyának el-végezéséért, *2 Tim: 4. 7, 8.* Akkor várhattuk az örök életben való

Hűtnék
nevede-
dése.

való bé-lépésünket, melyet a' mi édes Idvezítőnk az Evangeliumban mi-nékünk meg-igirt, és a' mellynek meg-erősítésére mi érettünk meg- is holt, és dütsőségesen fel-támadván a' Meñyei boldogságban az Istenek jóbjára helyheztetet, és Istentől a' mi üdvezítésünkre való hatalmot el-vőtte.

Sid: 7. § 25. Melly által amaz utolsó napon, az halált: el-rontván, minket-is a' halálból fel-támaszt, és a' gonosok között ki válogatván, jób keze felől állit, akkor halljuk meg ő tőlle, nem azt; hogy én az Istennek ellenetek való haragját meg-engeszteltem, az én igazságomat réátok ruháztam, az én érdememmel ti néktek örök életet berzettem, minden adósságotokot Istennek meg-fizettem, az Isten haragjának tűzét ti helyettetek el-viseltem, és annak eleget töttem: (mert ezeket a' Szent Írásban sohul nem olvassuk) hanem ilyen szótt hallunk: *Jól vagyok jó és hű szolgám, a' kevésben hű voltál, menny bé a' te Atyádnak örömeben.* *Mat: 25. § 21.* Vallyon miért? Nem azért, hogy az Isten meg másolhatatlanul semély berént rendelt volt titeket az üdvességre, nem nézván semmit a' ti jóságos, vagy gonos tselekedetetekre, hanem azért, mert eh való, 's ennem adátok, somjú való, innom adátok, beteg való, meg-látogatótok, és a' többi, a' mellyekben áll a' kegyességnek munkája. *Mat: 25. § 35.* Akkor leszen a', hogy a' Christus az Egből le-sálván, elsőben azok fel-támadnak, a' kik a' Christusban meg-holtak, és azután a' kik életben találtatnak a' hivek között, amazokkal edgyütt eleiben ragadtatnak a' Christusnak az levegő Egben, és így mindenkor az Urral edgyütt lesznek. *1 Thes: 4. § 16, 17.* A' melly dologgal mi-is vigasztalljuk magunkat, minden mi bídalmaztatásunkban, és e' hűtünkért való gyaláztatásunkban.

LXXII. Ez a' hűt, és abból származó igazság, és nem más az, a' melly az Evangeliumnak prædicáltatása által ki jelentetet, a' mint Pál Apostol szól: *Rom: 1. § 16, 17.* Es a' mellyről azon résznek aláb való verseiben emlékezik, a' mellyet

Hűt által való meg-igazulás, csak Istenből származott. a' mellyet mind ott, 's mind egyéb helyeken, Isten igazságának mond, azért, hogy az ilyen meg-igazulásnak módgya, tisztán csak az Istentől származott, és nem az Emberek jószágos-tselekedeteknek érdemből: mert az Istennek ki-gondólhatatlan jó-akarattya vőlt az, hogy minket midőn ellenségi vólnánk, az örök élettel meg-kénállyon, és hogy az egy kevés ideig tartó engedelmeségért, vég-hetetlen jutalmot tégyen-fel előnkben. Ez okon mondatik a' hűt, Isten ajándékának-is *Eph: 2. 8.* A' melly lében és adatik a' Christus beszédének prædicáltatása által. *Rom: 10. 17. Joh: 6. 45.*

LXXIII. Ez a' hűt az, a' melly Isten előtt kedvesé tési az Embert, melly abban áll, hogy az Istent lenni el-hivén az Ember, a' mint minnyájan el-kel hinnünk, 's hißbük-is, azt-is hidgye, hogy az Isten jutalmot ad azoknak, a' kik őtet keresik, a' mint világoson olvassuk. *Sid: 11. v 6.* Melly részben az Istenben való hűtnak sok jeles példái vannak elő számlálva, mellyek között fő az Abrahám hűtinek példája, ugy mint a' ki-is az Istennek igi-retit, és annak bé-telleyesítésében való igazságát, batalmát, és jóvoltát hitte el, és azt el-hivén, azzal inditator arra, hogy mindenekben engedelmeskedgyék Istennek, ugy hogy az ő Fiát-is késő légyen meg-ölni, mert a' mint az Apostol mondgya, el-hitette vala magával, hogy az Isten hatalmas volna, a' halálból-is fel-támasztani az Isákot, a' ki által várhattya vala az Isten igiretinek bé-telleyesedését, és ugy-is bé-tölteni azt, a' mit Isten meg-ígirt vala. *v 17, 19.* Melly Abrahám hűtihez hasonlónak kel lenni az Evangeliumban le-tétetett hűtnék-is, mivel azért-is mondatik Abrahám az Evangeliumbéli hűveknek Attyának.

*Unitáriusok hűti-
az Abra-
hám hű-
tihez ha-
sonló.*

LXXIV. Immár pedig ha jól meg-nezzük azt a' hűtöt, a' mellyet fellyeb egy néhány czikkelyekben le-rajzolánk, és a' mellyben az Unitáriusok-is vannak, bizonyára az hasonlit, és nem más, az Abrahám hűtihez, mert a' fundatit az Istennek igiretin, kegyelmén, jóvoltán, és hatalmán,

man valamint az Abrahám hűti-is azon fundáltatik vala; és abban a' hűtben kívántatik az, hogy Ember az Istennek az ő igiretinek bé-telleyesítésében való igazságát, hatalmát, és jó voltát szemlélye, abban meg-nyugodgyék, és telleyesen ahoz bizzék; a' mint hogy Abrahám-is azt tselekedte; mellyet midőn a' hivek tselekesznek, és azt el-hívén, az Isten porontsolatihoz való engedelmeskedésre, adgyák magokat, mint Abrahám tselekedet, amaz fundamentumos Vároft várván. *Sid: 11. v 10.* Es Moseffel edgyút a' meg-jutalmaztatásra nézvé *v 27.* úgy nyerik el Istentől a' meg-igazulást. *Rom: 4. v 5, 24.* Valamint hogy Abrahám-is el-nyerte az ő ilyen hűtiért, mellyet világosan tanít az Apostol a' meg-mondot egész cāputban. *Rom: 4.*

LXXV. Ez a' hűt az, a' mellynek Isten előtt annyi tekinteti vagyon, hogy azért minékünk minden adósságinkat meg-engedte ajándékon, és azért senkitől elég tért nem vőtt. Mellyből, az Istennek ki-beszélhetetlen szereteti láttzik mi hozzánk, a' melly minket-is visontag felette igen mozdit arra, hogy ő hozzá háládatossáágunkat mutassuk, és az ilyen meg-betsúlhetetlen jóért ő néki engedelmeskedgyünk, őtet fellyük, és az ő porontsolatinak meg-tartására ügyekezzünk; a' mellyet meg-is tselekedik minden, valakiben a' háládatossáágnak valami kis fíkrája vagyon; holott az Isten azzal-is meg-tetézte mi hozzánk való szeretetét, és jó akarattját, hogy tudván a' mi erőtlenségünket, az ő Sz: Lelkét ígírte mi nekünk segedel-münkre, a' melly minket a' mi jóra való igyekezetünkben naponként segélyen, haborúságinkban vígastrallyon, Lelki próbáinkban bátoríttson, és az örök életre el-petsétel-lyen, mellyekre bizonság nem kívántatik.

LXXVI. Ezek világos, homál nélkül való dolgok, és minden egyenességgel telleyesek, minden képtelenségtől üressék, az Emberi okos értelemmel edgyezők, a' minéműnek kell lenni a' mi Istenhez való engedelmeskedésün-

ket szerző tudományuknak, a' mint tanította az Apostol. *Rom: 12. v. 1.* Miért kellene tehát nekünk más hűtőt, és meg-igazulást keresnünk, a' melly nem ezekben, hanem egyéb dolgokban, az az, nem a' jövőendő dolgoknak, hanem az el-múltaknak el-hitelében áll. (mellyet ezentől megvilágosítunk) Nemde nem világoson ki-tettzik ezekből hogy, minden bűnteknek hűtők, az Istennek jó voltából lőtt igireteiben, és azoknak bé-telylezésében való igazságában és hatalmában, és a' meg-igirt dolgoknak várásában és kívánságában helyheztetet? Annnyival-is inkább indítatunk pedig mi Uj Testamentumbéli Keresztények az Isten porontsolatihoz való engedelmessegre, és minden jószágos tselekedeteknek gyakorlására ez hűt által, a' mennyivel drágább és bethűthetetleneb jókat igirt az Isten minékünk, a' Christus által, mivelünk kötött szövetségében, melyről áll az Apostol. *Sza: 8. v. 6.* úgy hogy azok által, az Isteni természetnek-is részesi lehetünk *2 Pét: 1. v. 4.* Melly drágaféltos jövőendő jókat mentől nagyobb kívánsággal kívánnuk és várjuk, annal inkább ki mutattuk hogy mi bennünk az az egy hűt vagyon a' mellyről az Apostol emlékezik *Eph: 4. v. 5.* A' mellyben tudni illik, a' hűtnek az ő természeti, tulajdonsága, és a' hűtnek nevezetnek igaz jedtése ki-mutattatik; melly az, hogy azt a' dolgot a' melly nintsen valóságoson, és nem-is volt, hanem jövőendőben való létele igirtetet, olyanná tégye, mint ha meg lőtt volna, és mint ha azt Ember szemével látná, és tapasztalással tapasztalná, és azzal magát valóban gyönyörködretné, a' mint ki-tettzik a' Sidokhoz irt Levélnek. *Cap: 11. v. 1. &c.* Mellyhez hasonló a' mi részünk-ről le-irt hűtnek munkája; Ellenben a' több Keresztényeknek értelmei szerént való hűt, és abból származó meg-igazulás, olyan dolgokban fundáltatik, a' mellyek nem jövőendők, hanem immár meg-lőttének, úgy mint az Istennek meg-máfolyhatatlan örök rendelése, és a' Christusnak elég tétele, és azzal együtt járó dolgok; melyekben a' vált-

tságnak

tságnak dolga helyhezterik, a' melly dolgokat, mint hogy meg-lőtt dologgá nem lehet tenni, mivel hogy nem jövedők, hanem már meg lőttek, azoknak értelmek szerint, ez okon, a' hűtnek azok körül helye nintsen.

LXXVII. De itt tudom hogy azt mondod, hogy ezek csak alacson dolgok, és az ilyen hűtben, és ilyen megigazulásnak modgyában, nem láttatik semmi Emberi állapotott fellyúl haladó dolog. (1.) Mert ezeket Isten csak egy közönséges Ember által is véghez vihette volna. (2.) Mert ezek nem mutattyák ki a' Christusnak meg-váltoí nevezetinek erejét, a' melly abban áll, hogy az Embernek esetiből bármozot Isten haragját meg-engesztelte azzal, hogy a' mi adótságinknak árrát, a' mi bűncinkért érdemlőt büntetést el-ßenvedvén, tellyesen meg-fizette, és sok egyébtitkokban, mellyeket bűkséges el-hinni a' mi bűncinkből való meg-abadulásunkra.

LXXVIII. Ezekre mi leg elsőben-is azt felelhetnők, a' mit Pál Apostol mond: 2 Cor: 12. v 9. *Hogy az Istennek hatalma erőtlenség által vitetik végben.* Ísmét. 1 Cor: 1. v 27. *E' világnak erőtlensit válastotta az Isten hogy meggyalázza az erőfőket;* De mind azonáltal, mint hogy a' mi meg-abadittatásunknak munkájához olyan dolgok kívántatnak vala, a' mellyek közönséges Emberben meg nem találathattak, hogy tudni illik az, a' ki által Isten azt véghez vinné, ne csak úgy tanulná ki, és jelentené meg az Embereknek az Istennek abbéli akarattját, (mert elől jár ez:) mint a' Prophéták, és Apostolok, és az első Ecclesiában lévő Doctörök, kik vagy Angyal által értik vala azt meg, vagy álcmban jelentetik vala meg ő nékik; vagy az Istennek lelke indittya vala annak ki-beféltésére, hanem az Istentől ő magától közben vetésnélkül értené azt meg; tehát ez ckon ollyannak kellett annak lenni, a' ki közbenjárásnélkül Sínről sínre láthatná az Istent, és önnön magától halhatná azokat a' dolgokat, a' mellye-

*A' Christus nem
fűsta
Ember.*

ket állani kellene az Emberek között, a' mint Udvezítőnk maga felől mondgya. *Joh: 8. v 28, 38, 42.* Es e' mellet az Istenhez ő magához Isteni hatalomban mindeneknél hasonlatosabbnak kell vala lenni, Istenhez illendő hatalmas dolgokat mindenkor ő magában lakozó erő által kell vala tselekedni. *Joh: 5. v 19, 20, 21.* Soha semminémű bűnenek a' vétkeknek abban nem kell vala lenni. *Joh: 8. v 46.* Melly állapot nem fér testből és vérből származott közönséges Emberhez.

LXXIX. Itt ha valaki Mosest vetné elé, a' ki felől mondatik hogy az Ur úgy beszéllet velle mint Ember Bókot az ő Felebaráttával, és azért azzal felebarátnak nem tartathatik a' Jესus Christus; meg kell annak gondolni hogy midőn Mosis azt kívánná Istentől, hogy az ő maga ortzáját mutatná meg néki, azt felelt Isten hogy, a' maga dűtsőségének utolsó részit meg-mutatgya néki, de maga ortzáját nem láthattya Ember, hogy éllyen. *2 Mos: 33. v 18, 20, 23.* Mellyből ki-tettzik hogy Mosis-is az Istent úgy nem látta, mint Christus Urunk mondgya maga felől. *Joh: 6. v 46.* Nem-is tsuda, mert senki az Istennek lelkétől nem fogantatot. E' volt azért az oka, hogy az Ur Christusnak noha Embernek kellett lenni, és nem Angyalnak, sem valami Léleknek, mind az által nem Emberi magból fogantassék, hanem az Istennek önnön magának tulajdon ereje, és Szent Lelke által, és így, az Istentől ő magától származzék.

LXXX. Ettől a' származástól lőtt már az, hogy a' Christussal az Isten az ő Szent Lelkét-is mértéknélkül közöllye. *Joh: 3. v 34.* Es hogy az Istenhez hasonló lehessen, hogy semmi fogyatkozás ő benne ne találtassék, a' mint hogy nem-is taláztatot. Ezekre nézve azért azt mondgyuk, hogy nem vihette volna végben azokat a' dolgokat, a' mellyek a' mi szabadításunkban kívántattak, tsak egy közönséges, vagy pászta Ember e' világon; hanem olyan Ember vihette azt végben, a' kinek az ő Istenhez közelítő állapot-

állapotya fellyül mullyon minden Emberi állapotot, az egy benvedésen, és meg-halhatáson kívűl. *Sid: 4. § 15.* Illyen Embernek kellet lenni azért a' Christusnak, és nem pusztá Embernek (a' mint ezzel-is kárhoztatunk mi, hogy a' Christust csak pusztá Embernek tartjuk) Okait pedig a' Christus Emberségének meg-talállyuk, a' Sidokhoz irt Levélben. *Sid: 2. § 10. és aláb.*

LXXXI. A' mi pedig a' Christusnak meg Váltoi nevezetit, és annak erejét illeti, és azokat a' dolgokat a' mellyek abban bé-foglalva lenni modatnak, úgy mint az Isten haragjának meg-engesztelését, a' mi bűneinkért Isten előtt való adóságunknak meg-fizetését. Azokra azt mondjuk, hogy az Isten haragjának engesztelése felől, az Isten Könyvében írást nem találunk, azt sem láttyuk hogy az Isten réánk haragut volna, sőt inkább ki-bezelhetetlen szeretettel viseltetett mi hozzák, a' mint meg-tettzik. *1 Joh: 3. § 16.* Bizony nem haragut akkor, mikor a' mi kedvünkért, az egyetlen egy Fiát, a' ki mindenekben a' halálig kedvét kereste, és ő néki engedelmeskedet, halálra adta, és meg engedte hogy az ő ellenségi olyan rút halálal meg-ölyék.

LXXXII. Igaz dolog hogy a' Christus mondatik engesztelő áldozatnak. *1 Joh: 4. § 10.* De ugyan ott az-is meg vagyon írva, hogy mikor az Isten a' Christust engesztelő áldozatúl atta, akkor minket felette igen szeretet, és az a' dolog Isten szeretetiből származot. Erre tudom azt mondod: Hogy hogy lehet ezeket meg-egyeztetni hogy az Isten szeretet minket, 's még-is szükséges volt lenni engesztelő áldozatnak, hiszem ott vagyon helye az engesztelésnek, a' hol harag vagyon, nyilván mondgya pedig Pál Apostol, hogy mi haragnak voltunk Fiai. *Eph: 2. § 3.* Vedd eszedben: úgy vagyon hogy az Írás mindeniket mondgya, azt-is hogy az Isten szeretet minket, azt-is hogy haragnak voltunk Fiai, 's azt-is hogy a' Christus engesztelő áldozat; de ezeket igen bépen meg-edgyeztettyük mi; mind az Isten-

*Szeretet
Haragen-
gestelés az
Istenben
meg-egye-
zetés.*

nek ő magának, az Oh Törvénybéli munkájából; mind az Emberek között forgo dolgokból; 's mind pedig legkiválteképpen, a' Szent Írásban lévő ehez hasonlő Bollásnak világos értelméből.

LXXXIII. Mikor Isten Móses által az Izraél Népével Bövetséget tőn, azon Bövetségben azt-is adá a' Nép eleiben, hogy lennének engesztelő áldozatok-is, akkor pedig Isten nem haragszik vala arra a' népre, a' mint Istennek minden vélek való tselekedetiből ki-tettzik, és Pál Apostol Bavaiból is, ki világosan mondgya, hogy az Istennek igen Szerelmes Népe volt az, az Atyákért. *Rom: 11. v 28.* Hát mire való az engesztelő áldozat? Arra való, hogy mivel az Isten igen Szerette a' Népet, a' Nép pedig ottan ottan vétkezett Isten ellen, mellyel okot adott arra, hogy Isten ő réá meg haragudgyék, és el-veßesse; tettzet Istennek hogy az áldozatok által, azt vigyék végben, hogy az ő Szereteti ne forduljon ellenek való haragra a' bűnért, hanem maradgyon meg Isten abban a' Szeretetben, és hozzájok való jókedvében, a' mellyel annak előtte-is viseltetett ő hozzájok; ez a' dolog Bépen ki-tettzik az Istennek Bavaiból, midőn rendet Baba Móses eleiben az áldozatok felől. *3 Mos: 4. v 13.* és aláb. *Hogy ha* úgy mond az Isten az Izraél fiainak egész gyülekezete vétkezendik az Urnak valamellyik porontsolattya ellen, mellyet nem kellett volna tselekedni, annyéra hogy méltok légyenek a' büntetésre, (avagy mondgyuk mi Isten haragjára, holott a' büntetés haragnak munkája) melly Bavaútán elő Bámálván Isten mint kelleßék a' gyülekezet vétkeiért való áldozat tételt véghez vinni, azt mondgya a' huszadik versben, hogy *azzal a' Pap meg-ristitgya a' gyülekezetet, 's meg-borsátatik nekik:* Hol vagy on itt a' harag? Nintsen, hanem önnön maga az Isten mutatta meg uttyát, miképpen kerülheßék-el az Istennek haragjának ellenek való indulását, és abból Barmozható büntetést. Ez az áldozat volt pedig edgyik, a' Christus bűnt el-törló, és engesztelő áldozattyának ki-abrázoló példázattya, a' mint az Írásból minnyájon tudgyuk.

LXXXIV. E' Világi Emberek között hasonloképpen vagyon a' dolog; midőn valamelly Embernek kedves jóakaroja vagyon, a' kihéz igen nagy szeretettel viseltetik; történik néha, hogy az őtet, valami illetlen tselekedetivel meg-bántya, mellyel az ő jóakarojának méltó oka vagyon arra, hogy őt az ő kedvéből ki-veffe, ő ellene való bosszú állásra indullyon; de mivel hogy annak ő előtte való kedves voltáról, (a' minéműek valának a' mi első Bűleink, mint az Istennek leg nemesebb és maga képét viselő teremtet állati) meg-emlékezik és bánnya; tehát ő ellene bosszút állani nem akar, és noha az őtet meg-bántó felebaráttya arról ingyen sem gondolkodik, hogy őtet engesztelje, mind az által ő maga a' meg-bántodot fél, arra való közbenjáratot keres, a' ki az őtet meg-bántó felebaráttyaival ismertesse-meg hogy igen sokat vétet ő ellene. Azért jób ha meg-követi, és engeszteli, minek előtte az ő jóakaroja ő ellene való bosszú álláshoz nyullyon, el-hitetven magával hogy mostan-is az ő jóakaroja, nem tőtte le ő hozzá való jóakarattját. Ez ilyen dolog az Emberek között sokszor meg-találtatik, a' mellyre ugyan intet-is minket Üdvözítőnk. *Matt: 5. v 23, 24, 25. és aláb.* Szabjuk immár mind ezt, 's mind az Istennek Oh Testamentumbéli tselekedetét, mellyet említünk az Istenre, és az Emberi Nemzetségre, és sépen ki-tettzik, mint kellyen egyeztetni az Istennek két ilyen ellenkező munkáját, és mit kellyen értenünk az engesztelő áldozaton, az Istennek Szeretett, és a' haragnak fiúságán.

LXXXV. Minket az Isten, mint ő maga sép munkáját, a' kiket az ő maga képre teremtet, igen szeretet, a' mint olvassuk; *meg-tekinté az Isten valamit teremtet vala, és imé igen jók valának: 1 Mos: 1. v 31.* A' mi első Bűleink pedig vétkezének Isten ellen, és okot adának arra, hogy az Isten ő réájok meg-haragudgyék, és így lőnek haragnak fiai, méltok az Istennek haragjára, de az Isten nem gerjede fel ellenek haragra, mint Noé idejében tselekedék,

lekedék, holott meg tselekedheti vala, hanem az ő előbbi szeretetiben meg-maradván, az ő Emberekhez való szereteti, és ellenek méltán indulható haragja között, szeretetinek munkáját vévé elsőben elé, és annak uttyát követé, olyan magot igirven, a' ki az ördögöt, ki az Istennek kedves teremtetett állattyát az Embert, az Isten ellen való vétekre ingerli vala, és az Istennek szeretetiből ki-vetni akarja vala, meg-győzze és el-rontsa. Annak utánna pedig, az Embereknek eleiben Törvént ada, melly által az Emberek a' bűntől tartoztatnának, mint valami tanító Mester által; *Gal: 3. v. 23.* miglen a' meg-igirt magot elbotsátaná, a' ki az Emberi Nemzetnek meg-jelentené, hogy még az Isten nem tőtte-le ő hozzájuk való szeretetét, és őket meg-tanítaná, mimodon kerülhetnék azt el, hogy Isten őket az ő haragjában meg ne büntetné; hanem az ő jó kedvében meg-tartaná. Ezért mondatik a' Christus-tól hozot tudomány Evangeliumnak, az az, örvendetes hirnek, vagy izenetnek. Az ő haragjának munkáját pedig hatta utollyára, úgy hogy, a' kik az ő szeretetinek jelét és izenetit meg-vetnék, és bé nem vennék, hanem az Isten haragját szerző uttyokban meg-marádnának, az után érezzek meg és vífellyék-el az Isten haragjának tűzét és munkáját, mellyet Keresztelő János sépen ki-jelente, midőn az ő hozzá-menő fokaságnak ezt mondá: *Kitsoda mutatna meg tincétek, hogy el-kerüljétek a' jóvendő haragot?* *Luc: 3. v. 7.* Láddé jóvendőnek mondgya Keresztelő János az Istennek haragját, a' melly amaz nagy napon érkezik-el. Meg-áll azért az, hogy nem mindenkor ott vagon az engesztelés, a' hol már a' harag munkálodik, hanem ott-is, a' hol nintsen valóságos harag, hanem csak méltó okai vannak annak. Mint ezt nyilván's világoson meg-mutattyák az Istennek önnön magának Savai, mellyel Mofesnek állla, mikor a' Nép arany borjút öntöt vala, és Mofesnek az Isten Savaira való feleleri. *2 Mos: v. 10.* Az Istennek ilyen munkáját világoson bizonyittya Sz: Pál

hogy mi a' büntől és kárhozattól meg-sabaduljunk, melyeknek modgyát eléggé meg-világosítottuk. Így azért a' meg-váltásnak ígéjén itt csak fíntén szabadítást kell érteni, a' mint ezt ezéntől meg-világosítottuk, és oda fel-is meg-mondottuk. *Nro 16.*

XC. De itt-is tudom azt mondod: Hát miért élt az Isten meg-váltásnak ígéjével? Azért hogy a' mi meg-sabadításunk közöt, és a' tulajdonképpen való meg-váltás közöt igen nagy hasonlatosság vagyon: Mert a' tulajdonképpen való meg-váltásban meg kell lenni im e' dolgoknak: (1.) Fogolynak. (2.) Olynak, a' ki a' foglyot fogva tartja. (3.) Olynak, a' ki a' foglyot ki-váltja. (4.) A' fogoly árrának, vagy fátzának. (5.) Olynak, a' ki azt a' fátzot; vagy árrút el-vegye; vagy a' fogolytól, vagy mástól; fíntén így a' mi szabadításunkban vagyon fogoly, tudni illik; az Ember; vagyon a' ki a' foglyot rabúl tartja, a' bűn, a' Világ, az ördög, a' Halál; A' ki a' foglyot meg-váltja, az Isten, és a' Christus; Vagyon a' fogolynak árra, melly nem egyéb, hanem a' Christus ő maga, és az ő lelke; mellytől hogy a' Christust meg-fossák az ő ellenségi, az Isten meg-engedte; a' Christus önnön maga örömeit Lelkét ki-atta, és életét le-tötte; a' ki pedig a' fogolynak árrát fel-vegye, olyan nintsen, nem-is lehet, és ez az oka, hogy a' mi bűnből, kárhozatból való meg-sabadításunkat nem mondhatni tulajdonképpen való meg-váltásnak; mert a' holl olyan vagyon, lenni kell valakinek, a' ki a' fátzot, vagy fizetést fel-vegye; de itt mi olyat nem találunk; noha találatot a' régi Doctörök között olyan, a' ki olyant-is mondott lenni, a' kinek Christus Urunk a' mi váltáságunknak árrát meg-fizette volna, de oltalmazon minket Isten attól, hogy azt hidgyúk, és állítjuk, és ez okon meg sem említettük, a' tudofoknál tudva lehet.

XCI. Midőn azért mi a' Christusnak minkája és halála által a' büntől, e' Világtól, az ördögtől, és az örök halál-
Meg-váltás hasonlósága a' szabadulásban.

haláltól meg-**abadultunk**, úgy a' mint meg-világosítottuk, mi rajtunk hasonlo dolog történt annak dolgához, a' ki *Hasonla-* valóságos fogságban lévén fizetés által **abadult**-ki abból, és *voszágban* tulajdonképpen meg-váltatot, és ez az oka, hogy az Irás *állósónak* hasonlatosságból álló **soval** élt a' mi meg-**abadításunk**-nak dolgában, mert a' meg-váltásnak igijével inkább ki-fejeztetik, mind az a' költes mellyet az Isten és a' Christus tölt mi éretünk, 's mind az ő mi hozzánk való nagy **beretetek**, 's mind pedig, az az ok, a' melly min-ker felete igen indit az Istennek, és a' Christusnak **beretire**. Melly dolgok nem fejeztettek volna ki, ha tsak **abadításnak** igijével jelentette volna ki, ezt a' dolgot az Irás.

Meg-vál- XCII. Imár azt-is meg-kel bizonyitanunk, hogy az *ás aba-* meg-váltásnak igéjén meg-**abadítás** érterik. Azt pedig meg-bizonyittyuk: *egyez.* *Elsőben:* az Istennek **savaiból**; Midőn Mozes által így **oll** a' Népnek: *En vagyok az Ur, és ki-viselek titeket Egyiptomnak nehéz szolgálattya alól, és meg-mentelek az ő szolgálattyaiktól, és meg-váltalak titeket az én ki-nyuitot karommal;* a' holot látni való dolog, hogy az Isten a' Népnek ki-**abadítását**, meg-váltásnak igijével mondgya-ki. *Másodszor* abból, hogy Mozes meg-váltonak mondatik. *Apostol: Tiel: 7. v. 35.* A' hol azt olvassuk, hogy *Mosést az Isten Fejedelemül és meg-váltovul küldötte;* melly **ókat** vés egyben ugyan azon résben lévő imez igikkel: *Azt véli vala pedig, tudni illik Mozes, hogy az ő Attyafiai tudnák azt, hogy Isten az ő keze által adna nekik **abadulást**;* Mellyekből-is ki tettzik, hogy az Isráel Népének az ő fogságokból való ki-**abadítások**ban állot a' Mozes meg-váltoi **tísti**. A' mint hogy Mozes Pharaohnak semmit nem is fizeter a' Népnek ki-**abadulásáért**.

XCIII. Itt azt-is meg-jelentyük azok kedvéért, a' kik a' szent Irást magyar nyelven **ókták** olvasni, hogy noha ez helyben a' magyar fordító **abadításnak** igijével él, mindazáltal, a' Déák, a' Görög, és Sídó nyelvekben meg-vál-

váltásnak igéjével fejeztetik-ki az Istennek az a' munkája, mellyel az Izraél Népét Egyiptomból kihozta, ilyen szóval: *Es meg váltalak titeket az én ki-nyuitot karommal.* A' melly dolgok mind azt bizonyították, hogy a' meg-váltásnak igéjén, nem mindenkor tulajdon meg-váltás értetik, a' melly mindenkor fizetés által lében, hanem egyéb ahoz illendő utakon, modokon való szabadítás, ha fizetés nélkül lében-is. Ezért vagyon immár, hogy a' Christusnak ebbéli munkája az Írásban elegendőleg mondatik hol meg-váltásnak, hol szabadításnak.

XCIV. Ezek a' dolgok azok, a' mellyeket az Unitáriusok az Ur Christus felől, ő általa ki-jelenteret üdvösségnek, és annak keresésének uttya, modgya felől, a' Sz: Írásnak világos savaival szerént hisznek és vallanak; a' mellyekben, a' mint látod, semmi képtelenség, semmi egy mással ellenkező, és egy-mást tövel hedgyel fel-forgató dolgok nem erősítenek, hanem inkább a' szent Írásnak világos savaival meg-bizonyíttatnak. Midőn azért ezeket olvasod keresztény Ember, azt monddodé hogy mégis az Unitárius Christus tagadó? Azt monddodé hogy a' ki ilyenképpen hiszen nintsen annak elégedendő oka arra, hogy Christust hívó kereszténynek tartásék. Azt monddodé hogy az ilyen hűttel nem inditathatik az Istennek szeretetre, és minden jószágos tselekedeteknek gyakorlására? Ne mond; hogy valamint azzal a' Christusnak ellene állani ne találtafsál; Mert ha ez a' Christus, és ilyen, a' mint le-írok, ha az ő tísti, hivatalya ezekben a' dolgokban áll, ha a' mi üdvösségünk keresésének ilyen modgyát, az ő Attya akarattya szerént ő adta előnkben (mellyet nem tagadhatz, mert a' Sz: Írásban világosan látod) 's még-is te azt monddod, hogy nem ilyen a' Christus, és te más állapotban lévő Christust állítaš a' ki nem ilyen; meg-lásd hogy azok közzül valonak lenni ne találtafsál, a' kik a' Christus tudománnának ilyen együgyűképpen való hirdetésére nézve, vagy jeleket, vagy bősétséget keresnek vala, és a' meg-feszítetet Christusnak hirdetését

Unitáriusok nem Christus tagadók.

tését botrányozásnak, és bolondságnak tartják vala.
 1 Cor: 1. § 21, 22, 23, 24.

XCV. Itt már véget vethetnénk a' mi Udvezítő Urunk Christusnak meg-váltoi, és szabaditoi hivatallya felől való beszédünknek, de miut hogy a' mi váltságunknak, és bűnből való szabadulásunknak dolgában, az ő Fő Papi hivatallya-is, ugy mint az ő áldozat tétele járult, sükség arról még-is keveset állani. Es kiváltképpen im ez dolgokat vizsgálásba venni. (1.) Miben állyon a' Christusnak áldozat tétele. (2.) Ha leheté azt másoknak rajta kívűl végben vinni vagy nem. (3.) Ha sükségé vagy nem?

Christusnak áldozat tétele miben áll. XCVI. Azt mondgyuk azért, hogy a' Christus áldozat tétele abban áll; hogy a' Christus meg-öletetvén, és az ő vére ki-ontotván, az Egekben bé-ment, és az Istennek sine előtt meg-jelent mi érettünk, és ő magát az Istennek bé-mutatta, hogy az Isten előtt mind azokat a' dolgokat munkálodgya, a' mellyek a' mi bűneink el-törlésére sükségesek; Ez a' dolog ki-tettzik a' Sidokhoz írt Levélnek egynéhány locusból; mellyeket minek előtte elő bámlálnánk, itt-is meg-jelentyük a' Sz: Írásnak, Magyar, Déák, és Görög nyelven való folyásának rendit, a' Christus áldozattyának emlegetésében: Melly az, hogy ezt a' Christusnak munkáját a' Magyar fordításban, áldozat tétellel fejezi-ki a' magyar fordító; a' Déák és Görög nyelven pedig bé-mutatásnak igéje vagyon le-téve: Melly dologból ki-tettzik hogy a' Christusnak áldozat tétele, Isten előtt való meg-jelenése, és maga bé-mutatása, mind egyet tében, és a' Christusnak azon egy munkájáért vétetik.

XCVII. Illyen dolgokat mond azért a' Sidokhoz küldött Levélnek íroja, a' kilentzedik réssben: *A' Christus nem Bakoknak, és tulkoknak vére által, hanem az ő maga tulajdon vére által ment-bé egysser a' Szenteknek Szentiben.* Heb: 9. § 11, 12, 13. Ismét aláb a' 14. versben azt mondgya, hogy a' Christus az örökké való Lélek által áldozta-meg (a' Déák nyelv Berént. mutatta-bé) magát maculanélkül az Istennek; Ismét

Pál Apostol-is. *Rom: 5. v. 6, 7, 8.* Melly savaiból nyilván ki-jő, hogy az Isten bintén e' Berént tselekedet mi velünk, és a' maga Beretetit mivelünk el akarván hitetni, nem mutathatta azt, és nem ajálhatta nagyob dologgal, mint azzal, hogy az ő Fiát mi éretünk attá halálra. Vallyon miért? Bizony nem azért hogy búksége lőtt volna a mi Beretetünkre, hanem azért hogy meg-mentene attól a' veszedelemtől melyet jövőendőben el hoshat vala azok ellen, a' kik néki nem hisznek; Ugyan-is a' mint Szent János mondgya. *1 Joh: 4. v. 16.* Az Isten Beretet, a' Beretetén és Beretetnek munkáján kezdette hát az Isten, minden mi velünk való tselekedetis; az ő haragiát pedig hatta utolyára, a' mint említők, akkorra tudniillik, és azokra, a' kik az ő kegyelmességét nem veszik. De ezt miért disputályuk, teli az említet rész az Istennek hozzánk való Beretetivel, és a' mint az Apostol, *1 Joh: 4. v. 10.* mondgya, abban áll az, hogy az Isten előb Beretet minket.

LXXXVI. De hozzunk immár az Írásból ehez hasonló mondásokat elé, az Apostol savainak értelmének megvilágosítására. Mikor Saul Dávidot kergetné így állá Jonatásnak felőlle: *Hozzák elő őtet mert halálnak Fia,* *1 Sam: 20. v. 31.* Dávid-is mikor Saul fejétől el-lopta vala a' dárdát, így állá Abnernek: *Minnyájan halálnak Fiai vattok ti.* *1 Sam: 26. v. 16.* Ezen szó vagyon *2 Sam: 12. v. 5.* Ezek bintén ilyen mondások mint e': *haragnak fia;* de senki arra nem magyarázhattya, hogy azok a' kik halálnak Fiainak mondatnak, valóságosan, halálban lótnének volna; hanem Saul savainak az az értelme, hogy mivel Saul ő magában el-végezte vala hogy meg-öllye Dávidot, tehát az ő akarattýára, és a' Dávidnak Saul előtt való állapottýára nézve úgy volt Dávid, mint ha már halálban volt volna. Abner felől pedig, és a' báránt el-vitető gazdag felől bólnán, tsak az értelme, hogy azok méltok a' halálra. Mi-is azért ez Apostol savainak ezen értelmét

*Haragnak
Fiai.
Halálnak
Fiai.*

adgyuk, és azt mondgyuk, hogy mikor haragnak Fiaink modatunk, azzal jelentetik, hogy az Istennek haragjára igen igen méltok vagyunk. Mellyet minek előtte az Isten mi réánk ki-öntött volna, az Úr Christus azt mi rollunk el-fordította, midőn azt vitte végben, az elő bámlált utakon; modokon, hogy az Isten az ő haragjának munkáját, mi réánk és ellenünk ne fordítsa. Es így ez a' dolog bépen meg-edgyez az engesztelésnek elé bámlalt modgyával: Melly tsak ez, hogy az Isten engeszteltetni mondathatott, azért, hogy az ő indulattya, és szereteti ne forduljon haragra, és bosszú álásra, holót már arra nagy oka volna.

LXXXVII. A' mi pedig illeti a' mi adóságinknak teljes árruval való meg-fizetését. Azt az Írásban nem olvassuk, hogy a' Christus meg-fizette volna az Istennek a' mi adóságinkat, hanem azt olvassuk, hogy az Isten ajándékon engedi meg minékünk a' mi bűneinket, mint mi is, mikor azoknak adóságit meg-engedgyük, a' kik mi ellenünk vétettenek, nem kívánunk sem nem véssünk ő tollók semmi fizetést, hanem ajándékon bocsátunk-meg ő nékiek. *Mat: 6. § 12.* De ezt világossában bizonyítja az a' példa a' mellyet önnön maga Christus Urunk le tőn a' példa beszédben, *Mat: 18. § 23.* A' mellyben bizonyára a' Királynak példájában világoson ki-tőtte modgyát annak, mi modon legyen az, hogy az Isten a' mi vétünkét meg-engedi, és akarja engedni: Nem láttyuk pedig ott hogy a' Király az ő adós solgája képében valakitől elégtételt vőtt volna, hanem ajándékon engedte-el ő neki a' sok adóságot. Bizony nem hasonlo hát az Isten ahoz a' Királyhoz, az Evangelista sava szerint, ha fizetés nélkül nem engedte-meg minékünk, hanem mástól azt elvőtte; mert ez a' Király senkitől olyant el nem vőtt, hanem ajándékon engedte-el solgájának. Meg-edgyeztetni sem tudgyuk ezt a' két dolgot; hogy tudniillik, valósággal meg-vegye valaki az adóságot, 's el-is engedgye; mert

mert az adósnak ajándékon való el-engedésével, semmi dolog nem ellenkezik úgy, mint annak meg-vétele, vagy egészben való meg-fizetése, akár az ados fizessen, akár más az ados képében. Másik az, hogy midőn az Ur Christus az ő áldozattával, és közbenjárásával véghez vitte azt, hogy Isten a' bűnös Emberi Nemzet ellen való méltó haragjának okait félre tegye, nem volt oltán helye, annak az adóság meg-fizetésének, úgy mint az örök halálban való esésnek, mellyet az Istennek haragja kíván vala, a' mint ezt a' dolog önnön maga mutattya világosan.

LXXXVIII. De talám azt kérdeed itt: hát ha az Isten ajándékon akarta meg-engedni a' mi adóságinkat, miért adta az ő Fiát a' halálra? mert úgy tettzik, hogy ez-is az ajándékon való meg-engedéssel nem fér egyben. *Vedd eszedben:* Igaz dolog, hogy az Isten azt annélkül-is meg-telkedhetne volna, a' mint ő maga Udvezítőnk jelenti, mikor azt mondgya könyörgésében: *Atyám mindennek lehet-ségeitek nállad. Marc: 14. v. 36.* De annak bizonyos okai voltak, a' miért Isten az ő Fiának halála nélkül nem akarta a' mi bűneinket meg-botsátani. *Edgyik az,* a' mint oda fellyeb-is emlékeztünk felölle, hogy az Isten világos jelét akarta adni mi hozzánk való nagy szeretetünk, és azzal ő magát kötelezni mi hozzánk, és el-hitetni velünk, hogy nemcsak meg nem büntet minket, hanem örök életet-is ad; arra pedig ennél nagyobb jel nem lehet, mint az ő Fiát halálra adni érettünk. *Másik oka az;* Hogy minket is annál inkább vonhasson mind magának, 's mind az ő Fiának szeretetire, a' mellyre-is ennél nagyobb indító ok nem lehet: *Harmadik az:* Hogy azt-is meg-akarta Isten mutatni, hogy a' vétkeket felelte igen gyűlöli, melly-is abból tettzik-meg, hogy az ő Fiának halála által akarta azokat el-törölni, hogy igy látván mi-is azt, annál inkább igyekezzünk a' bűnőket el-távoztatni, és azokat utálni, ha meg nem akarjuk vetni az ő Fiának benséges vérért és halálát. Innét következik már az a' conditio, a' mellyet

Isten meg-kévánt tőlünk, hogy tudni illik, ha hasznát akarjuk venni a' Christus vére által szerzetet bűn bocsátatnak, tehát a' Christusban hidgyünk, és a' vétkeket el hadgyuk. Es ez a' conditio az, a' melly fépen egyben illik az Istennek ilyen nagy kegyelmességével, és a' bűnőknek bocsánattáival. Hogy ha azért az Isten csak könnyen ilyen dolgok nélkül akarta volna a' mi bűneinket meg-bocsátani, soha mi ezek felől nem tudtunk volna így elmélni, és ennyire meg-betsúlni az Istennek ebbéli kegyelmességet. Es a' bűnnek gyakorlását-is avagy csak semminek tartottuk volna, nem tudván mennyire gyűlöli azokat az Isten, avagy pedig ha azoknak veszedelmes volta felől elmélnünk volna, kétségben esésre indítottunk volna inkább, mint sem azoknak meg-bocsátása felől való reménségre. Mostan pedig, ugy mérsékelte az Isten az ő Fia halálában ezt a' dolgot, hogy a' meg-félemlet bűnösöknek-is vigasztalásokra, és a' bűnőktől való elvonnatásokra, elegendő ok adatásék, ellenben, a' bűnben heverésre, és testi életre uttyok ne nyitásék.

LXXXIX. Következik hogy a' meg-váltásnak igijéről bollyunk; abban pedig azt kell elsőben meg-jelentnünk, hogy a' meg-váltásnak igije vagy tulajdonképpen vétetik, vagy meg-sabadítást jedgyez, tulajdonképpen vétetik, midőn valaki valamely fogolyért fizetést fátzot tében le, és azzal szabadítja ki a' fogságból a' foglyot, de mi azt mondgyuk, hogy a' Christus nem azért mondatik meg-váltonak, hogy ilyen dolgot tselekedet volna mi velünk, és valakinek valamit fizetet volna éretünk, mert ha fizetet, kinek fizette? Nem az Istennek, mert az Isten maga váltot meg minket a' Christus által, a' mint olvassuk. *Luc: 1. v. 68. Gal: 4. v. 4, 5. Rom: 3. v. 24, 25. Cap: 8. v. 30.* Nem ő maga magának, mert olyan dolgot Ember nem hallot, hogy valaki magának fizessen a' magáéból a' fogolyért. Hát kinek fizette? Nem fizetet a' Christus senkinek mi éretünk semmit; hanem az ő lelkét adta ki a' végre, hogy

*Meg-vál-
tást saba-
dítást
jedgyez.*

Ismét a' huszon nyegyedik versben; *Nem kézzel csinált
sént helyben ment-bé a' Christus, hanem ugyan az Egekben,
hogy meg-jelennyeék most Istennek előtte mi érettünk.* Ismét
az utolsó versben; *Ugy a' Christus-is egyser meg-áldoztatott*
(a' Déák nyelv szerént *bé-mutatattott:*) *sokaknak bűnöknök
el-töröltesékre.* Mind ezekből ki-tettzik hogy a' Christus-
nak áldozat tétele azokban a' dolgokban áll, a' mellyeket
meg-mondánk; melly dolgot ide aláb-is meg-bizonyítunk
a' régi Fő Papoknak áldozat tételeknek példájából. Ezen
dolgot bizonyították ezen szent Irónak im e' Savaí: *Min-
den Pap arra rendeltetik hogy ajándékokat mutasson bé. Cap.
8. § 3.* Az holott-is a' bé-mutatásnak igéjéből ki-jő, hogy
a' Christus-is Fő Pap lévén, bé-mutatásban állott az ő ál-
dozattya; a' pedig az Egekben lőtt az Isten Síne előtt.
De leg-világosabban ki-tettzik ez abból, midőn ezen Iró
azt mondgya, *hogy ha a' Christus e' Földön volna, Pap sem
volna. Cap. 8. §. 4.* Hová lehet világosab szó ennél,
annak a' mit állitunk meg-bizonyítására.

XCVIII. Ebből mar ki-jő a' második dolog-is tudnillik, hogy *Christus ál-
dozattját* a' Christusnak áldozattját nem lehet e' világon másnak senki-
nek gyakorolni, holot az, önnön magának a' Christusnak tu-
lajdon munkája, a' mellynek az Egben vagyon helye, az egy
áldozatra való késületin, úgy mint az ő halálán, vagy meg-
öltetésén kívűl, a' mellyel ugyan, úgy egybő vagyon köt-
tetve az ő áldozat tétele, mint arra-való késülettel, hogy a-
nélkül, az ő Papi tísti szerént való áldozat tételét véghez
nem vihetné volna. Ez a' dolog a' mit mondunk, sepen
ki-tettzik az ő Testamentumbéli áldozat tételekből, a' ho-
lott-is nem az áldozatra-való állatnak meg-ölésében áll va-
la a' Papnak áldozat tétele, hanem abban: Midőn a' Pap
a' meg-öletett álatnak vérét kezében vévén, véghez vifi *Aldozat té-
tel miben
állott régen.*
vala ott azokat a' Bertartásokat, mellyeket Isten rendelt
vala; a' mint ki-tettzik ezis azon *Sidokhoz írt Levélnek
kilentzedik részének, hatodik és hetedik verseiből;* De bő-
vebben *Moses második könyvének első, második, és több ré-
részei-*

seiből. Az áldozatra-való állatnak pedig meg-öltetése, csak kezdeti vala az áldozat tételnek, és ahoz való ké-sűlet, mivelhogy az áldozat tételt, vérrel kell vala a' Pap-nak véghez vinni; a' vért pedig kezében nem vehette, és a' Szenteknek szentiben, úgy mint az áldozat tételnek helyében bé nem vihetette, míg az állatot meg nem ölték. Ezt a' mit mondunk, hogy tudniillik, az áldozat tétel, állott a' Papnak a' vérrel edgyütt a' szenteknek Szentiben való bé-menetelésben, és az ottvaló szer tartásoknak véghez vitelésben, igen világosan meg-bizonyította az-is, hogy a' melly Léviták az Istentől el-távoztak vala, azokat az Isten azzal büntette-meg, hogy Papi tisztet nem viselhették, és az Isten elei-ben nem marathattak vért és kővérséget-bé, és nem te-hettek áldozatot, a' mint olvassuk *Ezech: 44. v 10.* és alább: Noha mindazáltal, az olyan Léviták az áldozatra-való állatokat meg-ölték, és a' körül egyaránt forgolódtak.

XCIX. Az harmadik dolog, hogy tudniillik, nem sük-ség a' Christusnak áldozattyát gyakorlani, ki-tettzik ezen Sidokhoz irt Levélből, a' mellyben azon dolog felől ilyen írást olvasunk: (1.) Minden Pap jelen vagyon minden napon bőlgálván, és azon egy-féle áldozatokat gyakorta bé-mutatván; E' pedig, tudniillik, a Christus egy áldoza-den napi tott mutatván-bé a' bűnökért, mind örökké áll az Istennek áldozat té-jéből. Sid: 10. v 11, 12. (2.) Mert egy áldozattyával tö-telnek, kellefessé tette mind örökké a' meg-szenteltetteket. v. 14. (3.) Ismét az hetedik résznek huszon hetedik versében: *A' kinek nem sük-ség minden napon, mint a' Fő Papoknak a' népnek bűnéért áldozatot tenni, mert azt egyszer végben vitte ő magát bé-mutatván.* (4.) Ezen dolgot bizonyította az-is, hogy a' Christus örökké-való Papnak mondatik: *Solt: 110. v 4.* Mint hogy azért a' Papság arra rendelte-tett, hogy áldozatot tégyen az Emberekért. Sid: 5. v 1. A' Christusnak pedig Papsága mind örökké meg-tart; ki jó abból, hogy az ő áldozat tételé-is, avagy mind örökké tart, vagy pedig az ő egy áldozat tételének örökké meg-ma-radó

radó ereje, és haszna vagyon, és így akár azt mondgyuk hogy az ő áldozat tétele mostan-is süntelen vagyon, akár pedig azt, hogy elégedendő ereje vagyon az ő egyßeri áldozattyának: Mindenik dologból ki-jő az, hogy azt az áldozat tételt más senki nem gyakorólhattya, 's nem-is lehet gyakorólni, nemis sükséges; külömben sem egy nem lehetne, sem elégséges nem lehetne, az elő fámlált szent Irás savainak világos értelme ellen. A' Sidokhoz irt Levélnek hetedik részét erről meg-olvashatni.

C. E' dolog mellé tehettjük azt-is, hogy, a' mint ezen szent Iró mondgya a' kinek irását emlegettjük. *Sid: 10. v. 1, 2,* és az után-való versekben. Az ő Testamentumbéli áldozatoknak nem vólt annyi ereje, hogy az Embereket a' bünből tökéletesen meg-tisztithassák, mert külömben meg-kellett volna az áldozat tételeknek sünni: E' vólt azért oka, hogy az Isten azt az áldozatnak rendit el-törölte, és olyan áldozat tételt hozot-bé a' helyet, a' mellynek elégséges ereje légyen, minden-bünöket el-törölni, úgyhogy ne kelleßék azt többé gyakorolani, hogy így annak az egy áldozatnak méltósága fellyül haladgya a' Mofes törvénye alatt-való minden áldozatokat: melly áldozat nem egyéb hanem az Ur Christusnak az örökké való Papnak, az élő Isten Fiának az az egyßeri áldozattya, mellyet elő fámlálánk *Sid: 7. 11, 12, 18, 19, 23, 24.* A' melly semmivel eléb-való, és méltóságosab nem vólna, a' régi áldozatoknál, ha most-is minden napon sükséges vólna a' Papoknak itt e' Földön ujjab ujjab áldozatokat tenni, mellyet a' dolog mutat.

Régi áldozatoknak hasonlatos vólta.

CI. Hogy pedig jobban ki-tessek annak igazsága, a' miben mondók állani a' Christusnak áldozat tételit; Mi az ő Törvénybéli áldozatok között, és az Ur Christusnak áldozat tétele között rövid szóval-való egyben vetést, és hasonlításf téßünk.

CII. A' Christusnak áldozattyát példázza-vala az az áldozat tétele a' Fő Papnak, a' mellyet estendőnként egy-

Régi áldo-
zatoknak
és a' Chri-
stus áldo-
zatjának
egyben ve-
tése.

Ser kell vala végben vinni a' közönséges népért. Abban pedig ilyen dolgoknak kell-vala lenni: Az áldozatra-való állatott meg-ölik vala, annak vérében a' Pap keziben veszen vala, azzal a' Szenteknek szentiben bé-mégyen vala, és ott bizonyos Bertartást követ-vala-el, az Istennek parantsolattya szerént. A' meddig pedig a' Fő Pap a' szenteknek Szentiben mulat vala, addig a' Nép kün várakozik-vala, véghez vivén a' Pap a' szenteknek Szentiben az ő áldozat tételéhez kívántató dolgokat, melly által a' Nép az ő bűneitől meg-sabadítatik vala Isten akarattya-ból, ki-jó vala a' szent helyből a' Nép közé, a' népet meg-áldgya vala, és el-botsáttya vala: Szintén ezenképpen az Ur Christus, mind Pap, 's mind az áldozatra való állat helyet ő maga lévén Eph: 5. § 2. Sid: 9. § 26. Meg-ölettetett, vére ki-ontatot, annak utánna az halálból fel-támadván, nem okvalan állatnak vére által, hanem az ő maga tulajdon vérének ki-ontása által. Sid: 9. § 12. A' szentek Szentiben, ugy mint az Istennek színe eleiben bé-ment, magát az Istennek bé-mutatta, és ott ez ideig, 's ez után-is mind addig, miglen az Isten népének itt e' Világon helye léssen, az Isten előtt azt munkálódgya, hogy az ő hívei az ő bűnöktől meg-sabadúllyanak, az őrdög, a' halál, e' Világ ne ártson, és (hogy az Irás savaival éll-lyünk) *esedezik mi érettünk*. Rom: 8. § 34. Sid: 7. § 25. Mellyet mikor véghez víssen, (a' melly akkor léssen mikor mindéneknek vége el-jő. 1 Cor: 15. § 24.) akkor ošťán ki-jő ismét a' Szent helyből, és le-sáll mi hozzánk, és meg-mutattya magát azoknak üdvességekre a' kik ő-tet várják. Sid: 9. § 28. Akkor léssen ošťán hogy az áldot-takat meg-áldgya, és az átkozottakat el-küldi az ő helyekre. Matt: 25.

CHL. Ez a' mi értelmünk, a' szent Irásnak úttya szerént a' Christusnak áldozat tétele felöll, és a' mi bűneink-nak abból származó el-töröltetése felöll; mellyekből ki-lát-tzik világosan miben állyon a' Christusnak áldozat tétele, és an-

és annak a' mi bűneink el-töröltetésében való ereje, és haszna. Az is ki-tettzik, hogy a' kik a' Christusnak ilyen áldozat tétele által egyſer ki-tisztitattak az ő bűnök-ből; azoknak magokra kell börtalmatofon vigyázni, hogy azoknak gyakorlására vissza ne térjenek, mert az ollyanoknak nintsen töbſör reménségek ujjab áldozat felől, az ő bűnöknek el-töröltetésére. *Sid: 10. v. 26. Cap: 6. v. 14.* Ha kik pedig az ő egyſeri meg-tisztulásokban megmaradnak, nem vádollya őket tovább az ő lelkek ismérleti. *Sid: 10. v. 2, 18.* Mellyhez képest, nem-is kívántatik azokért több áldozat. *Sid: 7. v. 27.*

NEGYEDIK RESZ.

Mellyben meg-mutattatik, hogy noha az Unitáriusok mind az Atyának, 's mind a' Christusnak Isten-ségét hiszik és vallják a' Szent Írás ſerint; mind az által nem két-Istenűek. És noha a' Szűz Máriától ſületet Ember Jefus Christusban biznak, és ő általla várják üdvefségeket, mind azáltal nem Bálványozók, nem átkozottak.

I.

Mikor a' Pharifeusok üdvözítönket azon egy mondásokban Samaritánusnak és ördögösnek mondtak volna; méltó dologuak sem tartá a' Samaritánusi nevezet alóll magát megmenteni, *Joh: 8. v. 48, 49,* ugy mint a' mellyet a' magok lelkek ismérleti ellen vetettek-vala Christus Urunknak ſemére, jól tudván őket, a' magok nyelvek vallása ſerént

Joh: 7. v. 27. Hogy az Ur Christus, nem Samariából, hanem Nazarethből való volna. Monchatnok mi-is, hogy bintén így vagyunk ezzel való vádoltatásunkban, midőn Christus tagadoknak-is mondatunk, 's két Istenűeknek-is egyebersmind. Mert ha Christus tagadok vagyunk, és Christust nem hiszünk a' felőlünk való illet berént; kérlek hogy hogy mondathatunk két Istent hinni? Hiszem, ha két Istent hinnénk, nem hihetnénk mást senkit Istennek az Atyán kívül, vagy edgyút az Atyával, hanem azt a' ki Christusnak mondatik; holott most Jupiternek, és a' Pogányok több Isteninek, nintsen közöttünk emlékezete. Ha azért a' Christust csak Christusnak lenni sem hiszűk, a' mint tartatik felőlünk, a' melly kisebb dolog, mint Mindenható örök Istennek lenni, hogy hogy mondathatunk két Istent hinni? ki volna az, a' Mindenható Istenen és a' Christuson kívül, a' kit mondathatnánk Istennek hinni?

II. Ha pedig a' Christust mondgyák hogy mi Istennek hiszűk, és az Istenni nevezeten mindenek felet való Istenséget értnek, ebben-is a' magok sávanak mondanak ellene, holott mi felőlünk azt mondgyák, hogy mi a' Christust csak pusztá Embernek tartjuk, és ha ugyan úgy hitték-el magokkal, hogy mi pusztá Embernek tartjuk a' Christust, hogy hogy mondhatták azt, hogy egy pusztá Embert Mindenható Istennek tartanánk; hiszem a' Pogányok sem hihettek, 's hitték azt, hogy egy alávaló pusztá Ember Isten lőtt volna, hanem a' kiket e' világi Emberek között azoknak holtok után Isteneknek tartottanak, azoknak állapottyokat, e' világi Emberek állapottyánál, fellyúl való állapotban lenni gondolták ők-is akkor. Mikképpen hihetnénk azért mi, a' kiknél bizonyára vagy az Isten ismeretinek világossága, akár minek tartassunk; hogy hogy hihetnénk mondok, valamelly pusztá Embert Mindenható Istennek? Ha pedig az Isteni nevezetet közönséges értelemben vessik, a' mint hogy fok helyen véteik

tetik úgy, a' Szent Írásban az Isteni nevezet, úgy-is magok ellen állanak minket vádolván, mert jól tudgyák hogy közönséges értelemben vévén az Isteni nevezetet, nem csak kettőt, hanem fokot mond és tart az Írás Isteneknek, a' kiket minékünk-is olyanoknak kell tartanunk.

III. De talám nem értik itt a' mindezek felet való Istenséget, úgy hogy kettőt tartanánk olyan Istent, a' ki nek mindenek felet való, és senkitől nem függő hatalma volna, mert ez a' természetnek ellene vagyon, melyet a' régi Pogányok-is által látnak, mi felőlünk pedig ő magok-is úgy tartják, hogy a' természetnek rendi Berént akarjuk az Istenben lévő dolgokat-is mersékelni, és így ennyiben-is magok ellen látnak állani. Mert mi-is az egész Kereszténységgel, és a' természet világával edgyűt úgy hiszünk, hogy csak egy legyen olyan Méltóság a' ki mindeneknek mindenek felet való Istene és Úra legyen, a' ki senkitől ne, de mindenek ő tőle fügjenek, a' kinek kezdete senkitől ne, mindeneknek pedig kezdete ő tőle legyen, a' ki senkinek-is hatalma ne, de ő néki mindenen legyen. Patvár azért az, a' melly az Unitáriusokat két Istenűeknek tartja és mondja, mert mi egynél többet nem tartunk, mind állattya 's mind seméllye Berént, és azt mondjuk, hogy a' nem más senki, hanem csak az, a' ki mindeneknek Attyának mondatik. Eph: 4. v. 6. A' ki közönségesen Attyának. Gal: 4. v. 6. Rom: 8. v. 15. A' mi Urunk Jესus Christusnak Attyának. Eph: 1. v. 3. Rom: 15. v. 6. Istenének. Eph: 1. v. 17. Jelen: 3. v. 12. Fejének. 1 Cor: 11. v. 3. mondatik. Hogy pedig ezt kellefsék egyedül mindenek felet való egy Istennek tartanunk, im ilyen dolgokból tanoltuk. (1.) Az Istennek önnön magának. (2.) Az Ur Christusnak. (3.) Az Apostoloknak, 's kiváltképpen Szent Pálnak Savaiból.

IV. A' mi az első bizonyítást illeti: Azt így világosíttya az Írás. 2 Mos: 3. v. 14, 15. Mikor Moses tudakozná az Istentől, ki volna az ő neve, így felele az Isten:

En va-

Unitáriusok nem két Istenűnek.

En vagyok az Abrahámnak Istene, Isáknak Istene, Jácobnak Istene; Ez az én emlékezetem nemzetségről nemzetségre. Az Abrahámnak, Isáknak, Jácobnak Istene pedig ki legyen, meg-mondgya Péter Apostol: Tsel: 3. v. 13. midőn így ből: Az Abrahámnak, Isáknak, Jácobnak Istene, a' mi Atyáinknak Istene, fel-támasztotta az ő Fiát a' Jeszt. Ihol az, az Abrahámnak, Isáknak, Jácobnak Istene, a' kinek Fia a' Jesus, a' pedig senki nem más, hanem az Atya Isten. Ezt erősíti a' második bizonyítás, melly a' Christusnak Savaiból véterik, mikor így ből: Halakat adok tenéked Atyám Mennyei Földnek Ura. Matt: 11. v. 25. A' holott-is az ő könyörgését a' Christus nem máshoz hanem az ő Atyához nyújtotta, az egész Kereszténységnek meg-edgyezett itéleti szerént. Ismét: Ez az örök élet hogy megismérjenek tégedet amaz egyedül igaz Istent. Joh: 17. v. 3. De leg világosabban a' harmadik bizonyítás, melly véterik Pál Apostol Savaiból, mellynél már világosab mondás nem lehet, és a' melly mint egy tellyesége gyanánt tarthatatik minden erről való bizonyságoknak, midőn így ből: Jól lehet sokan vannak mind Mennyei Földön a' kik Isteneknek mondatnak, a' mint hogy vannak-is sok Istenek és Urak, minékünk mind azáltal egy Istenünk vagyon amaz Atya, a' kitől mindenek. 1 Cor: 8. v. 6. Ezekben a' mondásokban, és az egész Szent Írásnak tellyeségében ki-jelentet tista egységén az Istennek minden időbéli minden Keresztények meg-nyugodván, közönséges meg edgyezet akarathól tőttek és tesznek mind ez ideig az Apostoli Credoban ilyen vallást: Hisztek egy Istenben, Mindenható Atyában, Mennyei Földnek Teremtőjében: Itt mi jól tudgyuk mitsoda értelemmel, és magyarázattal éllyenek némelly Keresztények ez ilyen világos dologban, de mint hogy mi itt nem akartunk disputálni, azt nem-is illettük, hanem a' ki mind ezt, s mind azt őve veti meg-láttya, hogy az, ennél, sokkal homályosab, képtelenségekkel tellyeseb, és azt mondgyuk, hogy nints méltó oka a' miért a'

ért a' homályos dolgot kellyen inkább választanunk, mint a' világosokat. Azért mi-is az olyanokon nyugottunk inkább meg, a' mellyeket jól tudgyuk hogy az egész Irás mutogat.

V. Ezeken kívűl, ezen értelmünk bizonyos voltának meg-mutatására, találunk a' Szent Irás Savainak sokot rendiből, és bizonyos állásnak formájának vizsgálásából, három kiváltképpen való hathatos jeleket, mellyeket ez ideiglen semmi Irás magyarázó Doctorok meg-nem erőlténthetnek, a' mellyek im ezek.

VI. Valaholott a' Szent Irásban azon egy állásnak rendiben, az Istennel vagy az Atyával edgyűt említetik a' Christus, mindenkor nevezetesképpen meg-külömböztetnek egymástól. Mint 1 Cor: 1. § 3. Aholot az Atya, Istennek mondatik, a' Christus pedig Urnak, és e' maid minden Apostolnak Leveliben meg-találtatik. 1 Cor: 15. § 57. A' hol az Isten felől mondgya az Apostol, hogy az Isten győzedelmet vőtt a' Christus által, és töb sok helyeken, a' hol az Istennek vellünk közlétt sok jó teteménységnek, az Atyát kút fejének, a' Christust eskőzi okának mondgya az Irás. Eph: 1. § 3, 4, 5, 6. Jel: 1. § 4, 5, 6. A' hol-is világoson meg-külömböztetik a' Christus attól, a' ki vagyon, a' ki vala, és a' ki el jövendő. Mellyre töb locufokat nem búkség elé-hordani, mert tellyes azokkal a' Uj Testamentum. Ha azt mondod hogy az Urnak nevezeti által nem külömböztetik-meg az Ur Christus az Istentől, mert az Urnak nevezeti, bintén ugy illik az Atya Istenre, mint a' Christusra. Arra minékünk ilyen feleletünk vagyon, hogy valamikor az Isten, vagy az Atya edgyűtt említetik a' Christussal, a' Christus pedig Urnak mondatik, mindenkor az az Urasága értetik a' Christusnak, mellyről az Apostoli Tselekedetben bő vagyon. Cap: 2. § 36. Bizonyoson tudgya-meg az Izraelnek egész háza, hogy az Isten ezt a' Jesust, a' kit ti meg-festítettetek Urrá és Christussá tőtte; Azt pedig semmi képpen

R

nem

*Isak az
Atya egy
Isten.*

nem mondhattyük, hogy az Istennek Uraságán ilyen Uraság értethetők, mert a' nem-is lehet. Világos dolog azért, hogy ez a' különbség, mindenkor meg-áll, az Isten és a' Christus között.

VII. Továbbá vagyón egy tzikkely a' Szent Írásban, a' Görög nyelvben, mellynek olyan ereje, és értelme vagyón, hogy a' melly dolog mellé tétetik, tehát annak a' dolognak, a' több, azzal egy neven avagy állapotban lévő dolgok között, kiváltképpen való, és fellyeb való állapottyát jelenti, úgy hogy, mint ha ugyan ujjal mutatva válaſtatnék ki az a' dolog, a' több dolgok között, az által a' tzikkely által, és azzal jelentetik ki, hogy a' melly dolog mellé tétetik az a' tzikkely, fellyeb való az, a' több ahhoz hasonló állapotban lévő dolgoknál. A' tzikkely pedig ez; *ὁ, ille, amas*; fordítsuk ezt az Atya Istennek és a' Christusnak Isteni nevezetire: Valamikor az Atya, Istennek mondatik, avagy pedig az Atya nevezeténélkül is az Isteni nev, annak tulajdonítatik, a' ki a' Menynek Földnek Teremtője, mindenkor így mondatik ki a' Görögben *ὁ Θεός* Amas Isten: De valamikor a' Christus, vagy egyebek is Istennek mondatnak, az a' tzikkely magánofon az Isteni nevezet mellé nem tétetik, és hahol találatik is hogy az Írásban melléje adatot, mint a' Tamás Írvaiban; *Joh: 20. v. 28.* Mindenkor egyéb olyan szó vagy dolog is adatik melléje, a' mellyből világoson ki-tettzik, hogy akkor az a' tzikkely nem az *ὁ* szót ereje szerént, adatot melléje. Az Írásnak ez a' szót állásának modgya, nem világos jele annak, hogy a' Christus Istenségénél fellyeb való Istenséget jelenti az Írás az Atya Mindenható Istennek? Igen is az: Innen vagyón hogy ezért a' felsőségért, mondatik az Isten *Isteneeknek Isteneinek*, *Dan: 2. v. 47. Cap: 11. v. 36. Sol: 136. v. 2.* Melly nevezettel az Ur Christust, sohut az Írás nem illeti.

VIII. Az harmadik erre néző jelt, azok tudhatyák inkább és azok vehetik eſekben is, a' kik a' Déáki tudományban gyakorlották magokat, mind hogy Déák nyelven is

ven-is gyakorlodik inkább azon dolognak emlékezete, a' Szent Írást forgató és magyarázó Emberek között: A' melly így vagyon ki-téve: *Vox DEI de DEO Summo usurpata* Tsak az
semper subjecti, de Christo & aliis usurpata semper predicati Atya és
locum obtinet, nunquam contra: Melly dolgot Magyar nyel- egy Isten.
ven így fejezhettünk ki: Valamikor az Isteni nevezet, a' Mindenek felet való Istenről mondatik, mindenkor úgy tétetik-le a' mondasban, hogy ostan arról mondanak és erősítenek valami dolgot; úgy hogy ha sőtén a' sóknak rendi berént elől nintsen-is le-téve az Írásban az Isteni nevezet, de a' sókban álló dolognak mivolta ki-mutattya, hogy az Istennek nevezeti jár előb, és arról mondanak valami dolgot: Ellenben mikor a' Christusról, vagy másról valakiről mondatik az Isteni nevezet, akkor nem az Isteni név tétetik-le elsőben, hanem mindenkor vagy a' Christusnak neve, vagy egyéb valami, vagy valaki, és azokról mondatik ostan, hogy Isten legyen. Melly dolognak értelmét példákkal fejezhettük inkább ki; Moses az ő írását ilyen són kezdé-el; Kezdetben teremte Isten Mennyet, és a' Földet: Itt noha az Istennek nevezete rend berént nem elől vagyon-is le-téve, de a' dolognak világos értelme az, mint ha így tőtte volna Moses le az ő Bavaít: *Az Isten teremte kezdetben a' Mennyet és a' Földet*; úgy hogy az Istenről mondatot legyen, s mondasék az, hogy a' Mennyet és Földet teremtetten. Senki pedig a Keresztények között nem kételkedik azon, hogy ez helyen az az Isten ne értesék a' ki mindenek felet való. De találunk olyan mondasokat-is a' mellyekben leg elől tétetik-le az Istennek neve, mint *Apost: Tsel: 7. v 2.* Így szól Szent István: (ezen pedig nem ért mást, hanem a' Mindenható örök Istent:) *A' dűtsőségnek Istene meg-jelenék a' mi Atyáknak Abrahamnak.* Ismét *Apost: Tsel: Cap: 13. v 17.* Így szól Szent Pál. Az Izraél Nemzetének Istene, válaštotta a' mi Atyáinkat. Azon részben *v 30, 33. item Cap: 3. v 13, 18, 26. Cap: 10. v 40. Cap: 17. v 24, 30.* De miért sámlállyunk többeket elő, mert ilyen mondasok.

kal rakva az egész Szent Írás, a' mellyekből világosan kitéttzik a' mit mondánk, mert az ilyen mondásokban mindenűt az az Isten értetik, a' ki mindeneken fellyül vagy, és az elsőben Istennek mondatván, ő rolla mondatik osztán valami dolog. A' Christus Isteni nevezetinek állapottya nem így vagyón írva. *Rom: 9. § 5. A' hol a' Christus örökké áldando Istennek mondatik*, mert ott elsőben nem az ő Isteni nevezeti tétetik-le, hanem az ő Christusi nevezeti, és a' Christus felől mondatik, *hogy az Atyától légyen test szerént, és hogy örökké áldando Isten légyen*: Így az Ige elsőben említetvén, és le-tétetvén. *Joh: 1. § 1. A' felől mondatik, hogy Isten légyen*; Ebben pedig, meg-vizsgálásra méltó dolog az, hogy ezeket a' mondásokat sohált nem talállyuk az Írásban vissza fordítva, úgy hogy, a' mindenek felet áldando Isten, mondatnék Christusnak, sem pedig azt, hogy ez az Isten Igének, vagy valaminek egyébnek mondatnék. E' szerént mondatik a' Birák felől-is, hogy Istenek légyenek: Mosis felől-is, hogy Istene légyen Pharaonak: Így mind Dágon, 's mind Belzebub felől, hogy Isten légyen. *1 Sam: 5. § 7. 2 Király: 1. § 2, 3, 16. és több fok helyyeiken találtatik erre példa*. Mind ezek ellene mondhatatlan jelei annak, hogy az Isteni Név, az Atyának mindenek felet, és az Ur Christus Istenségénél-is fellyeb való méltóságban tulajdonítatik, és azért nem más senki a' mindenek felet való Egy Isten, hanem csak az Ur Jesus Christusnak Attya, 's több-is nem lehet olyan Isten az Atyánál.

IX. Mi-is azért Unitárius-ok ezeken, és ezekhez hasonló minden képtelenség nélkül való világos értelmű dolgokon fundálván, noha minket ket Istenűeknek mondanak lenni, mind azáltal, Pál Apostollal edgyűt, bátorsággal, és bizonyára minket meg nem segyenítő hűttel tartlyuk, és vallyuk az egész Világ előtt, hogy minékünk egy Istenünk vagyón amaz Atya. *1 Cor: 8. § 6.*

X. Ezeket halván és olvasván azt mondod el-hísem, hogy

hogy nem azért tartatunk két Istenűeknek, hogy kettőt tartanánk, mindenek felet való Istennek, hanem azért, hogy a' Christust-is Istennek tartyuk, noha kisebbnek az Atyánál, és a' Christustól-is üdvességünket várjuk, őtet segítséggűl hijuk, imádjuk, Isteni tisztelettel illettyűk. Ezekre mi leg elsőben, és egy általlyában azt felellyuk, hogy nintsen közönségesebb dolog egy a' Szent Írásban, mint az, hogy az egy mindenek felet való Istenen kívűl többek-is légyenek, a' kiknek egyebeken való hatalmok és bírodalmok légyen, és Uralkodgyanak egyebeken, és azoknak életeken, halálokon jűssok, hatalmok légyen: (mert ezt az állapotot jedzi az Istennek nevezeti a' minc meg-mondottuk:) melly illyen hatalmokat, és Uraságokat, mint hogy a' mindenek felet való Istentől vőtték, és annak engedelmeből gyakorollyák, Isteneknek mondatnak, a' kikre nézve az egy ő magától való Isten, mondatik *Isteneknek Istenének*. Solt: 136. v. 2. *Mondatik állani az erős Istenek gyűlekezetiben, és itéletet tenni az Istenek között*: Solt: 82. v. 12. Hogy ha azért minékűnk, midőn a' Christusnak illyen Isteniséget tulajdonitunk, két Istenűeknek kell mondatnunk, illyen értelemben nem csak mi, hanem minden Keresztények mondathatnak két Istenűeknek, valakik az Isten beűdének hitelt adnak, a' melly fel nem bomol, a' mint Udvezitűnk mondgya. *Joh: 10. v. 35.*

XI. Azt mondgyuk azért, hogy a' Christust-is Istennek lenni hiűűűk, és tartyuk, mert ő néki (1.) Isteni nevezet, (2.) Isteni tulajdanságok. (3.) Isteni hatalom, és Isteni munkák, (4.) Isteni tisztelet tulajdonittatnak. *Elsőben*: Isteni nevezetit meg-talallyuk, a' többi között. *Esai: 9. v. 6.* A' hol mondatik az nekűnk űűlerendű Gyermekek felől, hogy hivattatik az ő neve Erűs, hatalmas Istennek. *Joh: 20. v. 28.* a' hol az ő feltámadása után Thamás Apostol monda őtet ő Istenének. *Igy Joh: 1. v. 1. Rom: 9. v. 5. Másodszor*: Isteni tulajdonságokat ő beűe bizonyitnak im e' locusok. *Joh: 2. v. 25.*

Matt: 12. v. 25. Cap: 6. v. 8. Luc: 6. v. 8. Mellyekben a' Christusnak Szűbéli gondolatoknak tudása tulajdonitatik. *Jelen: 2. v. 23.* A' hol ő magát Síveknek veséknek vizsgálójának mondgya. *Harmadik:* Isteni hatalmát jelentik, mind azok a' tsuda tételek, mellyeket, az ő, e' Földön való járásában tselekezik vala, és azon tsudatételeknek modgya, a' melly olyan méltósággal vala, a' minéművel senki más nem élt. Mert azoknak végben viteliben nem vár vala Istennek porontsolattyától, mint Moses; nem-is kér vala arra való erőt, könyörgése által, mint a' Prophéták. *1 Király: 17. v. 20. 2 Király: 4. v. 33.* fem pedig másnak valakinek nevét, és méltóságát, nem emliti vala, mint az Apostolok az ő maga nevét. *Apost: Tiel: 3. v. 6.* Hanem mindenkor önnön magában lakazó Isteni erő által, tellyes szabadsággal és hatalommal sőt tsak gondolatyabéli akarattya által-is, valamikor akarja vala, tsudákot tében vala; mint többi között ki-tettzik amaz Aßsonyi általnak példájából, a' ki tsak ruhájának premjét illete és meg-gyogyula, és fok egyéb tsuda tselekedetiből. *Joh: 6. v. 21. Mat: 9. v. 22. Cap: 14. v. 36. Luc: 8. v. 44.* Pál Apostol-is az ő Isteni hatalmát és erejét meg-jelenti. *Phil: 2. v. 9.* Mellyet bőveb bőval ír-le. *Eph: 1. v. 20, 21.* De mind ezeknek tellyesfégére önnön maga azt mondgya. *Matt: 28. v. 18.* Adatot nékem telyes hatalom Menyenyen és a' Földön. *Nedgyedser:* Isteni tišteleti felől való írást találunk. *Joh: 5. v. 23. Phil: 2. v. 9, 10. Sid: 1. v. 6. Fel: 5. v. 9, 12, 13.* A' holott ilyen írást olvasunk: Méltó vagy Uram hogy el-vegyed a' Könyvet, és fel-nyisd annak petséiteit, mert meg-ölettettél, és meg-váltottál minket: Méltó a' Bárány a' ki meg-öletett hogy végyen erőt, gazdagságot, bőltseséget, hatalmasságot, (a' köszönéséges Déák fordítás berént Istenséget) tišteiséget, dütsőiséget és áldást v. 12. A' Királyi Békben ülőnek, és a' Bárány-nak, áldás tišteiség, dütsőség, és hatalom örökkön örökké.

XII. Ezek a' dolgok azok, a' mellyekben állani hisztük,
a' Chri-

a' Christusnak Istenségét, a' mellyek mint hogy Istenhez illendő dolgok-is, és a' kiben ezek meg-találtatnak, Istennek méltán tartathatik; így e' Berént, a' Christust is méltán tartjuk mi Istennek. Mind azáltal mivel ezek a' dolgok a' Christusban nem ő magától voltak, és vannak, hanem az ő Atyának adományából. *Matt: 28. v 18. Jelen: 2. v 26, 28. Ajándékából. Phil: 2. v 9, 10.* E' mellet mondatik a' Christus az élő Istennek Fiának bámtalan helyeken. Az Atya Istennek Solgájának. *Matt: 12. v 18. A' kinek kezében mindeneket az Atya adott. Joh: 3. v 35. Azt-is hogy élete légyen ő magában. Joh: 5. v 26. A' Népeken-való hatalmát vőtte az ő Atyától. Jelen: 2. v 26, 28. Ez okon mi azt mondjuk, hogy az Atya Istennek, és a' Christusnak Istensége közöt világos külömbség vagyon. Mert az Atya olyan Isten, a' kinek az ő hatalma és mindene ő magától vagyon; a' Christus olyan Isten, a' kinek az ő hatalma és mindene az Atyától vagyon, a' mellynél hova lehet nagyobb külömbség. A' ki azért az Atyát tartja mindenható egy Istennek, de a' Christusnak-is e' Berént az Atyától vött Istenségét hiszi, nem méltó arra, hogy két Istent hinni mondasék, mert a' Christus olyan értelemben mint az Atya, Istennek nem mondatik. *Vide 1 Cor: 8. v 6.**

XIII. Mint hogy azért mind ezek világos dolgok, azokat több erősségekkel bizongatni nem szükség, hanem vannak még valami ellenünk való dolgok, a' mellyeket-is meg-kell vizsgálunk, és azok alól-is magunkat szabadittanunk, mivel azok-is az Ur Christusnak a' mi itéletünk szerént való Istenségének mivoltából bármoztanak a' Kereszténeknek elméjekben, a' mi hitünknek, vallásunknak kárhoztatására, és gyűlöltetésére, a' mellyek im ezek.

XIV. A' Christus dütsőségét (ugy mondnak) meghomályosítjuk, és kissébbítjük, midőn az ő Istenségét, az egyéb közönséges Emberekből álló Isteneknek Istenségekhez bámláljuk, és azokkal egy karban helyhezettük.

tyúk, (2.) Bálványozok, Atkozottak vagyunk, hogy a' Christust Embernek tartván Isteni tisztelettel tisztellyük, segítségül hijuk, imádgjuk, és ő benne bizunk, Jeremiás Prophetá sava szerint.

XV. A' mi azért az elsőt illeti, tagadhatatlan dolog az, hogy a' Christus azt az állapotot, a' mellyért mi Istennek tartjuk, az Atya Istentől vette, a' mellyet ide fellyeb világos Szent Írásbéli mondásokkal meg-bizonyítottunk, de a' Kereztények-is úgy tartják, midőn azt mondják hogy, mikor az Írás a' Christusnak hatalma felől, úgy áll, hogy az ő néki adatott, tehát az ő Emberi természetire nézve áll úgy, és annyiban adatott, a' mennyiben a' Christus Ember, és nem örök Isten. Azért igen méltán és helyesen tarrathatik a' Christus ennyi részben azok közül valónak, a' kiket az Írás Isteneknek mond, mint hogy azok-is az ő Uraságokat az Istentől vették; De mindazonáltal, mivel hogy a' Christusnak az Isten olyan nagy hatalmat adott, a' mineműt senkinek nem, és ez okon a' Christusnak Istensége fellyül mullya mindenkiben, egyebeknek minden Istenségeket, tehát nem lehet a' Christust azok közé sámlálni, és azokkal egy rendben helyheztetni, a' kik az ő Istenségeket az egy Istentől vették, ilyen dolgokért. (1.) Mert mind ezeknek az ő hatalmok, e' földnek csak bintén egy darabotska részére terjedet 's terjed ma-is, és kinek kinek az ő bizonyos határan kívül sohuvá nem, de a' Christus hatalmának nintsen határa itt e' Földön, hanem a' Mennyegben-is ki-terjed. *Matt: 28. v 18.* Es sohul meg nem határoztatik, hanem csak ott a' honnét vötte. *1 Cor: 25. v 27, 28.* (2.) Mert ezek az ő magok országokban sem vihetnek minden dolgot végben: de a' Christus mindeneket meg-tselekedhetik. (3.) Mert ezeknek birodalmok kevés ideig tartó: de a' Christus oráglása mind addig, mig vég leßen, Szent Pál mondása szerint. *1 Cor: 15. v 24, 25, 26, 27, 28.* Ezért mondatik Királyok Királyának. *Jel. 17. v 14.*

XVI.

XVI. Nem homályosíttatik azért meg a' Christusnak méltósága azzal, ha azt mondgyuk, hogy az ő Istenségét az ő Attyától vőtte, és ha ennyiben őt azok közzé számílljuk, a' kiket az Írás az ő Istentől vőtt hatalmakért Isteneknek mond, sőt igen nagy dűtsőségre szolgál ez a' dolog, *mind az Istennek*; mert a' mint az Apostol mondgya. Azért adot Isten olyan méltóságos nevet az Christusnak, *az ő engedelmeiségiért, hogy minden nyelv megvalya, hogy Ur a' Christus az Atya Istennek dűtsőségre.* Phil: 2. v. 9, 10, 11. A' fokaság-is mikor látná a' Christusnak hatalmas tselekedetét, azért ditsiri vala az Istent, hogy olyan nagy hatalmot adott az Embereknek. Mat: 9. v. 8. *Mind ő magának-is a' Christusnak*, midőn az ő Isteni hatalmaért mostan-is, noha tollunk nem láttatik, őtet egyedül tartjuk méltónak segítségül hini, a' több Istenek közzül, másit senkit nem, mert ugyan-is senkivel Isten olyan hatalmat nem közlött a' Christuson kívül, a' ki minden külső esköz nélkül, tsak maga hatalma által, távúl lévőeknek is segítséggel leheffen. De *minékünk-is ő hiveinek*, nagy vigasztalásunk vagyon abban, mert midőn látjuk, hogy az Isten a' Christust a' halálból fel-támasztotta, és ő néki dűtsőséget adot, azzal a' mi Istenben való hűtünk nevedik, és a' mi szívünkben, az Istenben való reménségünk tápláltatik, a' mint est világoson mondgya Péter Apostol. 1. Pét: 1. v. 21. *Eo általa bíztek* úgy mond *az Istenben*, a' *ki őt* (úgy mint a' Christust) *fel-támasztotta a' halálból*, és adot *néki dűtsőséget*, hogy a' *ti hűtetek*, és reménségtek *légyen az Istenben.* Mellyekből ki-tetzi, hogy Jermias Savai ellen sem vétkezünk, mert ő olyanokról szól, a' kik Emberben bizván az ő erősegeket testben helyheztetik és sívek el-távozik az Urtól; de mi a' Christusban bizván Istenben bizunk, a' citált locus szerént.

XVII. A' második tzikkelét, a' fellyeb le-tört vádoltatásunknak a' mi álleri; Azokról mondhattuk, hogy mi Evangelium alat való hívek, úgy tánoltuk az Isten bebedéből,

déből, hogy az Isten előtt, nintsen ennél kedvesb dolog, mint az Embernek Fia által, az Istenben hinni, mert a' ki az Embernek Fiában hissen, nem abban hissen, hanem abban a' ki azt el-botsátotta, azt mondgya ő maga az Udvezítő. *Joh: 12. v. 44. 1 Pét: 1. v. 21.* Ezt az Isten mint maculanélkül való Báránt, nem Sánta halálra adni, tsak azért hogy az által mi bennünk ő hozzá való hűtöt ké-síthessen. *1 Pét: 1. v. 18, 20, 21.* A' ki ő maga-is minékünk azt hatja, hogy ha az Istenben hiszünk, ő benne-is hidgyünk, *Joh: 14. v. 1.* A' kit az Isten, az ő Mennyei Attya, azért támasztot-fel a' halálból, hogy mind az élőkön, 's mind a' holtakon uralkodgyék. *Rom: 14. v. 9.* A' ki Isten előtt esedezvén érettünk, meg-abadit minket minden kárhoztatástól. *Rom: 8. v. 34.* Es hogy ha vétkezendünk, ő minékünk Szószóllonk Isten előtt, ő lótt a' mi bűneinkért engesztelő áldozat. *1 Joh: 2. v. 1, 2.* A' ki azért ilyenben bizik, átkozot-é az? Halhadeza mint mond ez ő maga felől: *A' ki engemet el-küldött* (ugy mint az Atya) *annak akarattya az, hogy a' kiket ő énnekem adott el ne vessek abban, hanem fel-támasssam azokat, az utolsó napon; Ismét. Ez az én Atyámnak akarattya a' ki engemet el-küldött, hogy valaki láttya a' Fiát, és hissen abban annak örök élete legyen, és én fel-támasztom azt az utolsó napon.* *Joh: 6. v. 39, 40.* Atkozoté az, a' ki az Istennek ezt az akarattját bé-tölti? Hogy ha azért az-is veszedelmünkre szolgál minékünk, ha az Isten akarattya berént a' Christusban hiszünk, és bizunk, mit tegyünk? mit műveljünk? hol kell keresnünk a' mi Lelkünknek udveséget? Bizonyára Sintén ugy vagyunk ezért való kárhoztatásunkban, mint vala Ezechias Király, midőn Rabšaces azért kárhoztattya vala őtöt a' Nép hallottára, hogy a' Bálványoktól az Izraelt Sében ki-tisztította vala, és azoknak oltárait mindenütt el-rontotta vala, a' pedig az Isten előtt igen igen kedves dolog vala. *2 Reg: 18. v. 34, 22.* De mint hogy a' Nép azokra a' Sókra nézve el nem szakada, az Istenben

Istenben való bizodalomtól, és meg-segilteték; ugy bizonyára mi sem szakadunk-el, ebben a' Christusban való bizodalomunktól, mert valamint az Atya halattokat támaszt, a' Fiú-is szintén ugy fel-támasztja a' kiket akar; *Joh: 5. § 21.* Az Atya azért atta a' tellyes ítéletet az ő Fiának, hogy valamint az Atyát tisztellyük, a' Fiát-is szintén ugy tisztellyük, § 22, 23. Atkozot vagyok (még-is) ha ezeket meg-tselekedem? Bálvánt imádok mikor ezt tisztelem? Ember, ember! Bizony hallja ezeket amaz meg-dűtsöitettet Ember Jesus Christus, és vajha még sámot nem venne az ilyen bőkről.

XVIII. De tudgyuk hogy itt a' Christusnak két természetit forgatod, és azt mondod, a' mint fellyeb-is emlittők, hogy a' Christusnak Emberi természetire nézveból az Irás ugy, hogy az Isten ő néki ilyen méltóságos dolgokat adott, de hogy azért tiszteletet érdemellyen, nem áll az, az ő Emberi természetiben, hanem Isteni természetiben, és így a' mennyiben a' Christus Embernek gondolatik, nem annyiban kell tiszteltetni, hanem a' mennyiben örök Isten, és örök Isteni természetűi vagyon; A' melly Isteni természetű, és Istenségét ki-jelenti, az az ő nevezeti, midőn csak egy átallyában Fiúnak mondatik az említett locufokban. De mi ezekre leg elsőben azt kérdgyük; Kitsoda ez a' Fiú? A' ki az ő Fiúi nevére nézve örök Istennek tartatik? Azt feleled el-hísem, hogy a' Christus: Mert ugan is nem más senki ez a' Fiú, hanem a' Jesus Christus. Ezt kérdgyük másodszor kitsoda ez a' Christus? Arra-is el-hísem azt mondod, hogy az a' semélly, a' ki felől Péter Apostol ilyen vallást tön: Te vagy a' Christus az élő Istennek amaz Fia. *Mat: 16. § 16.* Kitsoda még-is az a' semély? Bizony nem más hanem az, a' ki ezt kérdi Tanítványitól; Kinek mondgyák az Emberek, az Embereknek Fiát? *Mat: 16. § 13.* Látod-é, annak a' Fiúnak atta Isten ezt a' Méltóságot, a' mellyért tiszteletet érdemel, a' mellyért ő benne bizunk kell, a' ki ő magát Emb-

bernek Fiának mondgya: Meg-érdemli tehát ez a' Fiú,
 a' ki Embernek Fia, mi tóllünk, hogy őtőt tístellyük,
 imádgjuk, segítségül hijjuk, ő benne bizzunk; Avagy
 ha azt meg nem érdemli, mit érdemel? mire valónak tar-
 tsuk őtőt, az ő Emberi természetiben? Visgáld-meg Kereß-
 tény Ember mit téssen az, mikor azt mondgya maga-fe-
 löll ez a' Fiú. *Joh: 5. § 26, 27. Valamint hogy az Atyá-
 nak élete vagyon ő magában, ugy attá a' Fiúnak-is, hogy é-
 lete légyen ő magában, és adót neki itélet tételre való erő-
 is. Miért? Mert (azt mondgya) Embernek Fia. No mit*
 tsinályak itt, mikor látom hogy világosan Embernek Fiá-
 nak mondatik az a' Fiú, a' kinek az ő Fiúi nevezeti a'
 Kereßtyének tartása szerént örök Istenséget jegyez, avagy
 a' ki az ő Fiúi nevezetire nézve örök Istennek tartatik?
 Hogy hogy tudgyam én meg-edgyeztetni azt, hogy a' Fiú,
 az az, az örök Istenség, vagy annak második seméllye
 Embernek Fia légyen, soha bizony nem külömben, hanem
 ha mind az Istennek, 's mind az Ember Fiának igéjének
 az ő tulajdon jedzésekkel el-fordított, és nem azt értek
 azokon a' mit jegyeznek, hanem egyebet a' mit nem le-
 het jegyezni. Ha pedig az ilyen meg-foghatatlan, és egymást
 fel-forgató értelmeket félre teßem, és az Isten beßedének
 világos íavait, tístán magyarázván, edgyiket a' másikkal
 egyben vetem, és ugy visgálom azoknak értelmeket, tsuda
 melly nagy világosságot mutat, és serezt elmémbe, és a'
 dolognak minden képtelenségnélkül való értelmét, és tu-
 dományát. Melly szerént mind az Istennek, és a' Chri-
 stusnak igaz ísméreti ki-tettzik, 's mind penig az élő Isten
 Fiának az ő tulajdon dütsósége, és méltósága, a' mellyet tud-
 niillik az ő Atyától, az ő nagy engedelmeségiért nyert, meg-
 marad, és azért ő mi tóllünk igen igen helyesen tístel-
 tetik, és imádatatik, minden ő dütsóságát fértegető kár-
 hoztatásoknálkül. Mert mind azok íében meg-edgyez-
 nek abban a' Christusban, abban a' Fiúban, abban az Em-
 bernek Fiában, a' ki a' Szent Lélektől a' magasságbéli I-
 stennek

Istennek erejétől fogantatott, Szűztől született, és az Istennek Szent Lelkével mindenkor tellyes lévén, az Istentől kiváltképpen való módon, meg-szenteltetett, és e világra el-küldetett. *Joh: 10. v 36. A' ki A'fsonyi állattól lőtt. Gal: 4. v 4.* Ahoz pedig a' ki Mindenható örök Isten, femmiképpen nem illenek.

XIX. Ebben a' Fiuban, és ennek emberi mivoltában tétetik-ki az Istennek bőltséfséges munkája, hogy tudni-illik a' mi üdvességünknek uttyát, ember által b'olgáltassa-ki, mellyről áll az Apostol. *1 Cor: 15. v 21, 22. Rom: 5. v 19.* De bővebben a' Sidokhoz irt levélnek második része. Es hogy az ő akarattjának, és a' kegyefségnek titkait test által. *1 Tim: 3. v 16.* Es nem valami Angyal, vagy örökké való Lélek által nyilatkoztatja-ki minékünk, hogy így az ő nyomdokát, s példáját mi-is követhessük azoknak az nyomorúságoknak, el-viselésiben, mellyek által az ő híveit üdvézíteni akarta. *1 Pet: 2. v 22.* Hogy annak fel-támadásából reménséget vehessünk, a' mi meg-igazulásunk felől. *Rom: 4. v 25.* Fel-támadásunk felől. *Rom: 6. v 8. 1 Cor: 15. v 13, 14, 15, 16, 17.* A' követésre pedig, és a' mi reménségünknek meg-berzésére, tellyességgel hasonlatlan példa lében ez, ha azokat a' dolgokat a' mellyekben őt követnünk kell, és a' mellyekből reménséget kell vennünk az ő örök Istenségének ereje által, a' melly az ő Emberségével közöltetett volna, vitte végben, holot minékünk fem olyan Isteni természetünk nitsen, fem mi velünk a' nem egyesült, és nem közeltetett. Mikor én úgy gondolkodom hogy a' Christus fel-támadott, mert örök Isten lévén maga támasztotta-fel magát, ebből nem hogy reménséget vennék az én fel-támadásom felől, az Apostolnak b'avaí berént. *1 Cor: 15. v 13, 14.* De sőt az egyéb dolgokból vőtt reménségem-is tellyességgel félben szakad, mert én tudom hogy én ben-nem, arra való erő nem lakik, fem én velem arra való erő nem közöltetett, hogy magam fel-támaszthassam maga-

mat; Ha pedig úgy gondolkodom hogy a' Christus fel-támadott, mert az Isten a' halálból őt ki-hozta. *Sid: 13. v 20.* Ha én bennem lakozik annak Lelke a' ki a' Jefust a' halálból fel-támoztotta, ugyan az, a' ki a' Jefust a' halálból fel-támoztotta, meg-eleveníti az én halandó testemet-is, az ő én bennem lakozo Lelkiért, avagy lelke által, a' mint ezzel Sóról Sóra biztat Pál Apostol. *Rom: 8. v 11.* Hogy ha mondom így gondolkodom, igen nagy erős és tsalhatatlan bizodalmom támad, és reménség az én szívemben, és attól vífeltetvén minden nyomorúságnak el-viselésére nagy kébséggel adom magamat, tudván azt-is hogy a' Christus-is mind azokat el-viselte, a' végre, hogy azokon tudgyon könyörólni, a' kik ő benne való hűtők mellet szenvednek, és hogy hatalmat vehessen azoknak segítségekre. *Sid: 2. v 17, 18.*

XX. Mind ezek így lévén, midőn mi-is ezeket, és egyéb Isteni dolgokat mellyeket az Irás a' Christusnak tulajdonít, az Ember Jesusnak tulajdoníttuk; ellenben a' Keresztények úgy tartják, hogy semmi ezekben nem illik a' Christushoz a' mennyiben Ember, és Ember Fia, hogy tudniillik ő benne bizzunk, és hídgyünk, őtet imádgjuk segítségre hívjuk; hanem hogy ezek hozzá ilyenek, megkivántatik hogy a' Christusnak örök Isteni természete, és örök Istensége legyen, mellyikünk vétkezik a' Christus ellen, mint Ember ellen? mellyikünk mond az Ember Fia ellen való bót? *Mat: 12. v 32.* Mert nem szabad a' Keresztényen Embernek a' Christust Embernek nem tartani, azt sem lehet tagadni, hogy ezek a' méltóságos állapotok, a' mellyekben mi a' Christusnak Istenségét helyhezettettük, nem Emberhez illendők, mivel hogy adattatottaknak mondatnak, a' mint a' Keresztények-is úgy mondgyák, az ő Embersége berént. Ha azért a' mi értelmünk igaz a' Sz: Irásnak világos sava berént, és a' Christusban vagy on mástól adatot Isteni hatalom, a' mint már egy néhánykor meg-bizonyítottuk, a' Kereszténység értelme berént pedig örök

örök Istensége-is vagyon, mi lében belőlle; azt kell nyilván mondanunk, hogy a' Christusban két Személy, és két Istenség vagyon, edgyik az, a' mellyet az Irás adattatottnak mond, és áll az ő Emberi Semélyében, vagy természetiben; Másik az, a' melly nem adatot, a' mellynek helye vagyon a' mindenek felet való Isteni természetben, és Semélyben, de mint hogy e' lehetetlen dolog, tehát mi azal a' Christusnak természetivel, és abban lévő Istenségével, mellyet a' Szent Irásból látunk, és az-is adattatnak lenni mond, és mi-is semmikäptelen vagy illetlenséget abban nem látunk, meg-elegedvén, nem keresünk, 's nem-is hihetünk ő benne olyan Isteni Semélt, a' mellynek kellessék tulajdonítani a' Christusnak Isteni valóságát, és a' mi üdvezítésünkre való tehetséget, mert nem-is láttuk a' Szent Irásban; hogy így ne látassunk az Ember Jéhus Christusnak, amaz meg-öletet Báránynak, az ő tulajdon méltóságát meg-tagadni, és az ő dütsőségétől, mellyben ő néki az ő benvedese által kellet bé-menni. *Luc: 24. v 26.* ötet meg-fosztani: Itt lében helye annak idejében meg-mutatni azt, hogy egy Semélyében a' Christusnak két természet nem lehet, hanem ha úgy veszed a' természetnek igijét, mint vétetik *2 Pét: 1. v 4.* Lásd-meg erre: *Caelium de uno DEO Patre. Lib: 1. Sect: 2. Cap: 3.*

XXI. Ne mond azért Keresztyén Ember átkozatnak azt, a' ki ebben hißen, hogy valamint az Istennek Lelke kívül állván atoknak ne mondgyad a' Jéhus. *1 Cor: 12. v 3.* Ne mond bálványozónak a' ki ezt tísteli, imádgya, mert az ilyen állóddal bizony bálvánnya tébed az Embernek Fiát; ne Bégyenlyed ezt meg-vallani, hogy ő-is ne Bégyenlyen tégedet, mikor el-jő az ő dütsőségében, és az ő Atyának, és a' Szent angyaloknak dütsőségében. *Luc: 9. v 26.* Mert ha jól gondolkodol, itt vann amaz Bégyennek helye, mikor azt, a' ki halandóság, és minden nyomorúság alá vettetett Ember volt, gyalázatoson Kereszt-fára feszítetett, Mennyei Királyodnak, és Uradnak, Bégyenled

gyenled tartani, hinni, tisztelni, és údvességedet az által várni; Gondold-meg azért hogy ha nem ezé a' Christus Keresztinek ellenségité lenni? *Phil: 3. v 19.* Ha az Isten őtöt mint Embert, arra a' méltóságra emelte, az ő nagy engedelmeségiért. *Phil: 2. v 8, 9.* Ki vagy te Ember hogy őtöt attól meg-foszád? Miért ne tisztelnéd azt, a' kit az Isten így meg-tisztelt? Ez az ok volt nyilván a' Sídoknak botránkozására való, hogy tudniillik, a' Christus Embernek láttatván lenni, 's ő maga-is magát Embernek Fiának lenni mondván, még-is olyan Isteni dolgokat tulajdonit vala magának. *Joh: 5. v 18. Cap: 10. v 33.* Holot az Isten, e' dologgal-is az Emberi Nemzet kívánságának láttatot eleget tenni; (gondold-meg a' mit mondok:) semmire olyan hajlandok nem voltak eleitől fogva az Emberek, mint arra, hogy a' nevezetes nagy Embereket, azoknak holtak után, az egekben lenni hídgyék, és azokat úgy tartsák, mint ő segítőjüket, Patronusfakat az ő vélekedések fzerént, erre ma-is találunk példát. Ezt az Isten ő maga meg-tselekette. Mert a' Szűz Máriától születet Jesust, a' kihez hasonlő nem volt, sem tsuda tselekedetekben, sem Isteni fentségben, midőn meg-öletet volna, a' halálból valóságosan életre hozta, és a' Mennyégben, önnön maga fel-magasztalta, mi nekünk Urunká, Udvezitünké tőtte, és mindeneket kezében adott, valamelyeket mi kívánhatnánk, és kérhetnénk Istentől, és azt akarta, hogy ehez folyamodgyunk, és ezt tisztellyuk, 's ettől kérjünk mindeneket, vagy ennek nevében ő Fel-ségétől. De mi lőtt belőlle? A' kiket önnön magok, az ő helytelen vélekedésekben hejában valok lévén, ilyen állapotra emeltenek, annak könyörögtek, a' kit pedig az Isten önnön maga tett ilyené, nagy bizonyságokkal, nem akarják el-hinni, hogy annak volna ilyen ereje, és hatalma, ahoz nem akarnak folyamodni; Bálvánnak hamis Istennek tartják az Emberek, minket pedig Bálványozoknak, átkozattaknak tartanak, hogy az Istennek akarattya fzerént ebben hiszünk, és ennek tiszteletet teszünk. xxii.

XXII. De mind ezek attól vannak, hogy bé-tellyesed-
gyék az, a' mit effelől monda Simeon Prophéta. *Luc: 2.*
¶ 34. Így állván: *Imé vettetet e' sokaknak esetekre, és*
sokaknak fel-rámadásokra Izraélben, és jegyül, kinek sokan
ellene mondanak. Ez ama kő, melyet az építők meg-vetet-
tek, de az Isten segelet kőé tőtte, a' mi tsudálkozásunkra
Solt: 118. ¶ 22. Tsel: 4. ¶ 10, 11. Amaz botrányozásnak
kőve, ütközetnek köziklája, a' kiben valaki hissen, meg-nem
segyenül. 1 Pét: 2. ¶ 6, 7. Ezt az Isten tőtte Sionban bot-
ránkozásnak kővéve. Rom: 9. ¶ 33. Bé-kellet azért az i-
rásoknak tellyesedni, 's bé-is tellyesettek ottan mingyárt,
mihelt az Ur Christus az élő Istentől el-botsáttatván, az ő
hivatálához kezde. Mert mikor a' Sidok látnák, hogy a'
Christus, nem olyan méltóságos, pompás állapottal vífel-
né magát, a' mint ők várták, és reméllették, nem akar-
ták el-hinni, hogy ő légyen a' meg-ígirt Messiás. Erre
nézve állanak vala így felölle, midőn halának az ő tani-
tását; Honnét vagyon ennek ilyen bőltsefége, hissem amaz
Atsna a' Fia ez, Máriának hiják ennek az Annyát, Fa-
kab, Josph, Simon, Judás Attyafiai ennek, hol vőtte azért
ez, ezeket a' dolgokat. Matt: 13. ¶ 55. Es így meg-bot-
ránkoznak vala benne, a' mint ugyan ott áll az Evange-
lista az 57. versben. Szent Jánosnál-is az ötödik, és ha-
todik részekben, mikor Udvezitőnk nevezetes dolgokat
mond vala maga felől, és az Istent ő Attyának mondgya
vala, fel-rámadának ellene, 's azt mondgyák vala. Te Em-
ber lévén, Istenné térsed magadot. Ebben áll azért ma-is a'
botrányozás, midőn a' Christus, a' mennyiben Ember, nem
ítilletik arra méltónak, 's elégségesnek, hogy ilyen Iste-
ni dolgok, Isteni hatalom, és a' mi üdvezítésünkre való
tehetség tulajdonittasék ő néki. Ebben az ő Emberi a-
lázatos mivoltában, és halálában állot, a' Görögöknek-is
az ő botrányozások, mellyről áll Pál Apostol. 1 Cor: 1.
Mert illetlen dolognak, sőt bolondságnak tartják vala azt,
hogy attól kellyen Embernek várni üdvefséget, a' ki ol-
lyan gyalázatos halállal öletet-meg.

XXIII. Az Unitáriusokban pedig, nem mondhatatik botráncoznásnak, ha el nem hiszik azt, a' mit az Keresztýének a' Christusnak állapottya felől tartanak, hogy tudni illik, a' Christus örök Isten-is, 's igaz Ember-is, és hogy örök Isten lévén, Emberé lött. Mert a' botráncoznásnak ott vagyon helye, a' hol a' dolog, a' melly valakiről mondatik, és a' botráncozást szerzi, lehetséges ugyan, és valójában meg-is vagyon, de a' mellet taláztatik valamelly sínes ok, a' melly azt a' lehetséges dolgot kétségefé teszi, melly lehetséges dolgot, és annak kétséges mivoltát szerző okot, hogy ha Ember meg nem tud edgyeztetni, botráncozás sármazik belőle; Mikor pedig valami dolog, vagy semelly felől olyan dolgot mondunk, a' mellynek kétséges vokára, nem sínes ok taláztatik, hanem ugyan tellyes lehetetlenség vagyon abban, és semmi uton módon meg-nem edgyeztethetni, sítén ugy, mint a' tűzet a' vízzel, nintsen ott botráncoznásnak helye, minémű ellenkezés az Unitáriusok értelmében a' Christus felől nintsen.

XXIV. Mert az Unitáriusoknak értelme, az Ur Jhésus felől az, hogy ő az élő Istennek Fia, ő néki Mennyeen és Földön tellyes hatalma vagyon, sőt a' mi üdvözítésünknek-is ki-farmlása az ő kezében vagyon, mellyekre nézve, mi tollunk tísteletet érdemel, őtől segítségül hihattyük, a' mi üdvességünköt ő tölle, és ő általa várhattyük. Ezt mind a' Sidok régen, 's mind a' Keresztýének mostan, kétségben vették, 's veszik; Miért? Mert egy sínes ok vagyon itt, a' melly azt a' kételkedést szerzi. Micsoda az? Az hogy a' Christust, Embernek mondgyuk, és hogy régen-is alaton állapotban, és nyomorúságok alá volt vetetve; A' melly ok ilyen vélekedést szerz Embernek elméjében. Miképpen lehet a' Christusnak ilyen Isteni dolgokat tulajdonítani, holot Ember a' Christus? Itt imár ezt a' kételkedést szerző sínes okot kel meg-edgyeztetni, a' Christus felől erőssitetett Isteni dolgokkal, melyet ha meg-edgyeztetünk, oda léssen a' kételkedés. Annak

nak meg-edgyeztetésének uttyát penig, igen igen világosan ki-tette minékünk az Apostol Szent Pál. *Eph: 1. v 19, 20, 21.* A' holot azt mondgya hogy; Mikor Isten a' Christust, a' halálból fel-támasztotta, és az Egekben az ő job-jára hellheftetvén, minden Méltóságok, Fejedelemségek, Hatalmaságok, Uraságok feliben fel-emelte, és mindenek-et lába alá vetet, tehát abban az Isten, az ő Felséges erejének nagyságát, és hatalmaságának munkáját, akarta meg-mutatni, 's mutatta-is meg; Hogy a' légyen az ő dűtsőségére: *Phil: 2. v 11.* Ezekben vagyon minden homálynélkül való meg-edgyeztetése a' Christusban lévő I-steni dolgoknak, és azt, kétségben hozó sínes oknak, melly az, hogy noha a' Christus Ember, és régen alaton alapotban volt, mindazáltal az Isten, őtőt az ő Emberi állapottjából, úgy fel-magasztalta, hogy mind azokat az I-steni dolgokat ő felőlle mékán el-hihettyük, és helyesen tarthattyuk. Ezen fellyeb említett savaiból az Apostol-nak az-is ki-jő világosan, hogy az Isteni hatalom által elég-ségesse tétethet, a' Szent Lélektől fogantatott Ember Je-sus Christus, mind azokra a' dolgokra, valamellyek a' mi üdvezítésünkre, kívántattak, és ez okon nem kívántatott ő benne, az ő Emberi természetin kívül örök Istenségnek lenni, hogy abban viheffe véghez azokat a' dolgokat. Azért ennyi részben-is nintsen helye ő benne a' botrántozásnak.

XXV. De talám ideje már hogy véget vesseünk erről való beűdünknek. Mind ezekből azért ki-tettzik, hogy a' Christusnak, az Unitáriusok értelme szerént való állapot-jában, tellyesettek-bé, a' botrántozásnak könyvéről való Írások; és az ütköztőknek köziklaja, nem más, hanem az Ember Jesus Christus, mellyben mint hogy mi Istennek jóvóltából meg nem ütköztünk, dűsirjük crette az Isten, és noha azért kárhoztatás, bídalom, gyalázat alát vagyunk, mindazáltal, mind ennek a' meg-dűtsöittetett Ember Fiának, mind ő általa az Istennek, az ő Attyának, dűtsőséget, tíftecséget, és hálaadást tulajdonittunk mind öröké, Amen.

ppignorare, multo minus alienare. — De
t, litterisque, & humanitate excultam esse
ecularis Ordinis Personis debitam reverentia
modestiam & pietatem ubivis præferre.
bris 1798. celebrato.

